

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ВІЙСЬКОВИЙ ІНСТИТУТ**

**Міжнародне гуманітарне право
та міжнародне співробітництво у воєнній
сфері України
(науково-практичний довідник)**

**Київ
2024**

УДК 341.384:355

М 58

Рекомендовано Вченою радою Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 12 від 17.05.2024)

Рецензенти:

І.М. Копотун - доктор юридичних наук, заслужений юрист України, головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням, Донецький державний університет внутрішніх справ.

С.В. Петков – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри публічного та приватного права, Таврійський національний університет імені В.І.Вернадського.

Міжнародне гуманітарне право та міжнародне співробітництво у воєнній сфері України (науково-практичний довідник): Автори-укладачі Д.О.Хом'яков, О.О. Опанасенко, О.С. Скиба, О.П. Горбачук, А.Г. Волков, Р.С.Пасіка, І.В. Димарецький, Б.М. Шамрай, П.А.Лозневий, М.О. Приліпко, В.М. Хоміцький // За заг. ред. С.П. Пасіки. Київ: ВІ КНУ, 2024. – 197 с.

Науково-практичний довідник містить коротку характеристику та довідкову інформацію про найважливіші чинні міжнародні договори та міжнародні документи, нормативно – правові акти та угоди, що регулюють міжнародне гуманітарне право та міжнародне співробітництво у воєнній сфері України.

Науково-практичний довідник призначений для військовослужбовців і працівників, які беруть участь в організації навчального процесу, а також курсантів, студентів, слухачів, ад'юнтів, які вивчають дисципліни «Основи військового права», «Правова робота в Збройних Силах України», «Військова адміністрація», «Цивільна безпека», «Правоохоронна діяльність у Збройних Силах України» та «Цивільно-військові відносини».

Інформація подається у довідниковій формі і містить основну інформацію про джерела гуманітарного права й місця міжнародно-правових норм в системі правового регулювання й механізмі захисту прав і свобод людини та громадянина в мирний час та під час війни, а також положень міжнародних договорів з участю України.

Зміст

Передмова	4
Перелік основних понять	7
РОЗДІЛ I. Міжнародне гуманітарне право	21
1.1. Міжнародні договори та міжнародні документи, закони та нормативно-правові акти України щодо міжнародного гуманітарного права	21
1.2. Порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України	26
РОЗДІЛ II. Міжнародне співробітництво	109
2.1. Нормативно-правові акти, що регулюють міжнародне співробітництво у воєнній сфері України	109
2.2. Ратифіковані та затвердженні угоди, що регулюють міжнародне співробітництво у воєнній сфері України	111
2.3. Міжнародні договори України міжвідомчого характеру, що регулюють міжнародне співробітництво у воєнній сфері України	117
2.4. Міжнародні угоди з контрагентами (алфавітний покажчик)	131
Список використаних джерел	158

Передмова

Міжнародне гуманітарне право регулює статус та забезпечує захист різних категорій фізичних осіб та об'єктів під час збройного конфлікту, а також регулює застосування засобів та методів ведення війни.

Міжнародне гуманітарне право, яке має також назву права збройних конфліктів, а раніше було відоме під назвою право війни – є особливим розділом права, що діє в умовах збройних конфліктів, тобто в умовах війни.

Після початку повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України актуалізувалося питання дотримання норм міжнародного гуманітарного права. Виконання норм міжнародного гуманітарного права, в тому числі шляхом їх впровадження до законодавства України, є одним з обов'язків нашої держави, що випливають з міжнародних договорів у відповідній сфері.

Україна є учасницею більшості міжнародних договорів з міжнародного гуманітарного права.

Міжнародні договори у сфері міжнародного гуманітарного права вимагають вжиття додаткових заходів після ратифікації, або після того, як міжнародний договір стає обов'язковою частиною національного законодавства. Ці засоби називаються національними або внутрішніми засобами імплементації.

Відповідно до ст. 9 Конституції України: «Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України».

Більшість норм сучасного міжнародного права забезпечує регуляторний вплив саме на внутрішньодержавному рівні, за допомогою внутрішньодержавного механізму імплементації. Наявність ефективного та дієвого внутрішньодержавного механізму імплементації норм міжнародного права дає можливість забезпечити повну, всебічну і своєчасну реалізацію взятих на себе державою міжнародно-правових зобов'язань.

Реалізація багатьох його норм здійснюється державою, а особливості умов та змісту їх реалізації пов'язані з безумовним дотриманням цих норм, їх порушення тягне незворотні наслідки для осіб, які перебувають під захистом міжнародного гуманітарного права.

До правових засобів забезпечення імплементації міжнародних зобов'язань у будь-якій сфері відносять сукупність нормативно-правових актів держави, покликаних забезпечити імплементацію норм міжнародного права.

Ефективне застосування та дотримання міжнародного гуманітарного права у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та в умовах наявності міжнародного збройного конфлікту на території України є важливим завданням захисту жертв війни через неухильне дотримання його норм.

Виконання Україною міжнародних зобов'язань та забезпечення впровадження і дотримання норм міжнародного гуманітарного права військовослужбовцями належним чином відображені у системі права воєнної сфери та військового законодавства.

В умовах збройної агресії в Україні створено нормативну основу для функціонування організаційно-правових механізмів міжнародних договорів з міжнародного гуманітарного права.

Найбільш важливими універсальними конвенціями, що регулюють відносини у зв'язку з укладанням і застосуванням міжнародних договорів є: Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 року, Віденська конвенція про правонаступництво держав щодо договорів 1978 року.

Виходячи з пріоритету загальноновизнаних принципів та норм міжнародного права, чинні міжнародні договори України підлягають сумлінному дотриманню Україною відповідно до норм міжнародного права.

Значення договорів як джерела міжнародного права є обов'язковим для його учасників і повинні добросовісно виконуватись всіма учасниками, незалежно від відмінностей в їхньому державному і суспільному ладі.

Чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства і застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства.

Якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору.

Складовою зовнішніх відносин України, які здійснюються в рамках реалізації державної політики для забезпечення національних інтересів у зовнішньополітичній сфері, сфері оборони та військовій сфері згідно з законодавством України та нормами міжнародного права – є міжнародне співробітництво.

Механізм організації та здійснення міжнародного співробітництва Міністерством оборони з відповідними органами іноземних держав і міжнародними організаціями за воєнно-політичним, військово-технічним, військовим та іншими напрямками визначає Інструкція з організації та здійснення міжнародного співробітництва в системі Міністерства оборони України[320].

Міжнародне співробітництво в системі Міноборони реалізується для захисту національних інтересів у сфері оборони та військовій сфері з метою запобігання збройній агресії, зміцнення обороноздатності України, посилення спроможностей та нарощування боєздатності Збройних Сил шляхом установа, підтримання і розвитку зв'язків з відповідними органами іноземних держав, міжнародними організаціями та іншими іноземними партнерами.

Укладення міжнародних договорів у військово-технічній сфері та зовнішньоекономічних договорів (контрактів) щодо закупівлі озброєння та військової техніки за імпортом, реалізація домовленостей за міжнародними договорами та зовнішньоекономічними договорами (контрактами) у військово-технічній сфері в Україні та за кордоном є одним з основних напрямів міжнародного співробітництва в системі Міноборони.

Міжнародні договори є елементом планування міжнародного співробітництва.

Чинні міжнародні договори України підлягають сумлінному дотриманню Україною відповідно до норм міжнародного права.

Метою науково-практичного довідника Міжнародне гуманітарне право та міжнародне співробітництво у воєнній сфері України є надання базової інформації зацікавленим особам про чинні міжнародно-правові нормативно-правові акти, договори та угоди України, що регулюють Міжнародне гуманітарне право та міжнародне співробітництво у воєнній сфері України.

Науково-практичний довідник містить коротку характеристику та довідкову інформацію про найважливіші чинні нормативно – правові акти та угоди, що регулюють міжнародне гуманітарне право та міжнародне співробітництво у воєнній сфері України.

Науково-практичний довідник призначений для військовослужбовців і працівників, які беруть участь в організації навчального процесу, а також курсантів, студентів, слухачів, ад'юнтів, які вивчають дисципліни «Основи військового права», «Правова робота в Збройних Силах України», «Військова адміністрація», «Цивільна безпека», «Правоохоронна діяльність у Збройних Силах України» та «Цивільно-військові відносини».

Інформація подається у довідниковій формі і містить основну інформацію про джерела гуманітарного права й місця міжнародно-правових норм в системі правового регулювання й механізмі захисту прав і свобод людини та громадянина в мирний час та під час війни, а також положень міжнародних договорів з участю України.

ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ

А

Анексія - протиправне насильницьке приєднання однією державою території або частини території іншої держави або будь-якого простору, що перебуває під контролем чи у спільному користуванні міжнародного співтовариства⁹⁶.

Апартеїд - один із видів злочинів проти людяності, нелюдські діяння, які здійснюються свідомо шляхом широкомасштабного або систематичного нападу на цивільних осіб, що вчиняються в контексті інституціоналізованого режиму систематичного гноблення і панування однієї расової групи над іншою расовою групою або групами з метою збереження такого режиму⁹⁶.

Апатриди - особи, які не мають громадянства жодної держави⁹⁶.

Б

Біженці - особи, які через обґрунтовані побоювання стати жертвами переслідувань за ознакою расової належності, релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи чи політичних поглядів знаходяться за межами країни своєї національної належності і не в змозі користуватися захистом цієї країни або не бажають користуватися таким захистом внаслідок таких побоювань; або, не маючи визначеного громадянства і перебуваючи за межами країни свого колишнього місця проживання в результаті подібних подій, не можуть чи не бажають повернутися до неї внаслідок таких побоювань⁹⁶.

Бойовий імунітет - звільнення військового командування, військовослужбовців, поліцейських поліції особливого призначення Національної поліції України, добровольців Сил територіальної оборони Збройних Сил України, працівників правоохоронних органів, які відповідно до своїх повноважень беруть участь в обороні України, осіб, визначених Законом України "Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України", від відповідальності, у тому числі кримінальної, за втрати особового складу, бойової техніки чи іншого військового майна, наслідки застосування збройної та іншої сили під час відсічі збройної агресії проти України або ліквідації (нейтралізації) збройного конфлікту, виконання інших завдань з оборони України із застосуванням будь-яких видів зброї (озброєння), настання яких з урахуванням розумної обачності неможливо було передбачити при плануванні та виконанні таких дій (завдань) або які охоплюються виправданим ризиком, крім випадків порушення законів та звичаїв війни або застосування збройної сили, визначених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.²⁸

Боєприпаси, що не вибухнули, - вибухонебезпечні боєприпаси, в які вставлено запальник, детонатор та які поставлено на звід або в інший спосіб підготовлено до використання й використано у збройному конфлікті. Вони

могли бути вистрілені, скинуті, запущені або випущені й повинні були вибухнути, але не вибухнули⁹⁶.

В

Вибухонебезпечні боєприпаси - звичайні боєприпаси, що містять вибухові речовини, за винятком мін, мін-пасток та інших пристроїв, визначених у Протоколі про заборону або обмеження застосування мін, мін-пасток та інших пристроїв (Протокол II з поправками, унесеними 03 травня 1996 року), що додається до Конвенції про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невибіркову дію⁹⁶.

Вибухонебезпечні предмети - наслідки війни - боєприпаси, які не вибухнули, а також залишені вибухонебезпечні боєприпаси⁹⁶.

Військовополонені - особи, які потрапили в полон до супротивника й належать до однієї з таких категорій:

особовий склад збройних сил сторони конфлікту, а також члени ополчення або добровольчих загонів, які є частиною цих збройних сил;

члени інших ополчень та добровольчих загонів, зокрема члени організованих рухів опору, які належать до однієї зі сторін конфлікту й діють на своїй території або за її межами, навіть якщо цю територію окуповано, за умови, що ці ополчення або добровольчі загони, зокрема організовані рухи опору, відповідають таким умовам:

ними командує особа, яка відповідає за своїх підлеглих;

вони мають постійний відмітний знак, добре розпізнаваний на відстані;

вони носять зброю відкрито;

вони здійснюють свої операції згідно із законами та звичаями війни;

члени особового складу регулярних збройних сил, які заявляють про свою відданість урядові або владі, що не визнані державою, яка їх затримує;

особи, які супроводжують збройні сили, але фактично не входять до їхнього складу, наприклад цивільні особи з екіпажів військових літаків, військові кореспонденти, постачальники, особовий склад робочих підрозділів або служб побутового обслуговування збройних сил за умови, що вони отримали на це дозвіл тих збройних сил;

члени екіпажів суден торговельного флоту, зокрема капітани, лоцмани та юнги, а також екіпажів цивільних повітряних суден сторін конфлікту, які не користуються більш сприятливим режимом згідно з будь-якими іншими положеннями міжнародного права;

жителі неокупованої території, які під час наближення ворога озброюються, щоб чинити опір силам загарбника, не маючи часу сформуватися в регулярні війська, за умови, що вони носять зброю відкрито й дотримуються законів і звичаїв війни⁹⁶.

Віроломство - дії, спрямовані на те, щоб викликати довіру противника, примусити його повірити, що він має право на захист і зобов'язаний надати такий захист згідно з нормами міжнародного права, які застосовуються в період збройних конфліктів, з метою його обману. Заборонено вбивати, завдавати поранення або брати в полон противника, вдаючись до віроломства⁹⁶.

Внутрішньо переміщена особа - громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру⁹⁶.

Воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.²⁸

Військове формування - створена відповідно до законодавства України сукупність військових з'єднань і частин та органів управління ними, які комплектуються військовослужбовцями і призначені для оборони України, захисту її суверенітету, державної незалежності і національних інтересів, територіальної цілісності і недоторканності у разі збройної агресії, збройного конфлікту чи загрози нападу шляхом безпосереднього ведення воєнних (бойових) дій.²⁸

Військовий об'єкт - будь-який об'єкт, який в силу свого характеру, місцезнаходження, призначення чи використання може бути застосований у воєнних діях та повне або часткове руйнування, захоплення або нейтралізація якого за існуючих в даний момент умов надає певну військову перевагу⁹⁶.

Військові трофеї - захоплене у противника озброєння, військова техніка та інше військове майно, яке може використовуватися стороною, що їх захопила. Перед тим, як використовувати військові трофеї, з них необхідно зняти емблеми і знаки противника та встановити власні емблеми (знаки).

Воєнна безпека - захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від воєнних загроз⁴

Воєнний конфлікт - форма розв'язання міждержавних або внутрішньодержавних суперечностей із двостороннім застосуванням воєнної сили; основними видами воєнного конфлікту є війна та збройний конфлікт⁴

Воєнна окупація - тимчасове зайняття збройними силами сторони, що воює, у збройному конфлікті міжнародного характеру частини або всієї території супротивника на період ведення воєнних дій⁹⁶.

Г

Геноцид - діяння, умисно вчинене з метою повного або часткового знищення будь-якої національної, етнічної, расової чи релігійної групи як такої шляхом позбавлення життя членів такої групи чи заподіяння їм тяжких тілесних ушкоджень або дій, що спричинили розумовий розлад, створення для групи життєвих умов, розрахованих на повне чи часткове її фізичне знищення, скорочення дітонародження чи запобігання йому в такій групі або шляхом насильницької передачі дітей з такої групи в іншу⁹⁶.

Д

Демілітаризована зона - будь-яка зона, із якої за згодою між сторонами, що знаходяться у збройному конфлікті, виведені всі комбатанти та мобільні бойові засоби, а також стаціонарні воєнні установки і споруди, що не мають використовуватися у ворожих цілях. Влада і населення цієї зони повинні утримуватися від ворожих дій.

Демілітаризована зона позначається знаками, які погоджуються між сторонами, що знаходяться у збройному конфлікті⁹⁶.

Демократичний цивільний контроль - комплекс здійснюваних відповідно до Конституції і законів України правових, організаційних, інформаційних, кадрових та інших заходів для забезпечення верховенства права, законності, підзвітності, прозорості органів сектору безпеки і оборони та інших органів, діяльність яких пов'язана з обмеженням у визначених законом випадках прав і свобод людини, сприяння їх ефективній діяльності й виконанню покладених на них функцій, зміцненню національної безпеки України⁴

Державна безпека - захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру⁴

Депозитарій - держава, міжнародна організація або її головна виконавча посадова особа, якій здається на зберігання оригінал міжнародного договору і

яка виконує стосовно цього договору функції, передбачені міжнародним правом¹¹

Депортація або насильницьке переміщення населення - насильницьке переміщення осіб, які зазнали виселення або інших примусових дій, з району, в якому вони законно перебувають, за відсутності підстав, що допускаються міжнародним правом⁹⁶.

Держава, яка не воює (невоююча держава) - держава, яка на відміну від нейтральної держави не зв'язує себе зобов'язанням рівного ставлення до воюючих.

Держава, яка не воює, не використовує свої збройні сили, може надавати підтримку воюючій стороні у міжнародному збройному конфлікті іншими засобами (надання озброєння, військового майна, баз, аеродромів тощо)⁹⁶.

Духовний персонал (як військовий, так і цивільний) - особи, які зайняті виключно виконанням своїх духовних функцій у:
збройних силах сторони, що перебуває в конфлікті;
медичних формуваннях або санітарно-транспортних засобах сторони, що перебуває в конфлікті;
організаціях цивільної оборони сторони, що перебуває в конфлікті⁹⁶.

Ж

Жертви збройного конфлікту:

поранені та хворі;

особи, які потерпіли корабельну аварію (аварію літального апарата);

особи, зниклі безвісти;

загиблі (померлі);

військовополонені або інші особи, свобода яких обмежена у зв'язку зі збройним конфліктом;

цивільні особи, які знаходяться в районі воєнних дій та на окупованій території⁹⁶.

Журналісти, які не входять до складу збройних сил і знаходяться в службових відрядженнях у районах збройних конфліктів, вважаються цивільними особами та знаходяться під захистом МГП, за винятком окремих випадків і на період, коли вони беруть безпосередню участь у воєнних діях⁹⁶.

З

Загиблі (померлі) - особи, які загинули (померли) з причин, пов'язаних із веденням воєнних дій. Останки таких осіб, у тому числі й тих, хто не є громадянами держави, в якій вони загинули (померли), повинні користуватись

повагою. Місця поховання таких осіб утримуються й позначаються таким чином, щоб їх завжди можна було розшукати⁹⁶.

Залишені вибухонебезпечні боєприпаси - вибухонебезпечні боєприпаси, які не були використані під час збройного конфлікту та були забуті чи залишені стороною у збройному конфлікті і більше не знаходяться під її контролем. Залишені вибухонебезпечні боєприпаси можуть бути чи не бути зі вставленими запальниками чи детонаторами, поставленими на звід або в інший спосіб підготовленими до використання⁹⁶.

Запалювальна зброя - будь-яка зброя або боєприпаси, які в першу чергу призначені для підпалювання об'єктів або спричинення людям опіків від дії полум'я, тепла або того й іншого разом, які виникають в результаті хімічної реакції речовини, доставленої до цілі⁹⁶.

Заява - односторонній акт, яким сторони міжнародного договору висловлюють своє тлумачення або розуміння його положень і з якого для них не випливають міжнародно-правові наслідки¹¹

Застереження - одностороння письмова заява, зроблена при підписанні, ратифікації, затвердженні, прийнятті міжнародного договору або приєднанні до нього, якою висловлюється бажання виключити або змінити юридичну дію певних положень договору щодо їхнього застосування до України¹¹

Збройна агресія - застосування іншою державою або групою держав збройної сили проти України. Збройною агресією проти України вважається будь-яка з таких дій:

вторгнення або напад збройних сил іншої держави або групи держав на територію України, а також окупація або анексія частини території України; блокада портів, узбережжя або повітряного простору, порушення комунікацій України збройними силами іншої держави або групи держав; напад збройних сил іншої держави або групи держав на військові сухопутні, морські чи повітряні сили або цивільні морські чи повітряні флоти України; засилання іншою державою або від її імені озброєних груп регулярних або нерегулярних сил, що вчиняють акти застосування збройної сили проти України, які мають настільки серйозний характер, що це рівнозначно переліченим в абзацах п'ятому - сьомому цієї статті діям, у тому числі значна участь третьої держави у таких діях²⁸

дії іншої держави (держав), яка дозволяє, щоб її територія, яку вона надала в розпорядження третьої держави, використовувалася цією третьою державою (державами) для вчинення дій, зазначених в абзацах п'ятому - восьмому цієї статті;

застосування підрозділів збройних сил іншої держави або групи держав, які перебувають на території України відповідно до укладених з Україною

міжнародних договорів, проти третьої держави або групи держав, інше порушення умов, передбачених такими договорами, або продовження перебування цих підрозділів на території України після припинення дії зазначених договорів²⁸

Збройний конфлікт - збройне зіткнення між державами (міжнародний збройний конфлікт, збройний конфлікт на державному кордоні) або між ворогуючими сторонами в межах території однієї держави, як правило, за підтримки ззовні (внутрішній збройний конфлікт)⁴

Збройні сили держави (сторони), яка воює, - організовані збройні формування, що знаходяться під командуванням осіб, відповідальних перед цією державою (стороною) за дії своїх підлеглих⁹⁶.

Зосередження цивільного населення - будь-яке зосередження цивільного населення, постійне чи тимчасове, в житлових частинах міст чи селищах, таборах або колонах біженців та тих, кого евакуюють, групи кочового населення⁹⁶.

Зупинення дії - перерва дії міжнародного договору протягом певного проміжку часу¹¹.

I

Інтернування - прийняття та примусове поселення нейтральною державою або іншою державою, що не є стороною міжнародного збройного конфлікту, осіб, які належать до збройних сил держав, що воюють (війська сторін, у тому числі військові кораблі та літаки, військовополонені, які втекли, хворі та поранені), що змушені були увійти на її територію. Особи, піддані інтернуванню, роззброюються і розміщуються на розсуд держави, яка їх прийняла.

Інтернування також означає примусове поселення у спеціальних місцях цивільних осіб однієї із сторін, що воює, які опинилися на території противника у зв'язку з міжнародним збройним конфліктом⁹⁶.

K

Комбатанти - особи, які можуть брати безпосередню участь у воєнних діях та входять до складу збройних сил сторін. Термін «комбатант» застосовується під час міжнародного збройного конфлікту й поширюється на:

1) особовий склад ополчень і добровільних загонів, якщо вони відповідають таким умовам:

знаходяться під командуванням особи, відповідальної за своїх підлеглих;
мають закріплену відмітну емблему, яка може бути розпізнана на відстані;

відкрито носять зброю;

ведуть бойові дії відповідно до законів і звичаїв війни;

2) жителів території, що не була окупована, які при наближенні ворога добровільно взяли за зброю для того, щоб чинити опір військам, що вторглися, але не мали часу самоорганізуватися (якщо вони відкрито носять зброю і дотримуються законів і звичаїв війни)⁹⁶.

Культурні цінності - об'єкти, що мають велике значення для культурної спадщини народів і відіграють важливу роль у духовному житті людей (пам'ятники архітектури та історії, твори мистецтва, релігійні або світські пам'ятники, археологічні об'єкти, музеї, бібліотеки, архіви, театри тощо)⁹⁶.

М

Медичний персонал (як військовий, так і цивільний) - особи, які входять до складу медичних формувань і призначені (постійно або тимчасово) для виконання винятково медичних функцій - розшуку, евакуації, транспортування, встановлення діагнозу чи лікування, включаючи надання першої допомоги та допомоги пораненим, хворим і особам, які потерпіли корабельну аварію (аварію літального апарата), а також для здійснення профілактики захворювань або для здійснення адміністративно-господарського забезпечення медичних формувань та роботи на санітарному транспорті.

Військовий медичний персонал може мати легку особисту зброю для самооборони та захисту поранених і хворих⁹⁶.

Медичні формування - установи та інші формування, як військові, так і цивільні, створені для медичних цілей: для розшуку, підбирання, транспортування, встановлення діагнозу або лікування, включаючи надання першої допомоги пораненим, хворим і особам, що зазнали корабельної аварії, а також для профілактики захворювань. Наприклад шпиталі або інші подібні медичні центри і інститути, склади медичного майна та медико-фармацевтичні склади таких формувань. Медичні формування можуть бути стаціонарними або рухомими, постійними або тимчасовими⁹⁶.

Міжнародна організація - міжнародна міжурядова організація¹¹

Міжнародний договір України - укладений у письмовій формі з іноземною державою або іншим суб'єктом міжнародного права, який регулюється міжнародним правом, незалежно від того, міститься договір в одному чи декількох пов'язаних між собою документах, і незалежно від його конкретного найменування (договір, угода, конвенція, пакт, протокол тощо)¹¹

Міжнародний збройний конфлікт - будь-яке зіткнення між двома або більше державами із застосуванням збройних сил⁹⁶.

Місце дислокації підрозділів збройних сил інших держав - позначена в договорі територія, акваторія, на яких розміщуються підрозділи³⁵⁵.

Місцевість, що не обороняється, - будь-яка місцевість (населений пункт), що знаходиться в районі воєнних дій або поблизу нього і є відкритою (відкритим) для окупації противником⁹⁶.

Можливі запобіжні заходи - запобіжні заходи, практично здійсненні або можливі з урахуванням усіх існуючих у певний час обставин, у тому числі гуманітарних та військових міркувань. Такі запобіжні заходи можуть включати оповіщення, просвітницьку роботу з попередження про небезпеку, зумовлювану вибухонебезпечними предметами - наслідками війни, позначення, огороження та моніторинг території, ураженої вибухонебезпечними предметами - наслідками війни⁹⁶.

Н

Напад - акти насильства щодо противника незалежно від того, здійснюються вони під час наступу чи під час оборони⁹⁶.

Національна безпека України - захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз⁴

Національні інтереси України - життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян⁴

Нейтралітет у воєнний час - формальна позиція держави, яка визначає правовий стан, за якого вона не бере участі у збройному конфлікті і не надає безпосередньої допомоги сторонам у збройному конфлікті. Дотримання державою нейтралітету виключає право сторін, які воюють, вести воєнні дії на її території, проводити через неї свої війська та застосовувати проти неї збройні сили.

Нейтральна держава не несе відповідальності за приватних осіб, які окремо переходять кордон і вступають на військову службу до тієї чи іншої сторони, що воює⁹⁶.

Нейтралізована зона - зона, призначена для захисту від наслідків війни, поранених та хворих комбатантів або некомбатантів, цивільних осіб, які не беруть участі в бойових діях, та, перебуваючи в зонах, не виконують жодної роботи воєнного характеру⁹⁶.

Некомбатанти - особи, які входять до складу збройних сил та надають їм допомогу, але безпосередньої участі у воєнних діях не беруть. До них належать медичний і духовний персонал, інтенданти, військові кореспонденти, юристи

тощо. До вказаних осіб не має застосовуватися зброя, якщо вони зайняті виконанням своїх безпосередніх обов'язків.

Вказані особи користуються передбаченим МГП захистом, який вони втрачають у разі їхньої безпосередньої участі у воєнних діях на період такої участі⁹⁶.

Неміжнародний (внутрішній) збройний конфлікт (збройний конфлікт неміжнародного характеру) - тривалі та інтенсивні збройні зіткнення на території держави між урядовими збройними силами і організованими збройними формуваннями або між організованими збройними формуваннями⁹⁶.

О

Об'єкти, які знаходяться під захистом МГП:

медичні формування;

санітарно-транспортні засоби;

цивільні об'єкти;

культурні цінності;

установки і споруди, що містять небезпечні сили;

об'єкти, необхідні для виживання цивільного населення;

об'єкти цивільної оборони;

місцевості, що не обороняються;

демілітаризовані зони;

санітарні та безпечні зони і місцевості;

нейтралізовані зони;

госпітальні зони та місцевості;

природне середовище.

Напад на такі об'єкти заборонено⁹⁶.

Особи військового персоналу - військовослужбовці, які проходять військову службу в підрозділах збройних сил інших держав, що направляються в Україну³⁵⁵

Особи цивільного персоналу - особи, які працюють у підрозділах збройних сил інших держав, що направляються в Україну, і не є громадянами України³⁵⁵

Особи, які зазнали корабельної аварії чи аварії літального апарата, - військовослужбовці і цивільні особи, яким загрожує небезпека на морі або в інших водах у результаті лиха, що трапилось з ними чи з їхнім судном (літальним апаратом), і які утримуються від будь-яких ворожих дій. Ці особи вважаються такими, що потерпіли корабельну аварію (аварію літального апарата), під час їх рятування і доти, доки вони не одержать іншого статусу згідно з Женевськими конвенціями або Додатковими протоколами до них, за умови, що вони продовжують утримуватись від ворожих дій⁹⁶.

Особи, зниклі безвісти, - особи, які зникли під час ведення воєнних дій і місцезнаходження яких невідоме⁹⁶.

Особи, які знаходяться під захистом МГП:

жертви збройних конфліктів;
медичний і духовний персонал;
парламентери і особи, які їх супроводжують;
персонал цивільної оборони;
персонал, який відповідає за захист і охорону культурних цінностей;
персонал, який бере участь у гуманітарних акціях.
Напад на таких осіб забороняється⁹⁶.

II

Парламентери - особи, призначені військовим командуванням для ведення переговорів з командуванням противника⁹⁶.

Партизани - учасники недержавних військових об'єднань, що не належать до регулярної армії, - військових загонів, які воюють проти наявної у країні влади (політичного чи військового режиму) або окупаційного режиму ворожої країни⁹⁶.

Перемир'я - тимчасове чи повне припинення воєнних дій між воюючими сторонами за взаємною угодою або на вимогу Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй⁹⁶.

Персонал організацій цивільної оборони - особи, призначені стороною, що перебуває в конфлікті, в тому числі персонал, призначений компетентною владою сторони, що перебуває в конфлікті, виключно для управління цими організаціями для виконання таких завдань:

оповіщення та евакуація населення;
обладнання сховищ для цивільного населення;
проведення заходів щодо світломаскування, медичного обслуговування цивільного населення та надання йому духовної допомоги;
боротьба із пожежами;
виявлення та позначення небезпечних районів;
здійснення рятувальних робіт;
надання допомоги органам влади у відновленні та підтриманні порядку в районах лиха;
термінове надання притулку населенню, постачання;
відновлення роботи комунальних служб;
термінове поховання загиблих⁹⁶.

Підрозділ збройних сил іншої держави (далі - підрозділ збройних сил) - військове формування іноземної держави, що має постійну чи тимчасову

організацію, належить до сухопутних (наземних), морських, повітряних або спеціальних військ (сил) цієї держави, оснащене легкою зброєю чи важкою бойовою технікою, яка підпадає під дію Договору про звичайні збройні сили в Європі, перебуває під командуванням особи, відповідальної перед своєю державою і законами України за поведінку своїх підлеглих, які зобов'язані дотримуватися внутрішньої дисципліни, законів України, норм міжнародного права, та яке направляється в Україну з конкретною метою, визначеною міжнародним договором України²⁸

Повага - зобов'язання сторін, що знаходяться у збройному конфлікті, не завдавати шкоди особам і об'єктам, які захищені МПП⁹⁶.

Персонал, який бере участь у гуманітарних акціях, - особи, які беруть участь у проведенні операцій з надання допомоги населенню⁹⁶.

Персонал, який відповідає за захист і охорону культурних цінностей, - особи, на яких покладено обов'язки щодо охорони культурних цінностей. З метою забезпечення самозахисту він може бути озброєний особистою стрілецькою зброєю⁹⁶.

Підписання - або стадія укладення міжнародного договору, або форма надання Україною згоди на обов'язковість для неї міжнародного договору у випадках, передбачених міжнародним договором чи іншою домовленістю сторін¹¹

Підрозділ збройних сил іншої держави (далі - підрозділ збройних сил) - військове формування іноземної держави, що має постійну чи тимчасову організацію, належить до сухопутних (наземних), морських, повітряних або спеціальних військ (сил) цієї держави, оснащене легкою зброєю чи важкою бойовою технікою, перебуває під командуванням особи, відповідальної перед своєю державою і законами України за поведінку своїх підлеглих, які зобов'язані дотримуватися внутрішньої дисципліни, законів України, норм міжнародного права, та яке направляється в Україну з конкретною метою, визначеною міжнародним договором України³⁵⁵

Повноваження - документ, яким одній або декільком особам у встановленому цим Законом порядку доручено представляти Україну з метою підготовки тексту міжнародного договору, його прийняття, встановлення його автентичності, підписання міжнародного договору та, у випадках, передбачених міжнародним договором, надання згоди на його обов'язковість для України¹¹

Поранені та хворі - військовослужбовці і цивільні особи, які внаслідок травми, хвороби чи іншого фізичного або психічного розладу (інвалідності) потребують медичної допомоги або догляду та утримуються від будь-яких ворожих дій. Це стосується також породіль, новонароджених та інших осіб, які потребують в

даний час медичної допомоги чи догляду, наприклад вагітні жінки чи немічні, та які утримуються від будь-яких ворожих дій⁹⁶.

Припинення дії - втрата міжнародним договором своєї сили за умов, визначених самим міжнародним договором, або за вольовим рішенням сторін (денонсація, вихід з договору)¹¹

Р

Ратифікація, затвердження, прийняття, приєднання - залежно від конкретного випадку форма надання згоди України на обов'язковість для неї міжнародного договору¹¹

Репатріація - повернення в державу громадянства, постійного проживання чи походження осіб, які опинилися через різні обставини на території інших держав⁹⁶.

Репресалії - загалом заборонені свідомі порушення МГП у відповідь на правопорушення, які вчинені державою-противником, з метою примусити протилежну сторону закінчити протиправні дії⁹⁶.

С

Санітарні та безпечні зони (місцевості) створюються шляхом укладання угоди між сторонами міжнародного або неміжнародного збройного конфлікту безпосередньо або через безсторонню гуманітарну організацію поза зоною бойових дій з метою укриття від далекобійної зброї певних категорій цивільного населення, які внаслідок своєї вразливості потребують спеціального захисту (поранені, особи з інвалідністю, хворі та особи похилого віку, діти до п'ятнадцяти років, вагітні жінки та матері з дітьми до семи років)⁹⁶.

Сторона - держава, інший суб'єкт міжнародного права, які погодились на обов'язковість для них договору і для яких договір є чинним¹¹

У

Укладення міжнародного договору України - дії щодо підготовки тексту міжнародного договору, його прийняття, встановлення його автентичності, підписання міжнародного договору та надання згоди на його обов'язковість для України¹¹

Ц

Цивільна особа - будь-яка особа, яка не входить до складу збройних сил та не є членом збройної групи⁹⁶.

Цивільними об'єктами вважаються всі об'єкти, що не є військовими⁹⁶.

Ш

Шпигуни - особи, які, діючи таємно або обманним шляхом, збирають (чи намагаються збирати) відомості, що мають військового значення, на території, яка контролюється однією із конфлікуючих сторін, з метою подальшої передачі цієї інформації протилежній стороні⁹⁶.

РОЗДІЛ I. Міжнародне гуманітарне право

1.1. Міжнародні договори та міжнародні документи, закони та нормативно-правові акти України щодо міжнародного гуманітарного права

1. МІЖНАРОДНА КОНВЕНЦІЯ про захист усіх осіб від насильницьких зникнень⁶¹
2. Факультативний протокол до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання⁶²
3. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду⁶³
4. Протокол про заборону або обмеження застосування мін, мін-пасток та інших пристроїв з поправками, внесеними 3 травня 1996 року⁶⁴
5. Кодекс поведінки стосовно військово-політичних аспектів безпеки⁶⁵
6. Угода про першочергові заходи стосовно захисту жертв збройних конфліктів⁶⁶
7. Резолюція 47/33 Генеральної Асамблеї ООН від 18 грудня 1992 року "Декларація про захист усіх осіб від насильницького зникнення"⁶⁷
8. Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню⁶⁸
9. Конвенція про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невибіркову дію⁶⁹
10. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II)³⁵
11. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року⁷⁵
12. Резолюція про поширення міжнародного гуманітарного права, що застосовується під час збройних конфліктів 7 червня 1977 року⁷²
13. Додатковий протокол до Європейської конвенції про видачу правопорушників 15 жовтня 1975 року⁷³
14. Європейська конвенція про незастосування строків давності до злочинів проти людяності та воєнних злочинів⁷⁴
15. Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях⁷⁵
16. Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі⁷⁶
17. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими⁷⁷
18. Конвенція про захист цивільного населення під час війни³⁵⁷
19. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі 18.10.1907⁷⁹
20. Конвенція про закони і звичаї суходільної війни від 18.10.1907⁸⁰
21. Додатковий протокол III до Женевських конвенцій 1949 року, що стосується прийняття додаткової відмітної емблеми³⁶
22. Конвенція від 10 жовтня 1980 року про заборону або обмеження

- застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невибіркову дію³⁷
23. Протокол I про осколки, які не піддаються виявленню, до Конвенції від 10 жовтня 1980 року³⁸
 24. Додатковий протокол IV про засліплюючу лазерну зброю до Конвенції від 10 жовтня 1980 року³⁹
 25. Угода про імплементацію частини XI Конвенції ООН з морського права від 10 грудня 1982 року⁴⁰
 26. Конвенція про захист культурних цінностей на випадок збройного конфлікту і Протокол до неї від 14 травня 1954 року⁴¹
 27. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16 грудня 1966 року⁴²
 28. Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 року⁴³
 29. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 04 листопада 1950 року⁴⁴
 30. Міжнародна конвенція про припинення злочину апартеїду та покарання за нього від 30 листопада 1973 року⁴⁵
 31. Конвенція про запобігання та покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів від 14.12.1973 року⁴⁶
 32. Конвенція про заборону воєнного або будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище від 10 грудня 1976 року⁴⁷
 33. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини 16.11.1972⁴⁸
 34. Конвенція про заборону розробки, виробництва та нагромадження запасів бактеріологічної (біологічної) і токсичної зброї та про їх знищення від 10.04.1972⁴⁹
 35. Конвенція про заборону розробки, виробництва, накопичення і застосування хімічної зброї та про її знищення від 13.01.1993⁵⁰
 36. Конвенція про охорону персоналу ООН та зв'язаного з нею персоналу від 09 грудня 1994 року⁵¹.
 37. Конвенція про маркування пластичних вибухових речовин з метою їх виявлення від 01.03.1991 року⁵²
 38. Конвенція про статус біженців 1951 року⁵³
 39. Протокол щодо статусу біженців 1967 року⁵⁴
 40. Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 року⁵⁵
 41. Додатковий протокол 1975 року до Європейської конвенції 1957 року про видачу правопорушників⁵⁶
 42. Другий додатковий протокол 1978 року до Європейської конвенції про видачу правопорушників⁵⁷
 43. Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 року 29.05.1997⁵⁸
 44. Додатковий протокол 1975 року до Європейської конвенції 1959 року

- про взаємну допомогу у кримінальних справах⁵⁹
45. Гаазька декларація щодо заборони застосування куль, що легко сплющуються і розвертаються у тілі людини, від 29 липня 1899 року⁶⁰
 46. Закон України Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей 26 січня 2022 року № 2010-IX¹
 47. Закон України «Про розвідку», від 17 вересня 2020 року № 912-IX²
 48. Закон про правовий статус зниклих осіб 12 липня 2018 року № 2505-VIII
 49. Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII³
 50. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII⁴
 51. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» 20 жовтня 2014 року № 1706-VII
 52. Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» 15 квітня 2014 року № 1207-VII⁷
 53. Закон України «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей» 16 вересня 2014 року № 1680-VII⁸
 54. Кодекс цивільного захисту України, 2 жовтня 2012 року № 5403-VI⁹
 55. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 року № 2411-VI¹⁰
 56. Закон України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 року № 1906-IV¹¹
 57. Кримінально-виконавчий кодекс України 11 липня 2003 року № 1129-IV¹²
 58. Закон України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» від 20.02.2003 № 549-IV¹³
 59. Закон України «Про Товариство Червоного Хреста України» 28 листопада 2002 року № 330-IV¹⁴
 60. Кримінальний кодекс України, 5 квітня 2001 року № 2341-III¹⁵
 61. Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16 березня 2000 року № 1550-III¹⁶
 62. Закон України «Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав» від 02.03.2000 № 1518-III¹⁷
 63. Закон України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» 21 вересня 1999 року № 1068-XIV¹⁸
 64. Закон України «Про символіку Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала в Україні» 8 липня 1999 року № 862-XIV¹⁹
 65. Закон України «Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки» від 23 квітня 1999 року № 613-XIV²⁰
 66. Закон України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України» від 24 березня 1999 року № 548-XIV²¹

67. Закон України «Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України». від 24 березня 1999 року № 551-XIV²²
68. Конституція України, 28 червня 1996 року²³
69. Закон України «Про приєднання України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року» від 16 листопада 1994 року N 248/94-ВР²⁴
70. Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21.10.1993 № 3543-XII²⁵
71. Закон України Про попереднє ув'язнення 30 червня 1993 року № 3352-XII²⁶
72. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 року № 2011-XII²⁷
73. Закон України «Про оборону України, 6 грудня 1991 року № 1932-XII²⁸
74. Закон України «Про Збройні Сили України». 6 грудня 1991 року № 1934-XII²⁹
75. Постанова Верховної Ради Української РСР «Про проголошення незалежності України» від 24 серпня 1991 року № 1427-XII³⁰
76. Постанова Верховної Ради України «Про військові формування на Україні» від 24 серпня 1991 року N 1431-XII³¹
77. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 року № 959-XII³²
78. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року № 55-XII³³
79. Стратегія деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, затверджена Указом Президента України від 24 березня 2021 року № 117/2021³⁵⁸
80. Стратегія міжнародної миротворчої діяльності України, затверджена Указом Президента України від 15 червня 2009 року N 435/2009³⁵⁹
81. «Про розмежування повноважень центральних органів виконавчої влади у сфері військово-технічного співробітництва з іноземними державами», Указ Президента України від 30.11.2004 № 276/2002³⁶⁰
82. Про заходи щодо вдосконалення військово-технічного співробітництва України з іноземними державами, Указ Президента України від 21.04.1999 № 422/99³⁶¹
83. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 червня 2000 р. N 939 Про затвердження Порядку виготовлення, видачі та реєстрації особистих іменних посвідчень медичного персоналу, що використовує емблему Червоного Хреста³⁶³
84. Договір між Урядом України і Міжнародним Комітетом Червоного Хреста (МКЧХ) про відкриття Місії МКЧХ в Україні³⁵⁶
85. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 березня 2024 р. № 301 Про затвердження порядків з питань проведення моніторингу стану дотримання норм міжнародного гуманітарного права у зв'язку із збройною агресією проти України та функціонування, ведення та доступу до відомостей електронної інформаційної системи порушень норм

міжнародного гуманітарного права внаслідок збройної агресії проти України³⁶⁴

86. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 січня 2023 р. № 55 Про затвердження Порядку оформлення довідок про перебування осіб у місцях несвободи внаслідок збройної агресії проти України або інтернування в нейтральних державах³⁶⁵
87. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2022 р. № 1281 Деякі питання виконання Закону України “Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей”³⁶⁶
88. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 червня 2022 р. № 740 Деякі питання захисту прав депортованих та внутрішньо переміщених осіб³⁶⁷
89. Постанова Кабінету Міністрів України від 17 червня 2022 р. № 721 Про затвердження Порядку здійснення заходів щодо поводження з військовополоненими в особливий період³⁶⁸
90. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2022 р. № 413 Про затвердження Порядку тримання військовополонених³⁶⁹
91. Постанова Кабінету Міністрів України від 11 грудня 2019 р. № 1122 Деякі питання соціального і правового захисту осіб, позбавлених свободи внаслідок збройної агресії проти України, після їх звільнення³⁷⁰
92. Інструкція про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України, затверджена Наказом Міністерства оборони України 23.03.2017 № 164⁹⁶
93. Інструкція з підготовки та застосування національних контингентів, національного персоналу в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, затверджена Наказом Міністерства оборони України 18.01.2016 № 23³⁷⁷

1.2. Порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України

Основні положення міжнародного гуманітарного права, що застосовуються у збройних конфліктах.

Загальні положення

Міжнародне гуманітарне право (право збройних конфліктів) - система міжнародно визнаних правових норм і принципів, що застосовуються під час збройних конфліктів, встановлюють права і обов'язки суб'єктів міжнародного права щодо заборони чи обмеження використання певних засобів і методів ведення збройної боротьби, забезпечення захисту жертв конфлікту та визначають відповідальність за порушення цих норм.

Норми міжнародного гуманітарного права вступають у дію з початком збройного конфлікту або операції з підтримання миру і безпеки.

Обсяг зобов'язань сторони міжнародного збройного конфлікту (війни) визначається як нормами звичаєвого права, так і договірними нормами міжнародного гуманітарного права (далі - МГП), ратифікованими кожною стороною.

Під час збройного конфлікту неміжнародного характеру обсяг зобов'язань з дотримання МГП для сторін - учасників конфлікту (держави та антиурядові сили) визначається спільною статтею 3 Женевських конвенцій 1949 року та II Додатковим протоколом 1977 року, іншими конвенціями, що ратифіковані державою, а також нормами звичаєвого міжнародного гуманітарного права.

Під час міжнародних збройних конфліктів застосування норм припиняється із загальним закінченням воєнних дій, а на окупованій території - із закінченням окупації, за винятком застосування щодо осіб, чие звільнення, репатріація або влаштування будуть здійснені після цих строків. Ці особи мають перебувати під захистом відповідних положень Женевської конвенції та I Додаткового протоколу аж до їхнього звільнення, репатріації або влаштування.

Основне завдання МГП - захист осіб, які не беруть безпосередньої участі у воєнних діях, а також тих, які перестали брати в них участь у результаті хвороби, поранення або будь-якої іншої причини, незалежно від їх раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мови або інших ознак.

Для виконання цього завдання МГП:

визначає правовий статус осіб і об'єктів, які знаходяться у районі (зоні) ведення воєнних дій;

встановлює ряд обмежень у виборі засобів, методів ведення воєнних дій сторонами, що воюють;

регламентує права та обов'язки осіб, які знаходяться під захистом МГП;

встановлює відповідальність держави і окремих осіб за порушення його норм.

МГП також встановлює захист об'єктів, які не мають військового значення, обмежує сторони, що воюють, у виборі засобів і методів ведення війни.

У випадках, не передбачених міжнародними угодами, цивільні особи та комбатанти залишаються під захистом і дією загальних принципів міжнародного права, які базуються на сталих звичаях, принципах гуманності та вимогах суспільної свідомості.

Дія МГП поширюється на Збройні Сили України, Державну спеціальну службу транспорту та Національну гвардію України під час виконання ними завдань із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії.

1.2.2. Основні терміни і поняття міжнародного гуманітарного права

Зразки посвідчень особи.

Посвідчення особи видаються медичному персоналу Збройних Сил України, цивільному медичному персоналу, персоналу цивільної оборони, персоналу, призначеному для охорони культурних цінностей, а також особам, які на законних підставах прямують за збройними силами, але не входять до їхнього складу (зразки додаються).

Посвідчення особи мають:

- бути заповнені державною (офіційною) мовою;
 - містити прізвище, ім'я, по батькові, дату народження та особистий номер (якщо він є), фотографію власника, а також його підпис, або відбиток його великого пальця, або і те й інше;
 - вказувати право на захист, наданий МГП;
 - містити відбиток печатки, підпис уповноваженої особи органу влади, який видав таке посвідчення, а також дати видачі та закінчення терміну їх дії;
 - мати розпізнавальну емблему (міжнародні розпізнавальні знаки медичного і духовного персоналу, цивільної оборони, культурних цінностей).
- Якщо посвідчення стало непридатним для користування або було втрачене, власник посвідчення має право отримати його дублікат за відповідною заявою.
- Посвідчення видається безкоштовно і є дійсним на період збройного конфлікту. Після закінчення збройного конфлікту власник зобов'язаний здати посвідчення органу чи установі, що його видали.

Зразок посвідчення особи члена медичного персоналу

Збройних Сил України

Лицьовий бік

	УКРАЇНА Міністерство оборони України ПОСВІДЧЕННЯ ОСОБИ члена медичного персоналу Збройних Сил України	
Прізвище _____		
Ім'я та по батькові _____		
Дата народження _____		
Звання _____		
Військовий номер _____		
Власник цього посвідчення перебуває під заступництвом Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року як _____		
Дата видачі “ ___ ” _____ 20__ року Посвідчення № _____		

Зворотний бік

Фотокартка власника (30 x 40 мм) М П	_____ Підпис власника посвідчення, або відбиток великого пальця правої руки,	
Зріст	Очі	Волосся
Інші особливі прикмети:		

Зразок посвідчення особи члена цивільного медичного персоналу

Лицьовий бік

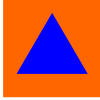
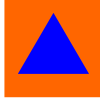
	УКРАЇНА Міністерство охорони здоров'я України ПОСВІДЧЕННЯ ОСОБИ члена цивільного медичного персоналу	
Прізвище _____		
Ім'я та по батькові _____		
Дата народження _____		
Особистий номер (якщо такий є) _____		
Власник цього посвідчення перебуває під заступництвом Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року та Додаткового протоколу I до них як _____		
Дата видачі “ ___ ” _____ 20__ року Посвідчення № _____		
Дійсне до “ ___ ” _____ 20__ року Підпис Міністра охорони здоров'я України		

Зворотний бік

Зріст	Очі	Волосся
Інші особливі прикмети: _____		
Фотокартка власника (30 x 40 мм)	_____	
	Підпис власника посвідчення, або відбиток великого пальця правої руки, або і те й інше	

Зразок посвідчення особи члена персоналу цивільної оборони

Лицьовий бік

	(місце для назв держави та органу, якими видано посвідчення особи)	
ПОСВІДЧЕННЯ ОСОБИ члена персоналу цивільної оборони		
Прізвище _____ Ім'я та по батькові _____ Дата народження (або вік) _____ Особистий номер (якщо є) _____ Власник цього посвідчення перебуває під заступництвом Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року та Додаткового протоколу I до них як _____ Дата видачі “ ___ ” _____ 20__ року Посвідчення № _____ <div style="text-align: right; margin-right: 100px;"> Підпис особи, яка видала посвідчення _____ </div>		

Зворотний бік

іст	Очі	Волосся
Інші особливі прикмети або дані: _____ Наявність зброї: _____		
<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; display: inline-block;"> Фотокартка а власника (30 x 40) </div>		
М.П.	Підпис власника посвідчення, або відбиток великого пальця правої руки, або і те й інше	

Зразок посвідчення особи, яка прямує за збройними силами

Лицьовий бік

(назва держави та військового командування, якими видано посвідчення)	
ПОСВІДЧЕННЯ ОСОБИ	
для особи, яка прямує за збройними силами	
Фотокартка власника (30 x 40 мм)	Прізвище _____ Ім'я та по батькові _____ Дата та місце народження _____ Прямує за збройними силами як _____ _____
Дата видачі “ ____ ” _____ 20__ року	
Підпис власника _____	

Зріст	Вага	Очі	Зворотний бік
Інші прикмети	Відбитки пальців (необов'язково)	Група крові	(М.П. органу влади, який видав посвідчення)
		Віросповідання	
	Лівий (вказівний)	До відома Це посвідчення видається особі, яка прямує за Збройними Силами _____, але не входить до їх складу. Особі, якій видане це посвідчення, слід завжди мати його при собі. Якщо власник посвідчення потрапив у полон, він сам має передати це посвідчення тим, хто його утримує, для встановлення його особи	
	Правий (вказівний)		

1.2.3. Заборонені методи і засоби ведення воєнних дій

З метою запобігання зайвим стражданням та невинуватим жертвам серед цивільного населення, заподіянням великого і довгострокового збитку природному середовищу, пов'язаним із воєнними діями, для сторін, що воюють, встановлюються заборони та обмеження у виборі методів і засобів ведення воєнних дій:

- убивати або завдавати поранення цивільним особам;
- убивати або завдавати поранення особам, яких визнано чи яких за даних обставин належить визнати особами, які вибули зі строю (*hors de combat*). Особою, що вибула зі строю, вважається будь-яка особа, яка: перебуває під владою супротивної сторони; зрозуміло виражає намір здатися в полон; неприємна чи яким-небудь іншим чином виведена зі строю внаслідок поранення чи хвороби й тому не здатна оборонятися, за умови, що в будь-якому разі ця особа утримується від ворожих дій і не намагається втекти;
- убивати парламентаря і осіб, які його супроводжують;
- нападати на осіб, які зазнають корабельної аварії або покидають на парашуті літальний апарат, що терпить лихо, і які не чинять ворожих дій (за винятком осіб, які десантуються у складі повітряних десантів);
- застосовувати силу, що допускається стосовно осіб, які не мають права на захист від прямих нападів, але у конкретних обставинах перевищує необхідну для досягнення законної військової мети;
- примушувати осіб, які знаходяться під захистом МГП, брати участь у воєнних діях;
- віддавати наказ **“нікого не залишати в живих”** або загрозувати ним;
- брати заручників;
- вводити противника в оману шляхом віроломства;
- використовувати не за призначенням розпізнавальні емблеми Червоного Хреста, Червоного Півмісяця чи Червоного Кристала, міжнародні розпізнавальні знаки цивільної оборони та розпізнавальні знаки культурних цінностей, міжнародний спеціальний знак особливо небезпечних об'єктів, білий прапор парламентаря, інші міжнародно визнані знаки і сигнали;
- незаконно використовувати розпізнавальну емблему Організації Об'єднаних Націй;
- вдаватися до нападів невибіркового характеру, до яких належать напади:
 - не спрямовані на конкретні військові об'єкти;
 - при яких застосовуються методи або засоби ведення воєнних дій, які не можуть бути спрямовані на конкретні військові об'єкти; або
 - при яких застосовуються методи або засоби ведення воєнних дій, наслідки яких не можуть бути обмежені, як це вимагається згідно з Додатковими протоколами до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, і які у кожному такому випадку вражають військові об'єкти й цивільних осіб або цивільні об'єкти, не розрізняючи їх;
 - здійснювати напад невибіркового характеру, який може спричинити такі втрати серед цивільного населення та такий збиток цивільним об'єктам, що

будуть непорівнянними з досягненням необхідної військової переваги над противником;

- здійснювати терор щодо цивільного населення;
- використовувати голод серед цивільного населення з метою досягнення воєнних цілей;

- знищувати, вивозити або приводити в несправність об'єкти, необхідні для виживання цивільного населення;

- нападати на медичні формування та санітарно-транспортні засоби, які мають належні відмітні емблеми (знаки) і сигнали, хоча відсутність емблем не означає відсутність захисту, що надається таким об'єктам, але ускладнює ідентифікацію таких об'єктів;

- здійснювати вогневе ураження населених пунктів, портів, осель, храмів та госпіталів (за умови, коли вони не використовуються у воєнних цілях);

- знищувати культурні цінності, історичні пам'ятники, місця відправлень культових обрядів та об'єкти, які складають культурну чи духовну спадщину народів, а також використовувати їх з метою досягнення успіху в бойових діях;

- знищувати або захоплювати власність противника та власність цивільного населення, крім випадків, коли такі дії викликані абсолютною військовою необхідністю;

- віддавати на розграбування населені пункти або місцевості.

У ході воєнних дій забороняється застосовувати такі засоби:

- розривні кулі та кулі, що легко розвертаються або сплющуються в тілі людини (кулі з твердою оболонкою, яка не повністю покриває осердя або має надрізи);

- отрути, отруйні речовини та сильнодіючі отруйні речовини;

- бактеріологічну (біологічну) і токсичну зброю;

- будь-яку зброю, дія якої полягає у завданні ураження осколками, що не виявляються в людському тілі рентгенівськими променями;

- міни, призначені для вибуху від присутності, близькості або безпосереднього впливу людини, які виводять з ладу, калічать або вбивають одного або кількох людей;

- будь-які міни, що самодеактивуються, оснащені елементом невилучення, який може функціонувати після того, як міна втратила спроможність до спрацювання;

- міни-пастки (будь-які пристрої чи матеріали, інші ніж протипіхотні міни, які спроектовані, сконструйовані чи пристосовані для того, щоб убивати чи завдавати ушкоджень, і які спрацьовують раптово, коли людина торкається чи наближається до начебто нешкідливого предмета або здійснює, здавалося б, безпечну дію), що якимось чином сполучені або асоціюються з міжнародно визнаними захисними емблемами, знаками чи сигналами, а також з іншими предметами (об'єктами), які не становлять небезпеки для людини (пораненими або померлими, медичним обладнанням, дитячими іграшками тощо);

- торпеди без пристрою самоліквідації;

- автоматичні підводні контактні міни, які закріплені на мінрепах, коли вони перестають бути безпечними, якщо зриваються з якоря;

- лазерну зброю, що призначена для заподіяння постійної сліпоти органам зору людини, яка не використовує оптичні прилади;
- засоби впливу на природне середовище, що має довгострокові серйозні наслідки руйнації;
- запалювальні засоби проти цивільного населення і цивільних об'єктів, а також для знищення лісів та іншого виду рослинного покриву, за винятком випадків, зазначених в Основних вимогах Протоколу III "Про заборону або обмеження застосування запалювальної зброї" до Конвенції ООН 1980 року про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невибіркову дію" (розділ VII).
- дистанційні міни, встановлення яких не відповідає визначеним технічним вимогам, а саме

Особливості застосування протипіхотних мін та технічні вимоги .

Основні вимоги :

Реєстрація мінно-вибухових загороджень і виявлення мін	Надійність і терміни самознищення протипіхотних мін		
	специфікація	дистанційно встановлені міни	недистанційно встановлені міни
1	2	3	4
1. Реєстрація	Самодеактивація (СДА)		
Під час реєстрації мінних полів, які встановлені дистанційно, вказуються координати місць встановлення мін, їх кількість, час установаження і терміни самоліквідації	Спроможність міни до самодеактивації	Мають бути самодеактивованими	Мають бути самодеактивованими, якщо застосовуються поза промаркованими периметрами
Під час реєстрації звичайних мінних полів їхнє положення на місцевості фіксується шляхом прив'язки до координат не менше ніж двох базових точок Складаються схеми, оформляються карти та інші документи.	Надійність самодеактивації	Не менше 0,999	Не менше 0,999
	Термін самодеактивації	Не більше 120 діб з моменту установки	Технічно не обмежується. Якщо термін самодеактивації більше 120 діб, район встановлення мін маркується
2. Виявлення протипіхотних мін	Самознищення		
Показник виявлення - наявність у конструкції міни матеріалу або пристрою, який при застосуванні стандартних міношукачів забезпечує сигнал, еквівалентний сигналу від 8 грамів заліза в єдиній концентрованій масі. Складаються схеми, оформляються карти та інші документи	Наявність механізму самознищення	Повинні мати механізми самознищення	Повинні мати механізми самознищення, якщо застосовуються поза промаркованими периметрами
	Надійність механізму	Не менше 0,9	Не менше 0,9

	самознищення		
	Термін самознищення	Не більше 30 діб	Не обмежується. Якщо термін самознищення більше 30 діб, район встановлення мін маркується
Міни, що не відповідають вимогам виявлення, дозволяється застосовувати з накладними маркерами, які забезпечують їхнє виявлення	Концепція перехідного періоду	Для існуючих мін, які не відповідають вищевказаним вимогам, встановлюється перехідний період тривалістю 9 років, упродовж якого допускається обмежене застосування таких мін	

Особливості застосування протипіхотних мін:

Назва протипіхотних мін	Особливості застосування	
	протягом перехідного періоду (до 15.06.2009 року)	після перехідного періоду (з 15.06.2009 року)
Міни ручного встановлення		
ОЗМ-72, МОН-50 тощо: із підривачами типу МВЕ-72; у керованому режимі	У промаркованому периметрі або під контролем на 72 години Без обмежень	Без обмежень
Касетні міни, які встановлюються з ПКМ і УМЗ		
ПФМ-1	У промаркованому периметрі	Заборонено
ПФМ-1С	У промаркованому периметрі	Заборонено

Основні визначення Протоколу про заборону або обмеження застосування мін, мін-пасток та інших пристроїв з поправками, внесеними 03 травня 1996 року (Протокол II з поправками, внесеними 03 травня 1996 року), що додається до Конвенції про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невибіркову дію (прийнятий Законом України від 21 вересня 1999 року № 1084-XIV):

міна - боєприпас, що встановлюється під землею, на землі чи поблизу землі або іншої поверхні і призначений для вибуху, спричиненого присутністю, близькістю чи контактом людини або транспортного засобу;

дистанційно встановлювана міна - міна, що встановлюється не безпосередньо, а за допомогою артилерії, ракет, реактивних установок, мінометів чи аналогічних засобів або скидається з літаків.

Міни, що встановлюються із системи наземного базування з відстані менше ніж 500 метрів, не розглядаються як дистанційно встановлювані за умови, що вони використовуються згідно зі статтею 5 та іншими відповідними статтями Протоколу II;

протипіхотна міна - міна, що призначена головним чином для вибуху, спричиненого присутністю, близькістю, контактом з людиною, і призводить до завдання ушкоджень або смертельних уражень одній чи декільком особам;

міна-пастка - будь-який пристрій чи матеріал, які спроектовані, сконструйовані чи пристосовані для того, щоб убивати чи завдавати ушкоджень, і які спрацьовують раптово, коли людина торкається чи наближається до начебто нешкідливого предмета або здійснює здавалося б безпечну дію;

інші пристрої - боєприпаси і пристрої, що встановлюються вручну, включаючи саморобні вибухові пристрої, які призначені для того, щоб убивати, завдавати ушкодження або збитки, і приводяться в дію вручну шляхом дистанційного управління або автоматично після закінчення певного проміжку часу;

мінне поле - певний район, у якому встановлено міни. Мінним районом називається район, що є небезпечним через наявність мін. Хибне мінне поле - означає вільний від мін район, що імітує мінне поле;

реєстрація - операція матеріального, адміністративного і технічного порядку, призначена для збору з метою реєстрації в офіційних документах усієї наявної інформації, що полегшує встановлення місцезнаходження мінних полів, мінних районів, мін, мін-пасток, боєприпасів, що не вибухнули, та залишених вибухонебезпечних боєприпасів. Реєстрація включає таку інформацію:

- місцезнаходження районів, які були цілями і в яких використовували вибухонебезпечні боєприпаси;
- кількість вибухонебезпечних боєприпасів, що були використані в районах;
- вид і характер вибухонебезпечних боєприпасів, що були використані в районах;
- загальне місцезнаходження відомих та можливих боєприпасів, що не вибухнули;
- місцезнаходження залишених вибухонебезпечних боєприпасів;
- кількість залишених вибухонебезпечних боєприпасів на кожній конкретній ділянці;
- види залишених вибухонебезпечних боєприпасів на кожній конкретній ділянці;

механізм самознищення - вмонтований або прикріплений ззовні механізм, що автоматично спрацьовує і забезпечує знищення боєприпасу, в який його вмонтовано або до якого прикріплено;

механізм самонейтралізації - вмонтований механізм, що автоматично спрацьовує і приводить в недієздатний стан боєприпас, у який його вмонтовано;

самодеактивація - автоматичне приведення боєприпасу в недієздатний стан шляхом необоротного виснаження компонента, наприклад, батареї, який має суттєве значення для дії боєприпасу;

дистанційне управління - управління за допомогою команд, що передаються на відстані;

елемент невилучення - пристрій, що призначений для захисту міни, який є її частиною, з'єднаний, або прикріплений до неї, або встановлений під міною, і спрацьовує при спробі вилучити міну;

передача - фізичне ввезення мін на національну територію або вивезення з неї, передача прав власності на міни і контроль за ними, не включаючи передачу території з установленими на ній мінами.

1.2.4. Особливості застосування норм МГП у неміжнародних (внутрішніх) збройних конфліктах (збройних конфліктах неміжнародного характеру) та норм права прав людини, що застосовується у ситуаціях порушення внутрішнього порядку та виникнення обстановки внутрішньої напруженості, таких як заворушення, окремі й спорадичні акти насильства

Право збройних конфліктів впроваджує правові засоби врегулювання конфліктів неміжнародного характеру, щоб захистити жертв таких конфліктів і не допустити руйнувань, які ставлять під загрозу існування людей у районах, де вони відбуваються.

Особливістю такого правового врегулювання є застосування у внутрішніх збройних конфліктах як правових норм міжнародного права прав людини, так і норм МГП.

Право прав людини - міжнародні норми, спрямовані на сприяння та захист прав людини на міжнародному, регіональному, національному рівнях.

Вимоги щодо вивчення у Збройних Силах України норм МГП, які стосуються неміжнародних збройних конфліктів, базуються на світовому досвіді залучення формувань збройних сил для надання допомоги правоохоронним органам у боротьбі з тероризмом та участі в проведенні міжнародних миротворчих операцій на території інших держав.

Під час ситуацій порушення внутрішнього порядку та обстановки внутрішньої напруженості (заворушення, окремі й спорадичні акти насильства) збройні сили можуть залучатись з метою надання допомоги правоохоронним органам для виконання завдань щодо охорони визначених об'єктів, боротьби з тероризмом та спільного патрулювання.

Виконуючи зазначені завдання, військовослужбовці зобов'язані дотримуватись вимог міжнародного права прав людини.

У частині дотримання міжнародного права прав людини військовослужбовці повинні керуватись вимогами Загальної декларації прав людини, Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, а також Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень.

Основними принципами міжнародного права прав людини є:

- право на життя, свободу і безпеку всіх людей;

- заборона катувань і жорстокого поводження;
- заборона несанкціонованого арешту і утримання під вартою;
- право на справедливий суд;
- право гуманного поводження з особами, позбавленими волі;
- право на захист від незаконного втручання в особисте і сімейне життя, посягання на недоторканність житла, таємницю кореспонденції;
- право на свободу думки та її вираження, свободу зібрань та асоціацій.

У ситуаціях внутрішніх заворушень та напруженості слід дотримуватися наведених вище принципів міжнародного права прав людини.

Застосування сили під час правоохоронних операцій має бути винятковою мірою - останнім засобом досягнення законної мети. Сила може бути застосована лише в найменшій необхідній мірі. За можливості застосування сили має бути диференційованим (наприклад, усне попередження, демонстрація сили, застосування зброї несмертельної дії, застосування летальної зброї без наміру позбавити життя, застосування летальної зброї в повному обсязі).

Ступінь застосування сили та потенційна шкода, яку воно може завдати, мають відповідати тяжкості правопорушення і законній меті, яку передбачається досягти.

Правоохоронні операції мають ретельно плануватися, щоб уникнути за можливості застосування сили і звести до мінімуму ризик заподіяння шкоди стороннім особам. Особи, що беруть участь у правоохоронних операціях, повинні мати відповідну підготовку, зброю і спорядження.

Про застосування сили, яке призвело до смерті або поранення, слід повідомляти негайно.

Будь-яке надмірне або інше свавільне застосування сили має належним чином розслідуватися і за потреби має бути покаране як кримінальний злочин або накладено дисциплінарне стягнення залежно від тяжкості ситуації.

У виняткових випадках Міжнародний пакт про громадянські і політичні права надає можливість державі відступати від певних прийнятих на себе зобов'язань під час введення на її території правового режиму надзвичайного стану.

В Україні правовий режим надзвичайного стану регулюється Законом України «Про правовий режим надзвичайного стану».

У разі введення надзвичайного стану обов'язковою є вимога дотримання таких прав людини:

- право на життя;
- щодо заборони катувань та такого поводження з людьми, яке принижує людську гідність;
- щодо заборони рабства і утримання людей у неволі;
- щодо заборони на зворотну силу кримінального закону;
- право на цивільну правоздатність;
- право на свободу думки, совісті та релігії.

У разі якщо зазначена ситуація має всі ознаки внутрішнього збройного конфлікту (збройного конфлікту неміжнародного характеру), МПП застосовується в обсязі як до ситуацій неміжнародного збройного конфлікту.

Сторони неміжнародного збройного конфлікту зобов'язані надавати захист таким категоріям осіб:

- тим, хто не бере безпосередньої участі у воєнних діях;
- особам зі складу збройних сил, які склали зброю;
- тим, хто перестав брати участь у воєнних діях внаслідок хвороби, поранення, затримання або з іншої причини.

Щодо вказаних осіб забороняється вчинення таких дій:

- посягання на життя та фізичну недоторканість (будь-які види вбивств, каліцтв, жорстокого поводження, тілесних покарань чи катувань);
- посягання на людську гідність (образливе і принизливе поводження, згвалтування, примушування до проституції тощо);
- колективні покарання;
- взяття заручників;
- акти тероризму;
- грабіж;
- рабство та работоргівля;
- засудження та застосування покарання без попереднього судового рішення, винесеного належним чином;
- загроза вчинення будь-якої із вказаних дій.

Щодо дітей МПП передбачає:

- забезпечення їм права на отримання освіти;
- проведення необхідних заходів щодо возз'єднання сімей, які були розлучені під час збройного конфлікту;
- заборону вербування та участі у воєнних діях дітей віком до п'ятнадцяти років;
- надання особливого захисту дітям віком до вісімнадцяти років навіть у разі, коли вони брали участь в бойових діях і потрапили в полон;
- евакуацію дітей з району воєнних дій (за необхідності і за узгодженням з батьками чи з особами, які їх заміняють).

Усі поранені, хворі та особи, які зазнали корабельної аварії чи аварії літального апарата, незалежно від того, брали вони участь у збройному конфлікті чи ні, повинні користуватися повагою і захистом.

Як тільки дозволять обставини, усі учасники збройного конфлікту повинні:

- вжити всіх можливих заходів щодо розшуку і збору поранених, хворих та осіб, які потерпіли корабельну аварію (аварію літального апарата), та захисту їх від пограбування;
- організувати розшук загиблих (померлих) з метою недопущення їх пограбування і забезпечення гідного поховання.

Щодо осіб, свобода яких була обмежена, необхідно дотримуватися таких вимог:

- забезпечувати їх продовольством та питною водою нарівні з місцевим цивільним населенням;
- захищати їх від суворих кліматичних умов;
- надавати їм дозвіл на отримання індивідуальної чи колективної допомоги;
- дозволяти здійснення культових дій та надання допомоги духовним персоналом;
- у разі залучення до роботи забезпечувати їм умови праці та захист нарівні з місцевим цивільним населенням;
- місця утримання інтернованих і затриманих осіб не мають розміщуватись поблизу зони бойових дій.

Вимоги щодо осіб та об'єктів, які користуються захистом МГП, що викладені у цьому розділі, стосуються повною мірою і неміжнародних збройних конфліктів.

Медичний і духовний персонал повинен користуватися повагою та захистом, йому надається вся можлива допомога щодо забезпечення умов для виконання ним своїх функцій.

Цивільне населення та окремі цивільні особи не можуть бути об'єктом нападу доти, доки вони не беруть безпосередньої участі у збройному конфлікті.

Забороняється віддавати накази і розпорядження щодо примусового переміщення цивільних осіб у зв'язку зі збройним конфліктом, якщо це не викликано вимогами їхньої безпеки.

Для нейтральних та безсторонніх гуманітарних організацій передбачається можливість здійснення їхніх функцій щодо жертв збройних конфліктів. За узгодженням із державою-учасницею ними можуть здійснюватися гуманітарні операції щодо надання допомоги цивільному населенню.

Сторони збройного конфлікту повинні надавати дозвіл і сприяти швидкому і безперешкодному надходженню гуманітарної допомоги до цивільних осіб, що її потребують, за умови, що така допомога має неупереджений характер, здійснюється без дискримінації і підлягає контролю з боку сторін конфлікту.

Кримінальне переслідування осіб, які вчинили військові, воєнні та інші злочини в період неміжнародного збройного конфлікту, здійснюється відповідно до вимог законодавства України шляхом проведення досудового слідства і винесення судового вироку.

1.2.5. Загальні обов'язки командувачів (командирів, начальників) щодо дотримання норм міжнародного гуманітарного права.

У службовій діяльності командувачі (командири, начальники) повинні керуватись нормами МГП, які зобов'язують:

у мирний час:

- організовувати і брати участь у поширенні знань про МГП серед підпорядкованого особового складу;
- забезпечувати вивчення права збройних конфліктів у процесі військового навчання і виховання військовослужбовців;

- звертати увагу підлеглих на те, що за серйозні порушення норм МГП чинним законодавством України передбачається притягнення до кримінальної відповідальності;

- постійно підтримувати правопорядок і високу військову дисципліну, які гарантують неухильне дотримання усім особовим складом норм МГП у випадку збройного конфлікту;

- контролювати наявність у військовослужбовців посвідчень особи (військових квитків), особистих знаків (розпізнавальних медальйонів), посвідчень про належність до медичного або духовного персоналу;

- контролювати підготовку медичного персоналу і військових службових (службових) осіб юридичної служби щодо вивчення норм МГП;

під час збройного конфлікту:

- подавати особистий приклад у дотриманні норм права збройних конфліктів і вимагати цього від підлеглих;

- вимагати від підлеглих знання і неухильного виконання норм права збройних конфліктів;

- припиняти порушення норм МГП особовим складом і за потреби притягати до відповідальності осіб, які вчинили ці порушення;

- проявляти повагу та заступництво національним товариствам Червоного Хреста та Червоного Півмісяця, іншим гуманітарним товариствам, визнаним і уповноваженим урядом, за умови підпорядкування особового складу цих товариств законам воєнного часу та наказам і розпорядженням військового командування;

- сприяти за можливості Міжнародному комітету Червоного Хреста у виконанні ним гуманітарних функцій щодо забезпечення захисту і надання допомоги жертвам збройних конфліктів.

Забезпечення військових частин текстами Женевських конвенцій 1949 року про захист жертв війни, Додаткових протоколів до них від 08 червня 1977 року та Додаткового протоколу до них від 08 грудня 2005 року, Міжнародного реєстру культурних цінностей, які перебувають під спеціальним захистом, та Державного реєстру національного культурного надбання покладається на структурні підрозділи Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України, підпорядковані їм органи військового управління, в безпосередньому підпорядкуванні яких перебувають військові частини, на відповідні штаби видів Збройних Сил України, командувань високомобільних десантних військ та Сил спеціальних операцій, оперативних (повітряних) командувань, військово-морських баз.

Для вирішення питань, що стосуються застосування норм МГП, командувачі (командири, начальники) залучають юридичних радників, функції яких покладені на помічників командирів військових частин з правової роботи (юрисконсультів військових частин).

1.2.6. Обов'язки помічника командира військової частини з правової роботи (юрисконсульта військової частини) - юридичного

радника щодо забезпечення дотримання норм міжнародного гуманітарного права.

Під час збройного конфлікту офіцери та працівники юридичної служби Збройних Сил України, помічники командирів військових частин з правової роботи (юрисконсульти військових частин) виконують обов'язки юридичних радників.

Юридичні радники повинні надавати консультації командуванню щодо дотримання норм МГП, правил застосування сили та щодо проведення інструктажу особового складу з їх виконання.

Помічник командира військової частини з правової роботи (юрисконсулт військової частини) у мирний час зобов'язаний:

- координувати роботу з вивчення норм і приписів МГП в органі військового управління, з'єднанні, військовій частині, військовому навчальному закладі, установі, організації Збройних Сил України;
- надавати необхідну методичну допомогу з питань застосування норм МГП різним категоріям військовослужбовців;
- проводити заняття з МГП з різними категоріями військовослужбовців;
- за допомогою навчальних вправ та тестів оцінювати рівень засвоєння положень МГП військовослужбовцями різних категорій;
- надавати інформацію та консультації окремим військовослужбовцям у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків, пов'язаних із застосуванням норм і приписів МГП.

Під час збройного конфлікту юридичний радник зобов'язаний:

- візувати проекти документів перед прийняттям відповідним військовим командуванням рішення на ведення воєнних дій з точки зору відповідності їх нормам і приписам МГП;
- надавати необхідну допомогу військовому командуванню у вирішенні складних питань і вибору способу дій, який був би одночасно і законним, і ефективним;
- надавати допомогу військовому командуванню у вирішенні правових питань, які виникають, та усуненні перешкод, що можуть виникнути під час ведення воєнних дій;
- за необхідності брати безпосередню участь у веденні воєнних дій;
- знайомитися з планами майбутніх воєнних дій з метою оцінки відповідності їх нормам і вимогам МГП;
- у разі невідповідності дій військового командування положенням МГП нагадати йому про вимоги права збройних конфліктів, зокрема статті 87 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій 1949 року про захист жертв війни від 08 червня 1977 року; у разі, коли порушення норм МГП не усуваються, юридичний радник зобов'язаний доповісти про це вищому командуванню як в усній, так і в письмовій формі.

На юридичного радника забороняється покладати обов'язки та завдання, не передбачені цією Інструкцією.

Юридичні радники із числа офіцерів та працівників юридичної служби Збройних Сил України відповідних органів управління беруть участь в оперативному (бойовому) плануванні та розглядають проекти службових документів на відповідність їх нормам і приписам МГП.

Правове забезпечення діяльності українського миротворчого контингенту здійснюється помічником командира військової частини з правової роботи (юрисконсультом військової частини), який є його юридичним радником.

1.2.7. Обов'язки військово-медичного персоналу щодо дотримання норм міжнародного гуманітарного права

Військово-медичний персонал, виконуючи свій військовий обов'язок, повинен керуватися загально визнаними нормами МГП, які зобов'язують його:

- надавати за необхідності медичну допомогу в умовах збройних конфліктів незалежно від будь-яких причин, крім медичних;
- враховувати норми МГП під час організації медичного забезпечення з'єднання, військової частини (підрозділу);
- надавати медичну допомогу всім пораненим та хворим як у районі воєнних дій, так і на окупованих територіях;
- брати участь у підготовці військовим командуванням спеціальних угод та проведенні нарад представників сторін - учасниць збройного конфлікту з питань, що стосуються забезпечення захисту і допомоги жертвам збройних конфліктів (врегулювання діяльності військових і цивільних медичних формувань, визначення санітарних і безпечних зон (місцевостей); організація медичних перевезень; використання технічних засобів, міжнародних правил, стандартів і процедур розпізнавання, оповіщення і захисту медичного персоналу, формувань та санітарно-транспортних засобів; організація гуманітарної та медичної допомоги цивільному населенню тощо);
- за розпорядженням військового командування взаємодіяти з місцевою адміністрацією, органами управління охороною здоров'я та гуманітарними організаціями з питань надання гуманітарної допомоги цивільному населенню.

1.2.8. Відповідальність за порушення норм МГП

МГП передбачає індивідуальну відповідальність фізичних осіб і зобов'язує держави, які беруть участь у збройному конфлікті, вживати заходів щодо припинення будь-яких порушень його вимог.

Військовослужбовці та працівники Збройних Сил України за порушення норм МГП можуть бути притягнуті як до дисциплінарної, так і до кримінальної відповідальності. Відповідальність військовослужбовців (громадян) України за злочини, пов'язані з порушенням норм МГП, передбачена у розділі XIX Кримінального кодексу України.

Застосування заборонених методів і засобів ведення війни (збройного конфлікту) може бути вчинено як навмисно, так і з необережності.

До кримінальної відповідальності притягуються особи, які вчинили серйозні порушення МГП.

Серйозні порушення норм МГП є воєнними злочинами.

Серйозними порушеннями МГП є:

- серйозні порушення, направлені проти людей;
- серйозні порушення, направлені проти майна;
- серйозні порушення, вчинені шляхом віроломного використання міжнародно-визнаних розпізнавальних емблем (знаків) і сигналів.

До серйозних порушень МГП, направлених проти людей, належать:

- навмисне вбивство, катування та нелюдське поводження;
- навмисне заподіяння тяжких страждань або серйозного каліцтва чи нанесення шкоди здоров'ю людини;
- напад на осіб, які знаходяться під захистом МГП (пункт 34 глави 2 цього розділу);
- здійснення нападу невибіркового характеру, коли відомо, що це стане причиною людських втрат серед цивільного населення і спричинить збиток цивільним об'єктам;
- напад на небезпечні установки і споруди, якщо відомо, що це спричинить надмірні втрати серед цивільного населення або значні збитки цивільним об'єктам;
- напад на місцевості, що не обороняються, та демілітаризовані зони;
- неправомірний напад на культурні цінності, які чітко розпізнаються;
- проведення на людях медичних, біологічних або наукових експериментів;
- нелюдське поводження, яке супроводжується приниженням гідності людини, у тому числі застосування практики апартеїду, геноциду та інших дій, які ґрунтуються на расовій дискримінації;
- взяття заручників;
- здійснення актів терору;
- незаконне позбавлення волі (арешт);
- наказ не залишати нікого в живих;
- депортація чи незаконне переміщення населення окупованої території (як в межах цієї території, так і поза нею);
- переміщення державою-окупантом частини власного цивільного населення на окуповану територію;
- позбавлення права на неупереджене та належне судочинство;
- невинуватана затримка репатріації військовополонених або цивільних осіб;
- примус до служби у збройних силах противника;
- обмеження доступу населення до їжі, води;
- застосування заборонених видів зброї;
- використання «живих щитів»;
- вербування до складу збройних сил або використання у воєнних діях дітей віком до п'ятнадцяти років тощо.

Як серйозні порушення, направлені проти майна, кваліфікуються не виправдані військовою необхідністю дії:

- великомасштабне руйнування майна;
- присвоєння майна у великих розмірах;
- знищення або розграбування власності противника;
- віддача на розграбування населеного пункту або місцевості;
- захоплення суден, призначених для берегового рибальства або потреб місцевого мореплавання, госпітальних суден та суден, які здійснюють наукові і релігійні функції.

Як серйозне порушення розглядається віроломне використання розпізнавальних емблем (знаків, сигналів), якими позначаються особи і об'єкти, що користуються захистом МГП.

За порушення норм МГП, які не передбачають притягнення до кримінальної відповідальності, військовослужбовці несуть дисциплінарну відповідальність відповідно до вимог статутів Збройних Сил України та нормативно-правових актів України, що передбачають матеріальну відповідальність.

Той факт, що порушення права збройних конфліктів було вчинено підлеглою особою, не звільняє її начальників від дисциплінарної чи кримінальної відповідальності, якщо вони мали в своєму розпорядженні інформацію щодо намірів підлеглого і не вжили всіх можливих запобіжних заходів щодо відвернення порушень, а також якщо, маючи інформацію про вже скоєний злочин, не вжили заходів щодо притягнення до відповідальності винних.

У випадку серйозних порушень норм МГП сторони, які знаходяться у збройному конфлікті, повинні вживати заходів як спільно, так і в індивідуальному порядку, у співробітництві з Організацією Об'єднаних Націй та відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй.

Кожна держава несе відповідальність за розшук осіб, які вчинили або наказали вчинити воєнні злочини (включаючи ті злочини, що стали результатом невживання необхідних запобіжних заходів).

Той, хто звинувачується, повинен бути виданий на вимогу іншої держави, якщо його не було притягнуто до суду за серйозні порушення МГП в його державі, із суворим дотриманням принципу, згідно з яким забороняється висилати, повертати чи видавати будь-яку особу іншій державі, якщо є серйозні підстави вважати, що їй там можуть загрожувати застосування катувань, переслідування чи інші серйозні порушення прав людини (принцип *non-refoulement*).

1.2.9. Врахування норм МГП у ході підготовки та ведення воєнних дій

Загальні положення

Генеральний штаб Збройних Сил України під час стратегічного планування застосування Збройних Сил додержується норм МГП.

Посадові особи органів військового управління, військових частин та підрозділів Збройних Сил України, виконуючи поставлені завдання, повинні забезпечити дотримання норм МГП, передбачивши всі можливі запобіжні заходи з метою уникнення, а якщо це неможливо - зведення до мінімуму втрат серед цивільного населення та збитків цивільним об'єктам.

МГП не змінює встановленого порядку підготовки та ведення воєнних дій.

Діяльність командувачів (командирів, начальників) щодо підготовки командувань, з'єднань, військових частин і підрозділів до виконання визначених їм завдань та управління ними в ході воєнних дій повинна здійснюватись із урахуванням принципів МГП: законності, обмеження, розрізнення, сумірності, гуманності та військової необхідності.

Принцип законності полягає в суворому і точному дотриманні усіма органами військового командування, військовослужбовцями та працівниками Збройних Сил України норм МГП.

Принцип обмеження полягає у тому, що право сторін, які знаходяться у збройному конфлікті, щодо вибору методів і способів ведення війни не є необмеженим.

Принцип розрізнення полягає у здійсненні в ході підготовки та ведення воєнних дій чіткого розмежування між цивільними особами і комбатантами, між цивільними та військовими об'єктами з метою забезпечення захисту цивільного населення і цивільних об'єктів від наслідків воєнних дій та зосередження дій військ (сил) тільки проти військових об'єктів противника.

Принцип співмірності полягає в тому, що сторони, які воюють, у ході ведення воєнних дій не повинні завдавати шкоди цивільним об'єктам та спричиняти втрати серед цивільного населення, які будуть надмірними для досягнення достатньої чисельної переваги над противником.

Принцип співмірності не може бути виправданням зруйнувань у необмежених масштабах або нападів на цивільних осіб та об'єкти.

Підлеглим віддаються відповідні вказівки щодо правил поведінки в бою.

ПАМ'ЯТКА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ

при виконанні обов'язків військової служби та спеціальних (бойових) завдань

Лицьовий бік

ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЕЦЬ

при виконанні обов'язків військової служби та спеціальних (бойових) завдань

ПАМ'ЯТАЙ

Під час збройного конфлікту норм гуманності слід дотримуватись навіть щодо ворога. Ці норми містяться у міжнародному гуманітарному праві (головним чином у чотирьох Женевських конвенціях та Додаткових протоколах до них).

ЗАХИЩЕНІ ОСОБИ:

Щоразу за сприятливої ситуації підбирай всіх поранених і хворих (у тому числі представників ворожої сторони) та піклуйся про них.

Заборонено брати заручників або використовувати “живі щити”.

Заборонено катувати, завдавати тілесні ушкодження, калічити, глумитися над людською гідністю, вчиняти колективні покарання та покарання без належного судового рішення.

ЗАХИЩЕНІ ОБ'ЄКТИ:

Заборонено знищувати, виводити або доводити до непридатності об'єкти, необхідні для виживання цивільного населення.

Заборонено грабувати майно цивільного населення.

Заборонено завдавати масштабної, довготривалої та серйозної шкоди навколишньому природному середовищу.

ЗАХИСТ МЕДИЧНИХ МІСІЙ:

Розпізнавальні емблеми Червоного Хреста повинні користуватися повагою за будь-яких обставин. Заборонено вчиняти будь-які дії, спрямовані на применшення поваги та їх захисту.

Медичні установи, персонал, обладнання та санітарно-транспортні засоби мають користуватися повагою та захистом за будь-яких обставин.

ВЕДЕННЯ ВОЄННИХ ДІЙ:

Цивільні об'єкти та цивільні особи не повинні бути об'єктами нападу.

Необхідно вжити всіх можливих запобіжних заходів при визначенні того, чи є особа або об'єкт цивільними. У разі сумнівів слід вважати, що особа або об'єкт захищені від безпосереднього нападу.

Невибіркові напади заборонені.

Атаки, які ймовірно можуть спричинити випадкові втрати серед цивільного населення або завдати шкоду цивільним об'єктам, не повинні бути надмірними відносно очікуваної конкретної та безпосередньої воєнної переваги.

Заборонено вбивати чи ранити комбатанта (особу зі складу збройних сил, яка бере участь у збройному конфлікті), який перебуває під твоїм контролем, нездатний захистити себе або чітко висловив намір здатися.

Необхідно вжити всіх можливих запобіжних заходів для захисту підконтрольного цивільного населення та цивільних об'єктів від наслідків нападів.

Недотримання будь-якої з перелічених вище вимог може призвести до дисциплінарної або кримінальної відповідальності.

У разі виникнення питань звертайтеся до юридичного радника командира військової частини.

Примітка. Пам'ятки розміром 70 x 95 мм виготовляються у військовій частині, де проходить службу військовослужбовець.

Пам'ятка зберігається у документі, що посвідчує особу військовослужбовця (офіцера, осіб рядового, сержантського і старшинського складу).

Контроль за наявністю у військовослужбовця пам'ятки здійснює безпосередній командир (начальник).

Принцип гуманності полягає у прояві поваги та забезпеченні захисту людей, які не беруть безпосередньої участі у воєнних діях, включаючи осіб зі складу збройних сил противника, що склали зброю чи припинили участь у воєнних діях внаслідок поранення, хвороби або з будь-якої іншої причини.

Принцип військової необхідності полягає в тому, що по-перше, вид і ступінь сили, що застосовується, мають бути дійсно необхідними для досягнення законної військової мети, по-друге, таке застосування не

забороняється нормами МГП. Загальна визнана мета ведення бойових дій полягає у досягненні поразки супротивника із мінімальними витратами часу, життя і фізичних ресурсів як з боку атакуючої сторони, так і з боку атакованої сторони.

Крім того, відступи від діючих норм, обґрунтовані військовою необхідністю, допустимі тільки у випадку, якщо сама норма це передбачає, причому самою нормою може передбачатися більш високий ступінь військової необхідності (такий як імперативний, нагальний, абсолютний або неминучий).

Використовуючи принцип військової необхідності, командувач (командир, начальник) повинен вжити всіх заходів, щоб звести до мінімуму випадкові втрати та безцільні руйнування.

З метою недопущення розширеного тлумачення принципу військової необхідності визначаються особливі випадки відступу від вимог захисту:

- зруйнування або захоплення об'єктів, які знаходяться під захистом МГП, заборонено, за винятком випадків, коли це вимагається імперативною військовою необхідністю;

- використання захоплених стаціонарних санітарних закладів заборонено, за винятком випадків, коли це вимагається нагальною військовою необхідністю;

- руйнування на окупованій території заборонено, за винятком випадків, коли це є абсолютно необхідним для військових операцій;

- організації цивільної оборони мають право виконувати доручені їм завдання з цивільної оборони, за винятком нагальної імперативної військової необхідності;

- культурні цінності, які знаходяться під спеціальним захистом, тобто мають велике значення для культурної спадщини, не мають бути об'єктом нападу, якщо це не викликано імперативною військовою необхідністю (винятком є надзвичайний захід).

Для командувача (командира, начальника) використання принципу військової необхідності є винятковим заходом, оскільки надто часті випадки його застосування автоматично знищують цінність захисту, який надає МГП, та негативно впливають на стан військової дисципліни підпорядкованого особового складу.

Об'єкт, що знаходиться під захистом МГП, може втратити право на захист та стати військовою ціллю, зокрема культурні цінності, які знаходяться під загальним захистом, можуть бути піддані нападу, тільки якщо вони є військовим об'єктом.

Заборонено піддавати нападу або знищувати, виводити або доводити до непридатності об'єкти, необхідні для виживання цивільного населення, такі як запаси продуктів харчування, сільськогосподарські райони, що виробляють продовольство, посіви, худобу, споруди для забезпечення питною водою й запаси останньої, а також іригаційні споруди спеціально з метою не допустити використання їх цивільним населенням або супротивною стороною як засобу підтримання існування незалежно від мотивів з метою викликати голод серед цивільних осіб, примусити їх до виїзду або з яких-небудь інших міркувань.

Зазначені заборони не застосовуються щодо таких об'єктів, які використовуються супротивною стороною:

- для підтримання виключно особового складу її збройних сил;
- для прямої підтримки воєнних дій за умови, що проти цих об'єктів ні в якому разі не вдаються до дій, результатом яких може стати залишення цивільного населення без достатньої кількості продовольства або води, що спричинить голод або примусить до виїзду.

Під час підготовки та ведення воєнних дій варто чітко розрізняти віроломство і військові хитрощі.

Під військовими хитрощами слід розуміти дії, що вводять противника в оману щодо стану, положення і характеру дій командування, з'єднання, військової частини (підрозділу) та спонукають його діяти необачливо.

Такими діями є:

- маскування (з використанням умов місцевості, камуфляжних фарб, маскувальних сіток, димів);
- активне маскування (створення хибних цілей, відволікаючі удари);
- демонстративні дії;
- дезінформація;
- імітація військових об'єктів з використанням технічних засобів (електронних приборів, засобів зв'язку тощо);
- застосування кодів, паролів і сигналів противника;
- влаштування засідок;
- інші дії, які не є віроломством.

1.2.10 Особливості управління командуваннями, з'єднаннями, військовими частинами та підрозділами з урахуванням вимог МГП

Робота командувача (командира, начальника) щодо підготовки воєнних дій розпочинається з одержання завдання, зміст якого не повинен суперечити положенням МГП.

Поставлене завдання має бути виконано.

Під час вивчення отриманого завдання, крім звичайних питань, командувач (командир, начальник) повинен зрозуміти зміст і порядок виконання заходів щодо дотримання підлеглими з'єднаннями, військовими частинами та підрозділами норм МГП, які передбачені старшим начальником.

Оцінка обстановки здійснюється з урахуванням отриманого завдання, наявних розвідувальних відомостей, необхідних запобіжних заходів, передбачених МГП, та принципу військової необхідності.

Щодо обстановки командувач (командир, начальник) оцінює:

- місця розташування осіб і об'єктів, які знаходяться під захистом МГП, та їх можливий вплив на виконання поставлених завдань підлеглими з'єднаннями, військовими частинами і підрозділами;
- можливість використання цих осіб і об'єктів противником;
- ймовірні екологічні наслідки від дій своїх військ (сил) і військ противника.

Командувач (командир, начальник) приймає такий варіант рішення, який забезпечить виконання поставленого завдання і створить найменшу небезпеку для осіб і об'єктів, що знаходяться під захистом МГП.

Приймаючи рішення про воєнні дії, крім звичайних питань, командувач (командир, начальник) зобов'язаний:

- у замислі під час визначення напрямку зосередження основних зусиль (головного удару) врахувати наявність у районі воєнних дій осіб і об'єктів, які знаходяться під захистом МГП, та ступінь їхньої захищеності;

- визначати командуванням, з'єднанням, військовим частинам та підрозділам лише такі завдання, які вони спроможні виконати і які відповідають нормам МГП (виходячи із бойових можливостей з'єднань, військових частин і підрозділів);

- призначати маршрути, смуги, ділянки, райони, позиції і рубежі з таким розрахунком, щоб вони не створювали загрози особам та об'єктам, які знаходяться під захистом МГП.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ щодо визначення цілей.

1. Чи маєте Ви відповідно повноваження чи наказ на проведення атаки? Якщо так, переходьте до пункту 2. Якщо ні, **НЕ ПРОВОДЬТЕ АТАКУ.**

2. Чи є цілі у переліку об'єктів, які не підлягають нападу/обмеженому переліку цілей? Якщо ні, переходьте до пункту 3. Якщо так, **НЕ ПРОВОДЬТЕ АТАКУ.**

3. Чи є ціль елементом, важливим для успіху військових дій противника? Якщо так, переходьте до пункту 4. Якщо ні, **НЕ ПРОВОДЬТЕ АТАКУ.**

4. Чи надає знищення або нейтралізація цілі в ситуації, що склалася, конкретну військову перевагу? Якщо так, переходьте до пункту 5. Якщо ні, **НЕ ПРОВОДЬТЕ АТАКУ.**

5. Чи очікується, що проведення атаки призведе до випадкових жертв серед цивільного населення, поранення цивільних осіб, пошкодження цивільних об'єктів або усього переліченого разом? Якщо ні, переходьте до пункту 6. Якщо так, **НЕ ПРОВОДЬТЕ АТАКУ.**

6. Чи можливе відповідно до Ваших повноважень або отриманих Вами вказівок щодо визначення цілей завдання супутньої шкоди? Якщо так, переходьте до пункту 7. Якщо ні, **НЕ ПРОВОДЬТЕ АТАКУ.**

7. Чи існує альтернативний військовий об'єкт, що надає таку саму військову перевагу, напад на який можливо здійснити з меншим ризиком завдання супутньої шкоди? Якщо ні, переходьте до пункту 8. Якщо так, повертайтеся до пункту 2 для визначення нової цілі.

8. Чи було вжито всіх можливих заходів безпеки під час вибору засобів та методів проведення атаки з метою унеможливлення або максимального зниження вірогідності випадкових жертв серед цивільних осіб, поранень цивільних осіб, пошкодження цивільних об'єктів?

Якщо так, переходьте до пункту 9. Якщо ні, проаналізуйте пункт 8 ще раз.

9. Чи було зроблено при обставинах, що склалися, попередження про проведення атаки, в разі якої може постраждати цивільне населення?

Якщо так, переходьте до пункту 10. Якщо ні, зробіть попередження та переходьте до пункту 10.

10. Якщо очікується, що проведення атаки призведе до випадкових жертв серед цивільних осіб, поранення цивільних осіб, пошкодження цивільних об'єктів або всього переліченого разом, чи буде це надмірним порівняно з конкретною військовою перевагою, що може бути досягнута в результаті атаки?

Якщо так, **НЕ ПРОВОДЬТЕ АТАКУ**. Якщо ні, переходьте до пункту 11.

11. ПРОВЕДЕННЯ АТАКИ ДОЗВОЛЕНО, АЛЕ НЕОБХІДНО ЗДІЙСНЮВАТИ ПОСТІЙНИЙ КОНТРОЛЬ. У РАЗІ ЗМІН ОБСТАНОВКИ ОBOB'ЯЗКОВЕ ПРОВЕДЕННЯ ПОВТОРНОГО АНАЛІЗУ АТАКУВАЛЬНИХ ДІЙ.

У виняткових випадках, командувач (командир, начальник) може визначити:

- напрямок зосередження основних зусиль (напрямок головного удару), який включає об'єкти, що знаходяться під захистом МГП, якщо така операція враховує принцип пропорційності та якщо вжито всіх запобіжних заходів щодо захисту цивільного населення;

- порядок зняття імунітету з культурних цінностей у випадку їх використання противником та нанесення вогневого ураження противнику, який розташовується на об'єктах, що захищені МГП, але які в такому разі втрачають свій захист;

- завдання зі зруйнування об'єктів, необхідних для виживання цивільного населення, а також зі знищення або захоплення майна, що знаходиться у власності противника;

- порядок тимчасової заборони (обмеження) виконання завдань за призначенням організаціями цивільної оборони;

- порядок тимчасового використання захоплених стаціонарних медичних закладів (з урахуванням продовження догляду за пораненими і хворими, які в них знаходяться).

Рішення про зняття імунітету з культурних цінностей, яким надається спеціальний захист, приймає начальник не нижче командира бригади (або йому рівний).

Під час проведення рекогносцировки, крім звичайних питань, командувач (командир, начальник) на місцевості вивчає розташування об'єктів (зон), що знаходяться під захистом МГП, уточнює своє рішення та визначає місця укриття або маршрути евакуації з району воєнних дій осіб, які знаходяться під захистом МГП.

Під час постановки завдань командуванням, з'єднанням, військовим частинам та підрозділам, крім звичайних питань, командувач (командир, начальник) зобов'язаний:

- довести відомості про місця розташування осіб і об'єктів, що знаходяться під захистом МГП, та ступінь їх захищеності;

- визначити порядок обмеження, призупинення або зняття захисту з об'єктів, що знаходяться під захистом МГП (за умов військової необхідності);

- встановити порядок дій підлеглих відносно цивільної влади та цивільного населення (наприклад, які військові службові особи командування, з'єднання,

військової частини чи підрозділу мають право надавати інформацію цивільній владі; обмеження на контакти в інтересах розвідувальної діяльності або діяльності щодо введення противника в оману).

За необхідності доводяться й інші відомості.

Під час організації взаємодії, крім звичайних питань, командувач (командир, начальник) узгоджує:

- питання вогневого ураження противника та дій командувань, з'єднань, військових частин (підрозділів) родів військ, спеціальних військ і служб у районах проживання (скупчення) цивільного населення та розташування об'єктів (зон), що знаходяться під захистом МГП;

- дії штатних та приданих сил і засобів щодо захисту (евакуації) осіб та об'єктів, які знаходяться під захистом МГП, порядок поводження з жертвами збройного конфлікту;

- сигнали оповіщення цивільного населення, порядок позначення об'єктів (зон), що знаходяться під захистом МГП.

Крім того, командувач (командир, начальник) організовує взаємодію з органами місцевої адміністрації і цивільної оборони з питань оповіщення, евакуації цивільного населення, позначення об'єктів (зон, місцевостей), які знаходяться під захистом права збройних конфліктів та евакуації (переміщення) культурних цінностей.

У ході деталізації прийнятого рішення, особливо під час планування вогневого ураження противника, командувач (командир, начальник) і штаб керуються принципом співмірності, особливо у разі визначення порядку та засобів вогневого ураження військових об'єктів.

На робочих картах військових службових осіб, зокрема, відображаються:

- місця розташування об'єктів (зон, місцевостей), які знаходяться під захистом МГП;

- райони компактного проживання (скупчення) цивільного населення.

Начальники родів військ, спеціальних військ і служб у своїх документах детально висвітлюють питання дотримання норм МГП підпорядкованими їм з'єднаннями, військовими частинами та підрозділами.

Порядок урахування норм МГП під час організації бойового забезпечення викладено нижче у розділі «Особливості організації та ведення воєнних дій»

У ході здійснення контролю готовності командувань, з'єднань, військових частин (підрозділів) до виконання завдань, крім звичайних питань, перевіряються:

- точність виконання вимог керівних документів старшого начальника у частині, що стосується дотримання норм МГП;

- відповідність рішень, які прийняті підлеглими командувачами (командирами, начальниками), положенням МГП;

- знання особовим складом норм МГП;

- контроль своєчасності та якості виконання заходів щодо запобігання або зведення до мінімуму збитку особам і об'єктам, які знаходяться під захистом МГП.

У разі потреби із підпорядкованими командувачами (командирами, начальниками), штабами, з'єднаннями, військовими частинами і підрозділами можуть проводитись командно-штабні (тактичні, тактико-спеціальні, льотно-тактичні) навчання, тренування та заняття з відпрацюванням питань застосування норм права збройних конфліктів.

1.2.11. Особливості організації та ведення воєнних дій

Під час воєнних дій:

- командувач (командир, начальник) постійно уточнює, які об'єкти у районі, смузі (на ділянці) дій підлеглих командувань, з'єднань, військових частин (підрозділів) знаходяться під захистом МГП, а які є військовими об'єктами;

- особовий склад органів військового управління, з'єднань, військових частин та підрозділів має точно дотримуватися норм МГП.

Здійснюючи управління командуваннями, з'єднаннями, військовими частинами і підрозділами у ході виконання поставленого завдання, командувач (командир, начальник) вживає всіх можливих запобіжних заходів, щоб уникнути випадкових втрат серед цивільного населення, а також збитків цивільних об'єктів, у крайньому разі звести їх до мінімуму.

У разі воєнної необхідності зняття імунітету з культурних цінностей обмежується в часі та стосується найменш важливих їх частин.

Оборону організують головним чином поза межами густонаселених районів.

Цивільних осіб та цивільні об'єкти слід вивести із розташування військових об'єктів. З цією метою командувачі (командири, начальники) вживають всіх заходів щодо організації взаємодії із цивільною владою.

Переміщення цивільних осіб із районів, що розташовані поблизу військових об'єктів, бажано здійснювати у знайомі їм райони, які не становлять для них небезпеки.

Якщо дозволяє обстановка, робиться завчасне ефективне повідомлення про оборонні заходи, які можуть зачіпати цивільне населення (наприклад, для евакуації людей із певних будівель або районів).

Перевіряється позначення об'єктів, які користуються особливим захистом, розпізнавальними емблемами (знаками) відповідно до обстановки, що склалась.

Коли є вибір між декількома смугами (ділянками, районами, позиціями) для отримання рівноцінної переваги, вибирається та із них, оборона якої створює найменшу небезпеку для цивільних осіб та цивільних об'єктів.

Командувач (командир, начальник) і штаб постійно уточнюють місця розташування об'єктів (зон), що знаходяться під захистом МГП, на маршрутах

висування і рубежах розгортання противника, перед фронтом оборони, а також характер (статус) об'єктів (цілей), запланованих до вогневого ураження. За необхідності завдання підлеглим уточнюються.

Командир військової частини (підрозділу) другого ешелону (резерву) повинен знати розташування в районі майбутніх воєнних дій об'єктів (зон), які знаходяться під захистом МГП, володіти інформацією щодо зміни характеру (статусу) об'єктів (цілей), запланованих до вогневого ураження, а з початком дій - уточнювати завдання підлеглим відповідно до останніх даних обстановки.

1.2.12. Особливості організації та ведення воєнних дій під час наступу

Під час проведення воєнних операцій мають вживатися заходи щодо захисту цивільного населення, цивільних осіб і цивільних об'єктів.

Під час планування нападу ті, хто приймають рішення:

- пересвідчуються, що об'єкти нападу не є ні цивільними особами, ні цивільними об'єктами й не підлягають особливому захисту, є військовими об'єктами. Командувач (командир, начальник) і штаб постійно уточнюють характер (статус) об'єктів (цілей), запланованих до вогневого ураження, та місця розташування об'єктів (зон), що знаходяться під захистом МГП. У разі, коли стало очевидним, що обрана ціль не є військовим об'єктом, її ураження відміняється, а завдання підлеглим уточнюються;

- вживають усіх можливих запобіжних заходів при виборі засобів і методів нападу, щоб уникнути випадкових втрат життя серед цивільного населення, поранення цивільних осіб і випадкової шкоди цивільним об'єктам або звести їх до мінімуму;

- утримуються від прийняття рішень про здійснення будь-якого нападу, який може спричинити випадкові втрати серед цивільного населення, поранення цивільних осіб і завдати випадкової шкоди цивільним об'єктам або те й інше разом, що було б надмірним щодо конкретної і прямої військової переваги, яку планується одержати.

Слід вибирати такі напрямки і час нападу, за яких людські втрати та зруйнування цивільних об'єктів будуть найменшими (наприклад, нанесення вогневого ураження військовому заводу противника після закінчення робочого дня).

Якщо дозволяє бойова обстановка, завчасно повідомляється про наступальні воєнні дії, які можуть зашкодити цивільному населенню (наприклад, відкрити попереджувальний вогонь зі стрілецької зброї, щоб спонукати цивільних осіб сховатися в укриттях).

Під час вогневого ураження противника береться до уваги таке:

- нападу підлягають лише конкретні військові об'єкти;

- військовий об'єкт має бути розпізнано, для його ураження слід мати чіткі вказівки щодо цілі;

- напад відміняється або зупиняється, якщо стає очевидним, що об'єкт не є військовим, що він підлягає особливому захисту або що напад може викликати випадкові втрати серед цивільного населення, поранення цивільних осіб і завдати випадкової шкоди цивільним об'єктам, що було б надмірним щодо конкретної і прямої військової переваги, яку планується отримати.

Торгові судна, що йдуть під конвоєм кораблів противника, та цивільні літальні апарати, що супроводжуються військовими літаками, не можуть піддаватися прямому нападу; напад на військовий об'єкт повинен здійснюватися згідно із принципом пропорційності.

Переміщення військових частин (підрозділів) других ешелонів (загальновійськових резервів) за бойовими порядками першого ешелону за можливості здійснюється в обхід населених пунктів та об'єктів (зон), що знаходяться під захистом МГП.

1.2.13. Особливості організації та ведення воєнних дій під час зміни військ (сил).

Під час зміни військ (сил) райони зосередження, вихідні райони для військових частин (підрозділів), які змінюють, і райони збору для змінюваних військових частин (підрозділів) призначаються, як правило, осторонь від районів (місць) проживання цивільного населення і розташування об'єктів, що знаходяться під захистом МГП.

1.2.14. Особливості ведення воєнних дій в особливих умовах.

Під час ведення воєнних дій у місті (населеному пункті) командувач (командир, начальник) і штаб повинні враховувати:

- перебування в місті (населеному пункті) цивільного населення;
- наявність і розташування об'єктів, необхідних для виживання цивільного населення, та інших об'єктів (зон), що знаходяться під захистом МГП.

Особлива увага приділяється недопущенню перетворення цивільного населення в об'єкти нападу та здійснення нападів невибіркового характеру.

При використанні в населених районах вибухонебезпечна зброя може мати широку зону ураження або ефект обширної дії за рахунок:

- великого руйнівного радіуса дії конкретних боєприпасів, що використовуються, тобто великого вибухового або фрагментарного діапазону або ефекту;
- низької точності ураження;
- використання зброї, спроектованої для ураження великої території численними боєприпасами.

Як наслідок, існує значна ймовірність невибіркового ефекту дії такої зброї, отже, слід уникати її використання при веденні воєнних дій у населених районах.

У разі ведення воєнних дій на водних перешкодах (морському узбережжі, островах тощо) не допускається знищення (руйнація) гребель, дамб, а також об'єктів, необхідних для виживання цивільного населення.

У разі ведення воєнних дій у горах враховується можливість каменепадів, сходження снігових лавин, селевих потоків, що може становити загрозу для осіб і об'єктів, які знаходяться під захистом МГП.

У разі ведення воєнних дій у лісі враховується можливість виникнення лісових пожеж, які можуть становити загрозу для осіб і об'єктів, що знаходяться під захистом МГП.

1.2.14. Особливості організації та здійснення пересування військових частин і підрозділів

Під час здійснення маршу військових частин і підрозділів маршрут руху колон (за винятком колон медичних формувань) слід вибирати по можливості поза населеними пунктами. У разі проходження маршруту руху через населені пункти колони мають рухатись із максимально можливою швидкістю.

Якщо дозволяє обстановка, про проходження колон необхідно завчасно сповіщати цивільне населення.

Місця для привалів і зупинок колон військових частин і підрозділів по можливості вибираються осторонь від населених пунктів, районів (зон) і об'єктів, що знаходяться під захистом МГП.

Силами і засобами комендантської служби військових частин не допускається:

- скупчення цивільного населення поблизу переправ, мостів, залізничних переїздів, тіснин тощо під час проходження через них колон;
- одночасне пересування по дорогах і колонних шляхах цивільних колон і колон військових частин (підрозділів).

Під час перевезень військ (сил) райони зосередження військових частин та підрозділів, тимчасові перевантажувальні райони призначаються поза населеними пунктами та об'єктами (зонами), що знаходяться під захистом МГП.

1.2.15. Особливості розташування військових частин і підрозділів на місці

У випадку тривалого розташування військової частини (підрозділу) на одному місці командир (начальник) і штаб, крім вирішення звичайних питань, організують взаємодію з представниками місцевої влади з питань дотримання

порядку, правил поведінки і пересування цивільним населенням в районах розташування військ (сил), організовують їхнє позначення та проводять інші заходи, що знижують рівень небезпеки для цивільного населення.

Слід уникати розташування військ (сил) поблизу великих населених пунктів і об'єктів (зон), що знаходяться під захистом МГП.

1.2.16. Особливості дій військових частин і підрозділів під час їх участі у проведенні операцій з підтримання миру і безпеки

Особовий склад військових частин та підрозділів, які беруть участь у проведенні операцій з підтримання миру і безпеки, зобов'язаний дотримуватись норм МГП в обсязі, що визначається нормами звичаєвого МГП та обсягом і специфікою, які визначає уповноважений орган (Генеральний секретар ООН, Рада Безпеки ООН, ОБСЄ, ЄС тощо).

У разі порушення військовослужбовцями норм МГП вони підлягають судовому переслідуванню в судах своїх держав.

1.2.17. Особливості координації і здійснення вогневого ураження противника

Під час координації і здійснення вогневого ураження противника у своїй зоні відповідальності органи управління ракетних військ і артилерії (авіації) до початку планування вогневого ураження повинні мати і своєчасно враховувати в бойових документах відомості про:

- наявність населених пунктів і ступінь концентрації цивільного населення;
- цивільні об'єкти, що знаходяться в безпосередній близькості від військових об'єктів (цілей);

об'єкти (зони), які знаходяться під захистом МГП, і їхній характер.

У разі наявності вибору між декількома військовими об'єктами для отримання рівноцінної військової переваги вибирається той, напад на який створить найменшу небезпеку для життя цивільних осіб та об'єктів.

Забороняється уражати як один об'єкт (ціль) декілька різних віддалених один від одного військових об'єктів і розташованих у місті, селі чи іншому місці зосередження осіб та об'єктів, які знаходяться під захистом МГП.

Забороняється здійснювати напади невибіркового характеру.

До нападів невибіркового характеру належать напади:

- не спрямовані на конкретні військові об'єкти;
- при яких застосовуються методи або засоби ведення воєнних дій, які не можуть бути спрямовані на конкретні військові об'єкти;
- при яких застосовуються методи або засоби ведення воєнних дій, наслідки яких не можуть бути обмежені, і які у кожному такому випадку поражають військові об'єкти й цивільних осіб або цивільні об'єкти, не розрізняючи їх.

Під час вибору і розподілу об'єктів (цілей) вогневого ураження між ракетними військами, артилерією та авіацією враховується розташування об'єктів (зон), що знаходяться під захистом МГП.

У разі вибору засобів ураження враховуються їх потужність та характеристика об'єктів (цілей), які планується уразити, не допускаючи надмірних збитків і руйнувань.

Під час нанесення послідовних ударів підрозділами авіації неприпустимо скорочувати нормативні інтервали безпечного застосування авіаційних засобів ураження від об'єктів, які знаходяться під захистом МГП.

Наносячи удари по заздалегідь спланованих об'єктах (цілях), екіпажі літаків (бойових вертольотів) вибирають напрямок удару з таким розрахунком, щоб були враховані не тільки тактичні вимоги, але й умови достатньої безпеки щодо об'єктів, які знаходяться під захистом МГП і які знаходяться у створі заходу авіаційних засобів ураження.

Начальник групи бойового управління під час управління екіпажами в повітрі при виконанні ними бойового завдання, одержуючи від них дані, оцінює обстановку в районі об'єкта (цілі) ураження щодо наявності об'єктів, які знаходяться під захистом МГП.

Передовим авіаційним навідником під час коректування ударів бойових вертольотів враховується наявність у зоні ураження об'єктів і осіб, які знаходяться під захистом права збройних конфліктів.

З метою недопущення ураження об'єктів, що знаходяться під захистом МГП, екіпаж літального апарата під час повітряного патрулювання або виконання завдання щодо самостійного пошуку і знищення цілей має точно знати (визначати) статус об'єктів (цілей), у тому числі наявність на них розпізнавальних емблем і знаків.

1.2.18. Поводження із жертвами збройних конфліктів, медичним і духовним персоналом противника

Жертви збройних конфліктів, медичний та духовний персонал противника користуються повагою і знаходяться під захистом МГП, якщо вони утримуються від будь-яких ворожих дій стосовно збройних сил.

З початком конфлікту і в усіх випадках окупації створюється Інформаційне бюро, яке:

- централізує без дискримінації всю інформацію про поранених, хворих, осіб, які зазнали корабельної аварії, загиблих, осіб, що знаходяться під захистом та свобода яких обмежена, дітей, чия особистість викликає сумніви, та осіб, які були оголошені зниклими безвісти, і надавати цю інформацію до відповідних органів через посередництво держав-покровительок;

- несе відповідальність за всі запити стосовно осіб, що знаходяться під захистом, і за будь-які запити, необхідні для отримання інформації, яка запитується, але якої немає в його розпорядженні;

- виступає як проміжна ланка для вільного переміщення різних речей, в тому числі кореспонденції, що надходить від та до осіб, що знаходяться під захистом (на першу вимогу через Центральне агентство Міжнародного Комітету Червоного Хреста з розшуку).

Інформація, задокументована щодо осіб, свободу яких обмежено, або померлих, має містити дані, що роблять можливими точну ідентифікацію такої особи та відповідне швидке інформування її родини.

У найкоротші строки кожна зі сторін конфлікту передає в Інформаційне Бюро на кожного пораненого, хворого, хто зазнав корабельної аварії, аварії літального апарату, або померлого таку інформацію (за наявності):

- прізвище, ім'я, по батькові;
- армійський, полковий, особовий чи ідентифікаційний номер;
- дата народження;
- будь-які інші дані, які містяться у посвідченні особи чи на ідентифікаційному жетоні;
- дата і місце захоплення або смерті;
- відомості, що стосуються поранень, хвороб або причини смерті.

1.2.19. Поранені, хворі і особи, які потерпіли корабельну аварію (аварію літального апарату)

Як під час воєнних дій, так і після виконання поставленого завдання командир з'єднання, військової частини (підрозділу) вживає заходів щодо розшуку і збору поранених, хворих та осіб, які потерпіли корабельну аварію (аварію літального апарату), незалежно від їхньої належності, а також щодо захисту їх від мародерства і забезпечення їм необхідного догляду.

Усім пораненим, хворим і особам, які потерпіли корабельну аварію (аварію літального апарату), незалежно від того, до якої сторони вони належать, у максимально можливій формі та у найкоротші терміни надаються медична допомога і догляд відповідно до стану їхнього здоров'я.

Командири з'єднань, військових частин (підрозділів), які вимушені залишити противнику поранених або хворих, залишають разом з ними для догляду згідно з обстановкою частину свого санітарного персоналу та необхідного спорядження.

Як тільки дозволить обстановка командири з'єднань (військових частин, підрозділів) організують реєстрацію даних для встановлення особи поранених, хворих та осіб, які потерпіли корабельну аварію (аварію літального апарату) (наприклад, дані посвідчення особи, особливості поранення або захворювання тощо).

Командувачі (командири, начальники) можуть звертатись до місцевих жителів та гуманітарних організацій із закликом добровільно збирати поранених і хворих та доглядати за ними за умови, що такі дії будуть здійснюватися під контролем військового командування.

1.2.20. Поводження із останками загиблих (померлих) у збройних конфліктах.

Організація своєчасного виносу з поля бою та поховання тіл загиблих та померлих військовослужбовців є одним із найважливіших обов'язків командирів (начальників).

Заходи щодо розшуку та збору останків загиблих без дискримінації організуються негайно, як тільки дозволить обстановка.

До останків загиблих слід ставитися із повагою та гідністю, перешкоджати їхньому пограбуванню.

Конкретні заходи мають бути вжиті для ідентифікації та гідного поховання загиблих згідно із загальнолюдськими принципами та із відповідною шаную.

Усі могили мають бути відповідно позначені.

Командир частини вживає всіх можливих заходів щодо надання інформації до відповідних органів або сповіщення родини загиблого із зазначенням його особи, місцезнаходження та причин смерті.

Командири встановлюють офіційний підрозділ обліку захоронень для реєстрації необхідної інформації щодо загиблого, а також документування інформації щодо позначення могил та наявних відомостей про тих, хто в них похований.

У разі відсутності у загиблого в бою військовослужбовця документів (особистого знака чи розпізнавального медальйона) для його розпізнавання наказом командира військової частини призначається комісія у складі командира роти (батареї) або взводу, представника медичної служби та командира підрозділу (команди) з організації поховання.

Поховання тіл загиблих (померлих) із числа військовослужбовців противника, а також інших жертв збройних конфліктів організовує заступник командира з'єднання, військової частини по тилу.

Збір загиблих (померлих), їхнє розпізнавання і поховання, а також влаштування могил та цвинтарів здійснюються підрозділами (командами) на чолі з офіцерами, які призначені наказом командира військової частини.

У розпорядження командирів цих підрозділів (команд) виділяються необхідні транспортні засоби, інструменти, матеріали та дезінфекційні засоби.

Тіла загиблих (померлих) із числа військовослужбовців противника, а також інших жертв збройних конфліктів розміщуються у призначених місцях.

Факт смерті за можливості засвідчується представником медичної служби.

Під час заходів щодо встановлення особи за наявності ідентифікаційної інформації (документи, особистий знак чи розпізнавальний медальйон) складаються поіменні списки загиблих (померлих) із зазначенням:

- державної належності (громадянства) військовослужбовця;
- військового або особистого номера;
- прізвища, імені, по батькові;
- дати народження;
- інших відомостей, які знаходяться у посвідченні особи чи розпізнавальному медальйоні;
- дати і місця смерті;
- відомостей щодо характеру поранення (каліцтва), хвороби і причини смерті;
- особистих речей;
- дати і місця поховання із вказанням деталей, що допоможуть ідентифікувати могилу.

Такі списки передаються до Інформаційного Бюро.

У разі неможливості розпізнавання як тільки дозволяє обстановка складається опис зовнішності (образ) загиблого (померлого), дактилоскопіювання пальців рук і долонь або робиться фотографування в анфас і в профіль для можливості встановлення його особистості в майбутньому.

Дублюючий елемент розпізнавального медальйона або сам медальйон, якщо він не містить дублюючого елемента, залишається на тілі загиблого (померлого) як під час поховання, так і спалювання.

Половина подвійного розпізнавального медальйона, заповіт та інші документи, які мають значення для сім'ї загиблого (померлого), гроші, предмети, що знайдені на тілі і мають об'єктивну або суб'єктивну цінність, після складання опису в двох примірниках запечатуються в конверт із укладенням другого примірника опису і разом з актами про здійснення поховання та списками загиблих (померлих) відправляються до Інформаційного бюро.

Особисті речі військовослужбовців, які загинули (померли), відсилаються їх родичам, які мають право спадкувати за законом. Предмети військового обмундирування (за винятком інвентарних речей), що належать особам офіцерського складу і прапорщикам (мічманам), відсилаються родичам разом із особистими речами, а речі, що належать старшинам, сержантам та рядовому складу, здаються на склади військових частин.

Для цвинтарів і окремих могил вибираються кращі ділянки відкритої і сухої місцевості (сквери, площі, узлісся лісів або гаїв, перехрестя доріг тощо).

Контроль за дотриманням санітарно-гігієнічних вимог під час вибору місць для поховання військовослужбовців, які загинули в бою (померли), а також у разі очищення поля бою організовують начальники медичної служби з'єднань, військових частин. За потреби здійснюються дезінфекційні заходи.

Після відповідного оформлення цвинтарі (могили) здаються по актах представникам місцевих органів виконавчої влади або військових комісаріатів, які надалі відповідають за їхній стан.

Поховання тіл загиблих (померлих) або їх останків за можливості проводяться індивідуально, за винятком ситуацій, коли неминучі обставини вимагають використання колективних могил, та відповідно до звичаїв і обрядів релігії, яку вони сповідують.

Спалювання трупів здійснюється тільки у разі, якщо це продиктовано нагальними міркуваннями санітарного порядку або мотивами, пов'язаними з віросповіданням загиблих (померлих).

Після поховання командиром підрозділу (команди) з організації поховання складається акт про його проведення з описанням місця, де воно було здійснено (із указанням географічних координат). До цього акта додаються поіменні списки розпізнаних тіл та відомості щодо кількості нерозпізнаних тіл і їхнього опису.

Акти про поховання та поіменні списки загиблих (померлих) завіряються підписом особи, відповідальної за поховання, скріплюються гербовою печаткою військової частини (організації) і затверджуються старшим командиром (начальником).

За можливості щонайпізніше із закінченням воєнних дій ці акти, списки і пакети з речами загиблих (померлих) по каналах міжнародного зв'язку у встановленому порядку передаються компетентним органам державної влади протилежної сторони.

1.2.21. Особи, свобода яких обмежена

Згідно з МГП особи, свобода яких обмежена, поділяються на декілька категорій, зокрема на військовополонених, цивільних інтернованих осіб та осіб, свобода яких обмежена у зв'язку із збройним конфліктом неміжнародного характеру.

Зі всіма особами, свобода яких обмежена, слід поводитись гуманно. Особам, свобода яких обмежена, забезпечується захист від актів насилля чи залякування, а також від образ та цікавості публіки. Умови утримання та поводження з такими особами мають відповідати букві і духу Європейських пенітенціарних правил 2006 року, прийнятих Радою Європи, а також відповідати Стандартним мінімальним правилам поводження із особами, свобода яких обмежена, прийнятим в рамках Організації Об'єднаних Націй у 2015 році (Правила Нельсона Манделі).

Пораненим і хворим із числа осіб, свобода яких обмежена, має надаватись своєчасна медична допомога.

Особи, свобода яких обмежена, виконують закони, статuti і накази тієї держави, збройні сили якої їх захопили. Держава має право вживати судових

або дисциплінарних заходів відносно будь-якої особи, свобода якої обмежена, яка скоїла порушення цих законів, статутів або наказів. Особа, свобода якої обмежена, може бути покарана тільки один раз за один і той самий проступок або за одним і тим самим звинуваченням.

Допит осіб, свобода яких обмежена, проводиться зрозумілою для них мовою, без застосування катувань та інших примусових заходів.

Осіб, свобода яких обмежена, обшуковують, роззброюють, їм забезпечують захист, надають медичну допомогу і евакуюють.

Усі речі та предмети особистого користування залишаються у власності осіб, свобода яких обмежена. Що стосується військовополонених, усі речі та предмети особистого користування (крім зброї, військового спорядження і бойових документів), засоби індивідуального захисту, знаки розрізнення та державної належності, нагороди (відзнаки), предмети обмундирування і харчування, грошові суми та предмети, що мають суб'єктивну цінність, залишаються у їхній власності. Виняток становлять випадки, коли вилучення вказаних предметів і речей продиктоване необхідністю забезпечення безпеки осіб, свобода яких обмежена. У такому разі вилучення здійснюється тільки за розпорядженням посадової особи (у випадку затримання військовополонених - офіцера, який відповідає за утримання військовополонених) після складання акта і видачі особі, свобода якої обмежена, розписки із зазначенням посади за потреби - військового звання), прізвища, імені та по батькові особи, яка видала цю розписку.

Усі зазначені в розписці речі, а також грошові суми, повертаються особам, свобода яких обмежена, після закінчення їхнього утримання (або полону військовополонених) у тому вигляді, в якому вони були вилучені.

Під час воєнних дій особи, свобода яких обмежена, в короткий строк виводяться з районів воєнних дій до бригадного пункту прийому таких осіб з метою проведення первинної реєстрації.

Виведення осіб, свобода яких обмежена, з району воєнних дій здійснюється із дотриманням заходів, спрямованих на забезпечення їхньої безпеки, у супроводі команди, призначеної наказом командира військової частини.

У небезпечній зоні дозволяється тимчасово утримувати лише тих осіб, свобода яких обмежена, для життя яких евакуація, зважаючи на стан їх поранення чи хвороби, становитиме більший ризик.

Бригадний пункт прийому осіб, свобода яких обмежена, створюється за наказом командира військової частини поза бойовим порядком військової частини.

Бригадні пункти прийому осіб, свобода яких обмежена, розміщуються у безпечних для їхнього життя і здоров'я місцях.

До початку воєнних дій наказом командира військової частини визначається місце розташування бригадного пункту прийому осіб, свобода яких обмежена, його кордони та адміністрація.

За організацію роботи бригадного пункту прийому осіб, свобода яких обмежена, та їхнє матеріальне забезпечення відповідає заступник командира військової частини по тилу, який ще в мирний час повинен скласти схему організації бригадного пункту таких осіб, забезпечити підготовку адміністрації та відповідної матеріальної бази (огороження, позначки, списки, бланки документів, журнали обліку тощо).

Адміністрація бригадного пункту прийому осіб, свобода яких обмежена, здійснює первинну реєстрацію таких осіб.

Під час первинної реєстрації складається поіменний список осіб, свобода яких обмежена, із вказанням такої інформації (залежно від конкретних обставин) щодо цих осіб:

- персональні дані;
- дата, час та місце обмеження свободи та орган, який провів затримання;
- орган, який прийняв рішення про обмеження свободи та причини цього рішення;
- орган, що забезпечує контроль за триманням під вартою;
- місце тримання під вартою, дата і час прибуття до місця тримання під вартою та орган, відповідальний за місце тримання під вартою;
- відомості, що стосуються стану здоров'я;
- у разі смерті під час тримання під вартою - обставини та причини смерті й місце призначення останків;
- дата й час звільнення чи переведення до іншого місця тримання від вартою, місце призначення та орган, що відповідає за таке переведення.

Начальник, який здійснює реєстрацію, зобов'язаний довести до осіб, свобода яких обмежена, їхній статус, права, обов'язки і правила поведінки зрозумілою для них мовою.

За вказівкою начальника штабу - першого заступника командувача військ оперативного командування особи, свобода яких обмежена, евакуюються із дотриманням заходів безпеки до місць оперативного командування для утримання таких осіб (як правило, у пішому порядку).

Конвой для супроводження таких осіб виділяється відповідними військовими частинами.

Місця оперативного командування для утримання осіб, свобода яких обмежена, порядок їхнього матеріального забезпечення, маршрути для пересування осіб, свобода яких обмежена, та кількість транспорту для евакуації визначаються заступником командувача військами оперативного командування з тилу.

Конвоювання осіб, свобода яких обмежена, із місць їхнього утримання оперативним командуванням до тилкових місць утримання здійснюється підрозділами Військової служби правопорядку у Збройних Силах України під керівництвом начальника конвою у пішому порядку або на спеціально виділеному автотранспорті.

Під час масової евакуації осіб, свобода яких обмежена, для їхнього конвоювання можуть призначатись підрозділи військових частин резерву оперативного командування.

Кількість осіб, свобода яких обмежена, для конвоювання у пішому порядку не повинна перевищувати 1200 осіб на один конвой влітку і 800 осіб - взимку. При швидкості руху 3-4 км/год відстань переходу за добу становить 20-25 кілометрів.

Під час конвоювання влаштовуються привали:

малі - щогодини на 10-15 хвилин;

великі - через 4-5 годин руху на 2-3 години.

Для підсилення охорони великих колон виділяються службові собаки або виставляються бокові дозори (на віддаленні 20-25 м від маршруту руху).

Маршрути для пересування осіб, свобода яких обмежена, призначаються осторонь від доріг оперативних командувань та районів розташування військ і тилових об'єктів.

Евакуація осіб, свобода яких обмежена, за межі району ведення воєнних дій здійснюється, як правило, залізничним (водним) транспортом. Станції (пристані) завантаження таких осіб призначаються осторонь від районів розташування військ і тилових об'єктів. В окремих випадках залежно від обстановки евакуація осіб, свобода яких обмежена, може здійснюватись автотранспортом або в пішому порядку.

Відправка осіб, свобода яких обмежена, залізничним транспортом здійснюється у вагонах, обладнаних для перевезення людей, з необхідним запасом палива для обігріву в зимовий час та дотриманням санітарних вимог.

Умови розміщення осіб, свобода яких обмежена, мають бути не менш сприятливими, ніж ті, в яких знаходяться війська держави, що тримає їх під вартою у полоні.

Забороняється:

- розміщення місць утримання осіб, свобода яких обмежена, поблизу підприємств атомної енергетики, хімічних та інших потенційно небезпечних об'єктів промисловості, а також військових об'єктів;

- використання місць утримання осіб, свобода яких обмежена, та самих осіб для захисту їхньою присутністю військових об'єктів або будь-яких районів сторони, яка їх утримує.

Якомога швидше, але не пізніше ніж у 7-денний строк із моменту затримання (прибуття у місця утримання осіб, свобода яких обмежена) особі, свобода якої обмежена, надається можливість заповнити і відправити картку-повідомлення про затримання або взяття в полон (додаток 5) своїм рідним.

Упродовж зазначеного періоду Міжнародний Комітет Червоного Хреста має бути повідомлено про обмеження свободи такої особи із наданням усієї необхідної інформації про неї.

У випадку переміщення осіб, свобода яких обмежена, їм офіційно повідомляється час їхнього відправлення, нова поштова адреса та дозволяється брати із собою особисті речі, вага яких не перевищує 25 кг на одну особу.

Особам, свобода яких обмежена, надається можливість для виконання релігійних обрядів, заняття спортом, самоосвітою та інтелектуальною діяльністю.

Делегатам Міжнародного Комітету Червоного Хреста дозволяються відвідування осіб, свобода яких обмежена, зокрема проведення бесід без свідків, та повторні відвідування без обмежень щодо їх тривалості та частоти.

До військовополонених застосовуються такі правила:

- особа, яка бере участь у воєнних діях і потрапляє під владу супротивної сторони, вважається військовополоненим і користується захистом Женевської конвенції від 12 серпня 1949 року про поводження з військовополоненими (Третя Женевська конвенція). У разі виникнення сумнівів, чи має особа право на статус військовополоненого, вона продовжує зберігати такий статус, і отже, користуватися захистом Третьої Женевської конвенції і Додаткового Протоколу I доти, доки її статус не буде визначено компетентним судовим органом;

- військовополонені у повному обсязі зберігають свою цивільну правоздатність, якою вони користувались до полону. До офіцерів та військовополонених, які прирівняні до них, слід ставитися з повагою, відповідною до їхнього звання та віку;

- статус військовополоненого і право на відповідне поводження з ним вступають у дію з моменту взяття військовослужбовця у полон.

Посвідчення особи у військовополоненого не вилучається, а за відсутності такого у таборі військовополонених оперативного командування йому оформляється і видається тимчасове посвідчення особи. Військовополонений зобов'язаний пред'являти своє посвідчення особи на будь-яку вимогу.

У разі якщо підрозділ, який захопив військовополонених, не в змозі забезпечити їхню евакуацію, утримання та охорону до евакуації, такому підрозділу слід звільнити військовополонених та вжити заходів щодо забезпечення:

- власної безпеки (наприклад, швидко висунутися в інший район); безпеки тих, кого звільняють (наприклад, передати відомості про них тим, хто зможе прийти на допомогу, забезпечити сигнальними засобами для позначення місцезнаходження).

Під час допиту кожний військовополонений зобов'язаний повідомити своє прізвище, ім'я, по батькові, військове звання, дату народження і особистий номер або за відсутності такого - іншу рівноцінну інформацію.

Адміністрація бригадного пункту прийому військовополонених здійснює їхню первинну реєстрацію, організовує заповнення та відправку карток-повідомлень про взяття в полон (форма наведена нижче), розміщує у доступних

місяцях для ознайомлення тексту Женевської конвенції від 12 серпня 1949 року про поводження з військовополоненими, веде документацію. Реєстрація військовополоненого додатково відображає інформацію про військове звання та особистий номер (іншу рівноцінну інформацію). Кожному військовополоненому надається можливість заповнити і відправити картку-повідомлення про затримання або взяття в полон впродовж 7 днів з моменту взяття в полон (прибуття до бригадного пункту прийому військовополонених) до центрального довідкового агентства.

Розподіл військовополонених за категоріями здійснюється тільки у таборі військовополонених оперативного командування уповноваженим Військової служби правопорядку у Збройних Силах України. Робота цього уповноваженого забезпечується через перекладача табору.

У бригадних пунктах прийому військовополонених розподіляють на групи: офіцери, інші категорії військовослужбовців, а також окремо жінки, чоловіки.

Формування та утримання груп військовополонених за можливості проводиться з урахуванням військового звання, національності, мови, віросповідання, статі та звичаїв.

Військовополонених, які служили в одних і тих самих збройних силах, не розділяють, окрім як за їхньою згодою.

<p><i>Писати розбірливо і друкованими літерами</i></p>	<p><i>1. Держава, за якою обліковується військовополонений _____</i></p>
<p><i>2. Прізвище _____ 3. Ім'я (повністю) _____</i></p> <p><i>4. По батькові _____</i></p> <p><i>5. Дата народження _____ 6. Місце народження _____</i></p> <p><i>7. Військове звання _____</i></p> <p><i>8. Особистий номер _____</i></p> <p><i>9. Адреса сім'ї _____</i></p> <p><i>10. Взятий у полон</i> <i>(або прибув із табору № _____, госпіталю) тощо _____</i></p> <p><i>11. 1) здоровий _____ 2) не поранений _____ 3) одужав _____</i> <i>4) видужує _____ 5) хворий _____ 6) легке поранення _____</i> <i>7) тяжке поранення _____</i></p> <p><i>12. Адреса на цей час:</i> <i>номер полоненого _____</i> <i>позначення табору _____</i></p> <p><i>13. Дата _____ 14. Підпис _____</i></p>	

Картка-повідомлення про взяття в полон

Зворотний бік

<i>Пошта для військовополонених безкоштовно.</i>	
<i>Картка-повідомлення про взяття в полон</i>	
<i>ДО ВІДОМА</i>	
<i>Ця картка повинна бути заповнена кожним військовополоненим негайно після взяття його в полон і щоразу, коли військовополонений змінює свою адресу внаслідок направлення його в госпіталь або інший табір. Ця картка не стосується спеціальної картки, яку військовополоненому дозволяється надіслати своїй сім'ї</i>	<i>До Центрального агентства у справах військовополонених</i>
	<i>Міжнародний Комітет Червоного Хреста</i>
	<i>ЖЕНЕВА</i>
	<i>(ШВЕЙЦАРІЯ)</i>

***Примітка.** Ця картка заповнюється двома (трьома) мовами, зокрема мовою військовополоненого та мовою держави, яка тримає його у полоні.*

Розміри картки-повідомлення 15 x 10,5 см.

У таборі військовополонених оперативного командування військовополонені розташовуються у відокремлених містечках, а в окремих випадках - у наметах або інших спорудах, встановлених (побудованих) силами військовополонених.

Територія табору військовополонених огорожується колючим дротом у два ряди кілків заввишки 2 метри. Із зовнішньої сторони табору обладнується контрольна - слідова смуга завширшки не менше 6 метрів. Табори військовополонених оперативного командування, якщо дозволяє обстановка, позначаються літерами "PW" або "PG", розташованими так, щоб їх чітко було видно з повітря.

Охорона військовополонених здійснюється:

- у таборі військовополонених оперативного командування - підрозділами, призначеними рішенням командувача військ оперативного командування;
- у бригадних пунктах прийому військовополонених - силами адміністрації цих пунктів.

Начальник табору військовополонених оперативного командування передає військовополонених уповноваженому Військової служби правопорядку у Збройних Силах України за актом. Конвоювання до тилового табору для утримання військовополонених здійснюється лише після проведення санітарно-протиепідемічних заходів серед військовополонених.

Харчування військовополонених у бригадних пунктах прийому військовополонених здійснюється за рахунок фондів військових частин згідно зі спеціально встановленими нормами і організовується за можливості з урахуванням звичного для них режиму і раціону.

Під час конвоювання на відстань до 50 км можуть видаватися продукти, що не потребують термічної обробки.

Якщо конвоювання здійснюється на більшу відстань, військовополоненим один раз на добу видається гаряча їжа. У такому випадку для обслуговування військовополонених виділяються польові кухні або котли з відповідним обладнанням.

Організація харчування військовополонених у дорозі покладається на помічника начальника конвою із забезпечення, який призначається зі складу пункту прийому військовополонених. У його розпорядження виділяється господарча команда з розрахунку 1 особа на 100-150 військовополонених.

Обмундируванням, білизною і взуттям військовополонені забезпечуються за рахунок трофейного або за потреби такого, що було у вжитку, речового майна вітчизняного виробництва (з урахуванням пори року).

Медичне обслуговування військовополонених під час перебування в бригадних пунктах прийому військовополонених (у таборах військовополонених оперативного командування) та під час конвоювання здійснюється медичним персоналом, призначеним із числа військовополонених.

Для надання медичної допомоги використовуються у першу чергу трофейні медикаменти.

Забезпечення предметами особистої гігієни першої необхідності здійснюється так само.

За потреби поранені та хворі військовополонені тимчасово евакуюються в установленому порядку до медичних підрозділів військових частин, де тимчасово розташовуються окремо від військовослужбовців Збройних Сил України.

Ті, хто потребують кваліфікованої та спеціалізованої медичної допомоги, направляються до госпіталів.

Медичні огляди військовополонених проводяться не рідше ніж один раз на місяць.

Працездатні військовополонені із числа рядового складу, крім робіт з обладнання та утримання місць їхнього розташування, можуть у примусовому порядку залучатись до виконання робіт невійськового характеру, які не пов'язані із ризиком для їхнього життя і здоров'я, з урахуванням віку, статі та фізичних якостей.

До таких робіт можуть належати:

- сільськогосподарські роботи;
- роботи у добувній або переробній галузі промисловості (крім металургійної, машинобудівної та хімічної промисловості);
- навантажувально-розвантажувальні роботи;
- торгова діяльність, мистецтво та ремесло;
- роботи у домашньому господарстві;

- комунальні послуги.

Розподіл військовополонених на роботи здійснюється начальником табору військовополонених оперативного командування.

Залучення до небезпечних видів робіт (у тому числі до розмінування) може здійснюватися тільки з письмової згоди самих військовополонених.

Військовополонені з числа командного складу можуть залучатися до робіт тільки як особи, які керують та контролюють роботу військовополонених із числа рядового складу.

Тривалість і умови праці мають відповідати нормам, установленим чинним законодавством України.

На військовополонених можуть бути накладені такі дисциплінарні стягнення:

- штраф у розмірі не більше 50 % авансу в рахунок грошового забезпечення і платні за виконання робіт на термін не більше 30 діб;

- позбавлення пільг, які надані додатково до тих, що передбачені Женевською конвенцією від 12 серпня 1949 року про поводження з військовополоненими;

- позачергові наряди тривалістю не більше 2 годин на день;

- арешт.

Право накладати вказані стягнення мають начальники табору військовополонених оперативного командування та бригадних пунктів прийому військовополонених або їх заступники.

Застосування зброї проти тих військовополонених, які скоюють втечу або намір втечі, є заходом надзвичайного характеру, якому завжди повинні передувати попередження, що відповідають обставинам.

До військовополоненого, якого було затримано під час спроби втечі, застосовується лише одне із дисциплінарних стягнень.

Особами, що перебувають під захистом Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року (Четверта Женевська конвенція), є ті, хто в будь-який момент та за будь-яких обставин опиняються (у разі конфлікту чи окупації) під владою сторони конфлікту або окупаційної держави, громадянами яких вони не є. Це стосується й осіб без громадянства.

Під захист Четвертої Женевської конвенції не підпадають:

- громадяни держави, не зобов'язаної цією Конвенцією;

- громадяни нейтральної держави, які опиняються на території воюючої держави, та громадяни союзної з воюючою держави не вважаються особами, що перебувають під захистом, коли держава, громадянами якої вони є, має дипломатичне представництво в державі, під владою якої вони є;

- особи, що перебувають під захистом Женевської конвенції про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 року, або Женевської конвенції про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які

зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі від 12 серпня 1949 року, або Женевської конвенції про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року.

Розпорядження стосовно інтернування або примусового виселення осіб, що перебувають під захистом, може бути видане:

- лише тоді, коли це є абсолютно необхідним для забезпечення безпеки держави, яка затримує;

- якщо будь-яка особа через представників держави-покровительки добровільно звертається із проханням про її інтернування і якщо це є необхідним через її особисте становище.

Будь-яка особа, що перебуває під захистом, яку було інтерновано або примусово поселено на визначеній території, матиме право на перегляд цього рішення у найкоротший строк відповідним судом або адміністративним органом, призначеним з цією метою державою та який є незалежним від Збройних Сил України. Якщо рішення про інтернування або примусове поселення на визначеній території залишається чинним, суд або адміністративний орган періодично двічі на рік переглядає справу цієї особи, щоб вносити сприятливі зміни до попереднього рішення, якщо дозволяють обставини.

Особи, свобода яких обмежується у зв'язку із збройним конфліктом міжнародного характеру, можуть затримуватися виключно згідно із діючим законодавством України, зокрема із Кримінальним процесуальним кодексом України. Відповідно до вимог Кримінального процесуального кодексу України кожен, кого затримано через підозру або обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення або інакше позбавлено свободи, повинен бути в найкоротший строк доставлений до слідчого судді для вирішення питання про законність та обґрунтованість його затримання, іншого позбавлення свободи та подальшого тримання. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого судового рішення про тримання під вартою.

1.2.22. Цивільне населення

Цивільне населення знаходяться під захистом, який забороняє:

- перетворювати його в об'єкти нападу;
- використовувати для захисту певних пунктів або районів від нападу противника (зокрема для захисту військових об'єктів);
- здійснювати напади невибіркового характеру.

Жінки і діти користуються особливою повагою, МГП передбачає їх захист від зґвалтування, примусу до проституції та будь-яких інших непристойних зазіхань.

Цивільних осіб, які підозрюються в участі у збройному конфлікті, затримують і передають правоохоронним органам.

До моменту передачі забезпечується їхня охорона від можливого зазіхання на фізичну недоторканність.

Забороняється знищення, вивіз або приведення в несправність об'єктів, що необхідні для виживання цивільного населення (запасів продуктів харчування, сільськогосподарських районів, в яких виробляються продукти харчування, посівів, худоби, споруд, призначених для постачання питної води і збереження її запасів, іригаційних споруд тощо), якщо вони не використовуються в інтересах військових частин (підрозділів) противника або прямої підтримки їх бойових дій.

Знищення, вивіз або приведення в несправність таких об'єктів не має призводити до голоду та вимушеного виїзду цивільного населення.

Допускається знищення, вивіз або приведення в несправність об'єктів, які необхідні для виживання цивільного населення, в інтересах оборони своєї національної території від вторгнення противника у разі військової необхідності.

1.2.23. Медичний і духовний персонал противника

Медичний і духовний персонал противника користується повагою та захистом і не може бути об'єктом нападу, якщо під час перевірки він не чинить дій, які виходять за рамки його фахових (медичних або духовних) обов'язків, та утримується від будь-яких ворожих дій.

Медичному і духовному персоналу слід дотримуватися встановлених правил розпізнавання.

Медичний і духовний персонал не можуть бути взято у полон, але може бути затримано у разі, коли цього потребують медичний стан чи духовні потреби військовополонених. При цьому вони можуть надавати медичну (духовну) допомогу військовослужбовцям з'єднання, військової частини протилежної сторони. У такому разі їм надається такий самий захист, як і військовополоненим. Для забезпечення охорони вказаного персоналу від можливого зазіхання на фізичну недоторканність здійснюється конвоювання під час виконання ним медичних (духовних) обов'язків.

За необхідності медичному і духовному персоналу надається можливість ведення кореспонденції з питань медичної (духовної) діяльності.

Захоплений тимчасовий медичний персонал противника отримує статус військовополоненого і за потреби може використовуватись для виконання медичних функцій відповідно до рівня фахової підготовки.

Забороняється залучати затриманий медичний і духовний персонал до виконання робіт, не пов'язаних з його функціональними обов'язками.

1.2.24. Військові перевезення

Військові перевезення - перевезення залізничним, морським, річковим та повітряним транспортом загального користування військовослужбовців Збройних Сил та військових вантажів, а також перевезення внутрішніми водними шляхами кораблів, суден та плавзасобів Збройних Сил.

Командувачі (командири, начальники) повинні забезпечити наявність розпізнавальних знаків та здійснення чіткого відрізнення підлеглими санітарного та інших транспортних засобів.

Перевезення цивільних осіб цивільними транспортними засобами користуються захистом згідно з МГП.

Перевезення військовослужбовців та військового майна військово-транспортними засобами немедичного призначення захистом МГП не користуються.

1.2.25. Медичні (санітарні) перевезення

Під медичними (санітарними) перевезеннями слід розуміти перевезення по суші, воді чи повітрям поранених, хворих та осіб, які потерпіли корабельну аварію (аварію літального апарата), а також медичного, духовного персоналу, медичного обладнання і майна.

Під час здійснення зазначених перевезень виконуються такі вимоги:

- санітарний транспорт (наземний, водний, повітряний) використовується винятково з медичною метою;

- технічні правила, стандарти і процедури щодо розпізнавання, оповіщення та радіозв'язку санітарного транспорту мають відповідати загальноприйнятим міжнародним нормам.

На санітарних транспортних засобах допускається перевезення лише стрілецької зброї і боєприпасів, які:

- зняті із поранених (хворих і осіб, які потерпіли корабельну аварію (аварію літального апарата) та які знаходяться на борту і ще не передані відповідній службі);

- належать медичному персоналу (особиста стрілецька зброя).

У разі евакуації поранених і хворих із районів воєнних дій санітарним транспортом, а також транспортними засобами загального призначення використовуються розпізнавальні емблеми і сигнали.

Госпітальні санітарні судна не можуть бути піддані нападу або захопленню і користуються повагою та захистом за умови, що їхні назви і характеристики було повідомлено сторонам, які знаходяться у збройному конфлікті, за 10 днів до використання. Зазначені судна можуть затримуватися для контролю та огляду на термін не більше 7 днів.

Санітарні літальні апарати не можуть піддаватися нападу, якщо висота, час і маршрути польотів були узгоджені між сторонами, що воюють.

Екіпажі санітарних літальних апаратів мають виконувати вимоги щодо приземлення або посадки на воду для контролю та огляду. Під час приземлення або посадки санітарного літального апарата на воду його перевірка проводиться без затримки та в короткий термін з метою недопущення погіршення стану здоров'я поранених і хворих.

У разі вимушеної посадки літальних апаратів на територію, що зайнята військами противника, поранені, хворі, особи, які потерпіли корабельну аварію (аварію літального апарата), інші особи (крім медичного і духовного персоналу) зі складу збройних сил та екіпажі цих літальних апаратів стають військовополоненими.

Медичні (санітарні) перевезення організують так, щоб не давати сторонам, що воюють, підстав для взаємних підозр у зловживанні міжнародними розпізнавальними емблемами, знаками і сигналами санітарного транспорту у віроломних цілях (наприклад, для перевезення боєздатних військовослужбовців або інших озброєних осіб, боєприпасів чи майна немедичного характеру).

1.2.26. Перемир'я і закінчення воєнних дій

Перемир'я може бути загальним або місцевим (частковим).

Загальне перемир'я призупиняє ведення воєнних дій між державами, які воюють, на всій території збройного конфлікту.

Місьцеве перемир'я має на меті призупинити воєнні дії між окремими військовими частинами в обмеженому районі з метою:

- пошуку, збору та евакуації поранених, хворих і осіб, які потерпіли корабельну аварію (аварію літального апарата), та мертвих, а також їхнього обміну;
- попередження противника про порушення ним норм МГП;
- виведення з оточення (із блокованих районів) поранених, хворих і осіб, які потерпіли корабельну аварію (аварію літального апарата), та переміщення через ці райони військово-медичного, військово-духовного персоналу та їхнього майна.

Контакт із командиром військового формування противника здійснюється під керівництвом командувача військ оперативного командування, командира з'єднання, військової частини і тільки з дозволу (або за розпорядженням) старшого начальника.

Для встановлення контактів із противником можуть використовуватись технічні засоби (звукосповіщувальні станції, засоби радіозв'язку, гучномовці), парламентарі або інші способи і засоби відповідно до конкретної обстановки.

Командувач військ оперативного командування (командир з'єднання, військової частини, підрозділу) має право звернутись за допомогою до посередників із числа представників гуманітарних організацій.

Парламентер, як правило, призначається із числа найбільш підготовлених офіцерів.

Парламентер, а також особи, які його супроводжують (сигналіст-барабанщик, перекладач та особа, яка несе білий прапор), користуються правом недоторканності.

Білий прапор свідчить про намір осіб, які його підняли, розпочати переговори з протилежною стороною, він не означає капітуляцію.

Приймаючи парламентера противника та осіб, які його супроводжують, командувач (командир, начальник) зобов'язаний вжити всіх заходів для збереження в таємниці змісту підготовки (ведення) воєнних дій.

Парламентер і особи, які його супроводжують, можуть бути тимчасово затримані у випадку зловживання ними своїм статусом (якщо вони ведуть розвідку або принижують честь і гідність сторони, що їх приймає).

Відмова вступити в контакт із противником не є порушенням норм МГП, але в усіх випадках командувач (командир, начальник) повинен забезпечити недоторканність парламентера і осіб, які його супроводжують.

Загальне перемир'я оформляється у письмовій формі (наприклад, домовленість про демілітаризовані зони, місцевості, що не обороняються, проліт санітарних літаків (вертольотів) над районами, що знаходяться під контролем противника, евакуацію населення тощо).

Зазначені домовленості мають ґрунтуватися на положеннях, передбачених МГП.

Використання угоди про перемир'я для завдання удару противнику є віроломством.

Про досягнення місцевого перемир'я доповідається старшому командирі (начальнику), а також інформуються командири взаємодіючих з'єднань, військових частин (підрозділів) і сусіди.

В угоді про місцеве перемир'я визначаються:

- час дії перемир'я;
- межа району пошуку (збору, обміну, евакуації) поранених, хворих, осіб, які потерпіли корабельну аварію (аварію літального апарата), та загиблих (мертвих);
- інші питання, виконання яких необхідно для дотримання угоди.

Після закінчення воєнних дій як тільки дозволить обстановка командувач (командир, начальник) зобов'язаний організувати співробітництво з місцевою адміністрацією щодо:

- повернення цивільного майна, яке тимчасово використовувалося у воєнних цілях, його власникам;
- зняття інженерних загороджень, розмінування місцевості й цивільних об'єктів;
- проведення заходів з розшуку загиблих (мертвих) та зниклих безвісти незалежно від їхньої належності;

- вжиття усіх можливих запобіжних заходів на території, що знаходиться під їх контролем, ураженої вибухонебезпечними предметами - наслідками війни, для захисту цивільного населення, окремих громадян та цивільних об'єктів від загроз і наслідків, що можуть бути спричинені цими вибухонебезпечними предметами.

1.2.27. Загальні правила дій військ (сил) на окупованій території

Дії військ (сил) на окупованій території мають відповідати вимогам норм МГП.

Окупованою вважається територія, яка знаходиться під контролем збройних сил противника.

Територія вважається окупованою, навіть тоді, коли сторона-окупант не зустрічає жодного збройного опору.

Командир з'єднання (військової частини), розташованого (розташованої) на окупованій території, зобов'язаний, шануючи існуючі на ній закони, вживати всіх можливих заходів щодо забезпечення суспільного порядку і безпеки, запобігання грабіжництва та незаконної конфіскації майна.

У зв'язку із воєнним станом відносно цивільного населення можуть вживатися додаткові заходи безпеки та контролю.

Державі-окупанту забороняється змінювати статус службових осіб або суддів. Водночас їй надається право знімати службових осіб з посад.

Держава-окупант може приймати нові нормативно-правові акти, які передбачають кримінальну відповідальність, для того, щоб забезпечити:

- виконання своїх обов'язків щодо захисту цивільного населення;
- нормальне управління окупованою територією;
- безпеку окупаційної держави.

Нові закони та інші нормативно-правові акти щодо кримінальної відповідальності, прийняті державою-окупантом, не набувають чинності доти, доки їх не опубліковано та не доведено до відома місцевого населення зрозумілою для них мовою.

Від правоохоронних органів окупованої території забороняється вимагати:

- сприяння в забезпеченні виконання наказів щодо використання населення у військових цілях;
- безпосередньої участі у воєнних діях.

Відносно населення окупованої території забороняється:

- примушувати його служити у збройних силах окупаційних військ;
- захоплювати його як заручників;
- застосовувати заходи фізичного і психологічного насильства для одержання відомостей воєнного характеру.

Життя, сім'я, власність та звичаї цивільного населення повинні шануватися.

Водночас населення окупованої території може залучатися до примусової праці у межах окупованої території в інтересах життєзабезпечення окупаційних військ або самого цивільного населення (крім притягнення до роботи на військових об'єктах і оборонних спорудженнях). У цьому випадку необхідно дотримуватися вимог законів про умови праці, які існують на окупованій території. Особи молодші 18 років не можуть бути направлені на примусові роботи.

Забороняється депортація цивільного населення з окупованої території на територію іншої держави.

В інтересах забезпечення безпеки цивільного населення або за умов військової необхідності допускається тимчасова евакуація населення у глиб окупованої території.

Забороняється навмисно знищувати майно, що є приватною, колективною або державною власністю.

Командувач (командир, начальник) має сприяти забезпеченню постачання цивільного населення продовольством і медикаментами, а також організувати взаємодію із гуманітарними організаціями з питань доставки гуманітарних вантажів.

З метою забезпечення безпеки своїх військ (сил) на окупованій території допускається роззброєння персоналу місцевої цивільної оборони.

Водночас забороняється встановлювати обмеження щодо діяльності персоналу місцевої цивільної оборони, які ускладнюють виконання ним функціональних обов'язків.

Тимчасово, лише у випадку нагальної потреби допускається використання цивільних лікарень для догляду за військовими пораненими та хворими. Використання таких лікарень можливе лише за умови, що цивільні хворі, які знаходяться в лікарнях, будуть забезпечені належними умовами лікування та доглядом, решта цивільного населення - за потреби медичною допомогою.

Враховання норм МГП під час організації бойового забезпечення

1.2.28. Розвідка

Діяльність щодо збору інформації, яка не суперечить вимогам МГП, здійснюється з урахуванням дозволених методів її збору.

Діяльність щодо збору інформації, яка має військову цінність, у районах, що знаходяться під контролем противника, вважається законною, коли вона здійснюється військовослужбовцями без приховування статусу комбатанта (у військовій формі одягу своїх збройних сил).

Діяльність щодо збору інформації, яка має військову цінність, у районах, що знаходяться під контролем противника, розглядається як шпигунство, якщо вона здійснюється приховано.

Шпигунство не забороняється, але комбатант, якого було захоплено під час такої діяльності, втрачає право на отримання статусу військовополоненого і може понести покарання.

Цивільне населення окупованої сторони не може примушуватись до надання відомостей ним особисто або дізнання інформації від третіх осіб.

Захоплені в полон комбатанти можуть бути допитані. Під час допиту вони можуть розкривати лише відомості щодо себе.

Військовополоненим, які відмовляються відповідати на запитання, не можна погрожувати, принижувати, піддавати тортурам, обмежувати чи переслідувати.

Основними завданнями розвідки з урахуванням норм МГП є добування достовірних розвідувальних даних про:

- об'єкти (цілі) противника, які знаходяться поблизу цивільних об'єктів або є ними;

- наявність укриттів для цивільного населення на можливих напрямках дій військ (сил);

- наявність, розташування і стан об'єктів, які знаходяться під захистом МГП, ступінь їх використання противником;

- порушення норм МГП під час ведення воєнних дій своїми військами (силами) і військами противника.

Дорозвідка об'єктів (цілей) противника проводиться для одержання даних про можливий збиток, що може бути завданий цивільному населенню та об'єктам, які знаходяться під захистом МГП.

До обов'язку командувача (командира, начальника) та штабу входить узгодження зусиль сил та засобів розвідки родів військ, спеціальних військ і служб щодо виявлення особливо небезпечних об'єктів, густонаселених районів та інших об'єктів, ураження яких може призвести до значних жертв серед цивільного населення.

1.2.29. Радіоелектронна боротьба

Під час організації і ведення радіоелектронної боротьби необхідно передбачати:

- введення заборон на радіоелектронне заглушення радіоелектронних засобів і ліній зв'язку, які використовуються військовими і цивільними медичними службами, військовим і цивільним духовним персоналом противника, гуманітарними організаціями, цивільною обороною, персоналом охорони об'єктів, які знаходяться під захистом МГП, за умови, що вони не використовуватимуться противником у військових цілях;

- проведення комплексу організаційних і технічних заходів щодо радіоелектронного захисту систем і засобів своїх аналогічних служб (об'єктів) та організацій, визначених МГП.

Розпізнавання радіоелектронних засобів, що належать зазначеним вище службам (організаціям), проводиться за розпізнавальними радіосигналами відповідно до вимог Регламенту радіозв'язку Міжнародної спілки електрозв'язку ISBN 92-61-04144-2, а також за опублікованими радіочастотами і сигналами.

Перелік сигналів та робочих частот доводиться до командирів (начальників) військових частин і підрозділів радіоелектронної боротьби і зберігається на відповідних командних пунктах (пунктах управління) як у мирний, так і у воєнний час.

1.2.30. Тактичне маскування

Під час організації та проведення заходів щодо маскування військових об'єктів, озброєння, військової техніки та визначених районів від розвідки противника забороняється використовувати:

- міжнародні розпізнавальні емблеми, знаки і сигнали;
- прапори, військові емблеми і форму одягу противника, нейтральних держав, а також розпізнавальну емблему Організації Об'єднаних Націй;
- медичні формування, санітарний транспорт, військовополонених і цивільних осіб.

1.2.31. Інженерне забезпечення

За будь-яких умов обстановки забороняється застосовувати мінно-вибухові загородження проти цивільного населення і цивільних об'єктів.

У разі будь-якого встановлення мін, коли можливе ураження цивільного населення, проводиться завчасне його оповіщення, за винятком випадків, коли таке оповіщення неможливе через складну обстановку.

Під час воєнних дій мінно-вибухові загородження, встановлені в промаркованому периметрі, передаються у встановленому порядку від одних військових частин до інших або знищуються (знімаються) перед залишенням району.

Після припинення воєнних дій з метою зменшення небезпеки, яку становлять вибухонебезпечні предмети - наслідки війни та міни, на уражених територіях вживають таких заходів:

- визначають і вивчають загрозу, яку становлять вибухонебезпечні предмети - наслідки війни та міни;
- визначають потреби позначення й знешкодження, видалення чи знищення та можливість їх виконання, а також устанавлюють пріоритетність таких потреб;
- позначають місцезнаходження вибухонебезпечних предметів - наслідків війни та мін, знешкоджують, видаляють чи знищують їх;

- мобілізують ресурси для здійснення такої діяльності.

1.2.32. Радіаційний, хімічний, біологічний захист

Начальник служби радіаційного, хімічного, біологічного захисту з урахуванням норм МГП зобов'язаний:

- розробляти та надавати командувачу з'єднання, командиру військової частини пропозиції щодо організації радіаційного, хімічного, біологічного захисту (далі - РХБ захист) військових частин та підрозділів;
- організовувати та здійснювати контроль за виконанням заходів РХБ захисту з'єднання, військової частини;
- організовувати проведення радіаційної, хімічної, біологічної розвідки, виявлення і позначення районів зараження;
- організовувати проведення дезактивації (зnezараження) ділянок місцевості, споруд та об'єктів;
- брати участь в організації взаємодії з представниками місцевих органів виконавчої влади з питань РХБ захисту та за можливості надавати їм спеціальну допомогу щодо РХБ захисту цивільного населення;
- проводити підготовку інструкторів РХБ захисту батальйонів (дивізіонів і їм рівних) та позаштатних відділень, екіпажів (обслуг) радіаційної, хімічної, біологічної розвідки з урахуванням норм МГП.

1.2.33. Морально-психологічне забезпечення

Для дотримання особовим складом норм МГП мають здійснюватися заходи морально-психологічного забезпечення, що передбачають:

- проведення інформаційної та роз'яснювальної роботи з особовим складом щодо порядку застосування норм МГП, поширення інформаційно-довідкових матеріалів;
- оперативне доведення до військовослужбовців розпоряджень, наказів, директив командувачів (командирів, начальників) із питань застосування норм МГП;
- оцінку і прогнозування суспільно-політичної обстановки в районі виконання завдань;
- виховання особового складу в кращих українських традиціях гуманного ставлення до жертв збройних конфліктів і цивільних осіб;
- налагодження взаємодії з органами місцевої влади та самоврядування, громадськими організаціями та представниками засобів масової інформації щодо врегулювання конфліктних ситуацій, формування довіри до особового складу, до збройних сил в цілому.

Командувач (командир, начальник) і штаб мають використовувати сили і засоби морально-психологічного забезпечення для оповіщення:

- осіб, які знаходяться під захистом МГП, про напад;
- військ противника про місцезнаходження об'єктів (зон), що перебувають під захистом МГП, на своїй території;
- цивільного населення та своїх військ про порушення противником норм МГП.

1.2.34. Особливості ведення воєнних дій з'єднаннями, військовими частинами та підрозділами Повітряних і Військово-Морських Сил Збройних Сил України з урахуванням норм МГП

Загальні положення

Воєнні дії в повітрі можуть вести:

- військові літальні апарати (військові літаки і вертольоти);
- допоміжні літальні апарати.

Крім того, до воєнних дій у повітрі належить протиповітряний бій, який ведеться з'єднаннями, військовими частинами (підрозділами) військ Повітряних Сил Збройних Сил України та з'єднаннями, військовими частинами і підрозділами Сухопутних військ Збройних Сил України.

Комбатантами у війні, збройному конфлікті на морі, крім особового складу Військово-Морських Сил, є члени екіпажів суден:

- торгових, які переобладнані у військові;
- невійськових, які включені до складу Військово-Морських Сил Збройних Сил України і які:

Сил України і які:

- мають розпізнавальні ознаки, що відрізняють їх від суден цивільних міністерств та інших центральних органів виконавчої влади;
- очолюються офіцерами, які проходять військову службу;
- мають екіпаж, підпорядкований військовій дисципліні.

Під час ведення воєнних дій у повітрі і на морі військовими об'єктами є:

- військові літальні апарати і допоміжні літальні апарати;
- військові кораблі і допоміжні судна.

Санітарні літальні апарати - будь-які засоби, призначені для здійснення тільки медичних (санітарних) перевезень повітрям.

Військові госпітальні судна - судна, побудовані або обладнані з метою надання допомоги пораненим, хворим і особам, які зазнали корабельної аварії (аварії літального апарата), їх лікування та перевезення. Такі судна не можуть піддаватися нападу або захопленню і користуються повагою та захистом за умови, що їхні назви і характеристики були повідомлені сторонам конфлікту за 10 днів до їхнього використання.

Госпітальні судна - судна, які використовуються національними товариствами Червоного Хреста та Червоного Півмісяця, офіційно визнаними добродійними товариствами, або приватними особами. Такі судна користуються таким самим захистом, як і військові госпітальні судна, за умови

завчасного повідомлення про їхнє використання. Госпітальні судна повинні мати документ, який засвідчує, що під час їхнього спорядження і відправлення вони знаходилися під наглядом влади, яка видала цей документ.

Медичний і духовний персонал госпітальних суден та їхні команди не можуть бути захоплені незалежно від того, чи є на борту поранені та хворі.

Невійськовими об'єктами є:

- цивільні літальні апарати;
- цивільні авіалайнери;
- нейтральні цивільні літальні апарати;
- невійськові судна (торговельні судна, у тому числі нейтральні торговельні судна).

Цивільний літальний апарат - літальний апарат, що не є військовим, допоміжним або державним літальним апаратом - митним або поліцейським, який знаходиться на комерційній або приватній службі.

Цивільний авіалайнер - цивільний літальний апарат, який має чіткі розпізнавальні знаки і здійснює регулярні або нерегулярні перевезення цивільних пасажирів за маршрутами служби повітряного руху.

Нейтральні цивільні літальні апарати - цивільні літальні апарати, що мають розпізнавальні знаки нейтральних держав.

Зміна статусу невійськового судна на статус військового корабля у випадку допущення ним порушень можлива у своїх або у ворожих внутрішніх і територіальних (архіпелажних) водах, проте забороняється у водах нейтральної держави.

Озброєне торговельне судно не входить до складу збройних сил, тому не користується правом ведення воєнних дій, зупинки суден у морі, огляду і захоплення, а своє озброєння може використовувати лише для самооборони. Якщо таке судно використовує своє озброєння для ведення активних воєнних дій проти сил противника, воно втрачає імунітет від нападу і знищення без попередження.

Якщо є сумнів у статусі торговельного судна, воно може бути зупинено для огляду. У випадку відмови від зупинки та огляду або здійснення опору після відповідного попередження судно може бути піддано нападу (уражено).

Торговельні судна, що прийняли на борт осіб, які зазнали корабельної аварії чи аварії літального апарата, мають сповістити про це сторони конфлікту всіма наявними засобами.

1.2.35. Особливості ведення воєнних дій з'єднаннями, військовими частинами та підрозділами Повітряних Сил Збройних Сил України

Забороняється нападати на цивільні літальні апарати, за винятком випадків, коли вони:

- беруть участь у воєнних діях в інтересах противника;

- діють як допоміжний літальний апарат збройних сил противника;
- включені в систему збору розвідувальних даних противника або сприяють цій системі;
- здійснюють політ під прикриттям військових літальних апаратів противника;
- відмовляються підкоритися вимозі про зміну курсу і напрямку польоту для ідентифікації, огляду та обшуку на аеродром воюючої сторони, який безпечний для цього типу літальних апаратів і знаходиться в межах розумної досяжності;
- використовують систему управління вогнем, яку із високою ймовірністю можна вважати частиною системи озброєння літального апарата;
- маневрують під час перехоплення з явною метою нападу на літальний апарат воюючої держави, який перехоплюється;
- несуть зброю класу “повітря-повітря” або “повітря-земля (поверхня)”;
- сприяють воєнним діям іншим способом.

Цивільні літальні апарати, пересуваючись у повітряному просторі, мають уникати перетинання меж районів воєнних дій, спеціальних зон і територій, прирівняних до них. У разі підходу до таких районів або входу до їх повітряного простору вони мають вживати **запобіжних заходів** щодо цивільних літальних апаратів для уникнення небезпеки.

ЗАПОБІЖНІ ЗАХОДИ ЩОДО ЦИВІЛЬНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ

Цивільні літальні апарати мають уникати районів, які потенційно небезпечні у зв'язку із веденням воєнних дій.

У безпосередній близькості від районів воєнних дій цивільні літальні апарати мають виконувати вказівки сторін, що воюють, щодо напрямку і висоти польоту.

Заінтересовані країни, що воюють, й нейтральні держави, а також органи влади, які забезпечують обслуговування повітряного руху, повинні встановити процедури, за допомогою яких командири військових кораблів і літальних апаратів постійно повідомляються про встановлені приписні маршрути і польотні плани, які надаються цивільними літальними апаратами в районах воєнних дій, включаючи інформацію про канали зв'язку, засоби і коди ідентифікації, пункти призначення, пасажирів та вантажі.

Країни, що воюють, і нейтральні держави мають забезпечувати випуск сповіщення льотчикам (**НОТАМ**) з інформацією про воєнні дії в районах, де існує потенційна небезпека для цивільних літальних апаратів, включаючи інформацію про активізацію воєнних дій у небезпечних районах або тимчасові обмеження доступу в повітряний простір.

НОТАМ має містити відомості про:

- частоти, на яких літальні апарати повинні вести постійне прослуховування;

- постійну роботу цивільної метеорологічної РЛС та способи і коди ідентифікації;
- висоту, курс і обмеження швидкості польотів;
- процедури відповіді на радіозапит, зроблений збройними силами, процедури встановлення двостороннього зв'язку та про можливі дії збройних сил, якщо рекомендації, викладені в НОТАМ, не виконуються і ці збройні сили вважають дії цивільного літального апарата загрозовими.

Цивільні літальні апарати мають надавати компетентній службі повітряного руху польотний план, що містить вичерпні відомості про реєстрацію, пункт призначення, пасажирів, вантажі, аварійні канали зв'язку, засоби і коди ідентифікації, а також останні дані по трасі і мати свідоцтво про реєстрацію, льотну придатність.

Цивільні літальні апарати не повинні відхилятися від курсу, встановленого службою повітряного руху, або відходити від польотного плану без дозволу цієї служби, за винятком тих випадків, коли виникають непередбачені обставини (наприклад, загроза небезпеки або лиха), при цьому негайно має бути зроблене відповідне повідомлення.

Якщо цивільний літальний апарат входить у район, потенційно небезпечний через ведення воєнних дій, він має виконувати вказівки відповідного НОТАМ. Збройні сили зобов'язані використовувати усі наявні засоби для ідентифікації і попередження цивільного літального апарата шляхом використання, зокрема, режимів і кодів повторного радіолокаційного виявлення, засобів зв'язку, шляхом звірки з інформацією польотних планів, перехоплення військовими літальними апаратами і в разі можливості зв'язуватися з відповідною службою управління повітряним рухом.

Категорії літальних апаратів противника, що не підлягають нападу:

- санітарні літальні апарати;
- літальні апарати, яким надано охоронні грамоти за згодою сторін збройного конфлікту;
- цивільні авіалайнери.

Санітарні літальні апарати не підлягають нападу, якщо вони:

- визнані санітарними;
- діють відповідно до домовленості між воюючими сторонами про польоти санітарних літальних апаратів у зоні збройного конфлікту, у якій обумовлюються висоти, час і маршрути безпечних польотів, а також засоби розпізнавання та зв'язку;
- здійснюють польоти над районами, які контролюються своїми чи дружніми силами, та за межами зони збройного конфлікту.

Літальні апарати, яким надано охоронні грамоти, не підлягають нападу, якщо вони:

- чітко використовуються у цілях, визначених в охоронній грамоті;
- не перешкоджають навмисно пересуванню комбатантів;

- дотримуються всіх умов угоди, включаючи можливість проведення огляду.

Цивільні авіалайнери не підлягають нападу, якщо вони:

- чітко використовуються у визначених цілях;
- не перешкоджають навмисно пересуванню комбатантів.

Літальні апарати, які не підлягають нападу, можуть бути піддані нападу у разі, якщо:

- зміна їхнього курсу з метою посадки, огляду, обшуку та можливого захоплення реально нездійсненна;
- не існує жодного іншого способу здійснити військовий контроль;
- порушення, допущене літальним апаратом, стало підставою для визнання його військовим об'єктом або є достатньо підстав вважати його таким об'єктом;
- отримана або очікувана військова перевага перевищуватиме випадкові втрати або збиток.

1.2.36. Перехоплення, огляд і обшук цивільних літальних апаратів

Військові літальні апарати держав, які воюють, мають право перехоплювати цивільні літальні апарати за межами нейтрального повітряного простору в тих випадках, коли для цього є достатні підстави.

Якщо після перехоплення зберігаються підстави припускати, що цивільний літальний апарат підлягає захопленню, військовий літальний апарат протилежної держави має право примусити цивільний літальний апарат прослідувати для огляду та обшуку на аеродром, який безпечний для цього типу літальних апаратів і знаходиться в межах розумної досяжності.

У випадку, коли такого аеродрому немає, курс нейтрального цивільного літального апарата може бути змінений для унеможливлення його прямування до заявленого пункту призначення.

1.2.37. Захоплення цивільних літальних апаратів і вантажів противника

Цивільні літальні апарати противника (за винятком санітарних літальних апаратів та літальних апаратів, яким надано охоронні грамоти відповідно до угоди між воюючими сторонами) і вантажі, що знаходяться на борту таких літальних апаратів, можуть бути захоплені за межами нейтрального повітряного простору.

Санітарні літальні апарати та літальні апарати, яким надано охоронні грамоти, не підлягають захопленню тільки в тому разі, якщо вони:

- чітко використовуються у визначених для них цілях;
- не чинять дій, які завдають збитків противнику;
- негайно підкоряються вимозі про перехоплення та огляд;

- не перешкоджають навмисно пересуванню комбатантів і підкоряються наказу про зміну курсу, коли це потрібно;
- не порушують вимог раніше укладеної угоди.

Захоплення цивільного літального апарата противника здійснюється шляхом його перехоплення, наказування прямувати на аеродром який безпечний для цього типу літальних апаратів та знаходиться в межах розумної досяжності, і взяття літального апарата після приземлення як трофея до судового рішення.

Під час захоплення необхідно забезпечити безпеку пасажирів, екіпажу та збереження їхнього особистого майна.

1.2.38. Дії щодо цивільних літальних апаратів нейтральних держав у зоні збройного конфлікту

Цивільні літальні апарати, які мають розпізнавальні знаки нейтральних держав, не можуть піддаватися нападу або захопленню, за винятком таких випадків:

- є підстави вважати, що вони перевозять контрабанду;
- після попередження або спроби перехоплення вони навмисно та явно відмовляються змінити курс чи прямувати для огляду і обшуку на аеродром протилежної сторони, який безпечний для цього типу літальних апаратів і знаходиться у межах розумної досяжності;
- беруть участь у воєнних діях в інтересах противника;
- діють як допоміжні літальні апарати збройних сил противника;
- включені в систему розвідки противника або сприяють їй;
- сприяють воєнним діям іншим способом (наприклад, шляхом перевезення військових вантажів).

Якщо у командира військового літального апарата виникли підозри щодо цивільного літального апарата, який має розпізнавальні знаки нейтральної держави, він може застосувати щодо такого цивільного літального апарата право перехоплення та право зміни курсу для проведення його огляду й обшуку.

Нейтральний цивільний літальний апарат звільняється від огляду й обшуку, якщо:

- прямує на нейтральний аеродром;
- знаходиться під контролем супроводжувача - нейтрального військового літального апарата, з яким держава прапора цивільного літального апарата уклала угоду про такий контроль;
- держава прапора нейтрального військового літального апарата гарантує, що нейтральний цивільний літальний апарат не перевозить контрабанду і не бере участі у діях, які несумісні з його нейтральним статусом, а командир нейтрального військового літального апарата надає за запитом командира

військового літального апарата, який здійснює перехоплення, всю інформацію щодо характеру цивільного літального апарата і його вантажу.

У безпосередній близькості від районів воєнних дій цивільні літальні апарати повинні виконувати вказівки командування сторін, що воюють, щодо напрямку і висоти їхнього польоту.

Якщо після огляду та обшуку залишаються достатні підстави для підозр щодо ворожості цивільного літального апарата із розпізнавальними знаками нейтральної держави може бути захоплений як трофей до рішення суду.

Нейтральні цивільні літальні апарати підлягають захопленню, якщо в результаті огляду та обшуку або іншим чином було визначено, що вони:

- перевозять контрабанду;
- здійснюють політ спеціально для перевезення окремих пасажирів, які входять до складу збройних сил противника;
- діють під безпосереднім контролем і управлінням противника, підкоряються його наказам або безпосередньо зафрахтовані чи використовуються ним;
- пред'являють неналежним чином оформлені чи фальшиві документи або знищують, псують чи приховують їх;
- порушують правила встановлені однією із воюючих сторін;
- порушують блокаду.

Вантаж, який знаходиться на борту нейтрального літального апарата, підлягає захопленню тільки в тому випадку, якщо він є контрабандою.

Захоплення нейтрального цивільного літального апарата здійснюється шляхом його перехоплення, наказування прямувати на аеродром, який безпечний для цього типу літальних апаратів і знаходиться у межах розумної досяжності, та взяття літального апарата після приземлення і проведення огляду й обшуку як трофея до судового рішення.

Якщо у сторони, що воює, немає безпечного аеродрому, який знаходиться у межах розумної досяжності, курс нейтрального цивільного літального апарата може бути змінений для унеможливлення його прямування до заявленого пункту призначення.

Під час захоплення необхідно забезпечити безпеку пасажирів і екіпажу, збереження їхнього особистого майна та документів, які стосуються трофея.

Заходом, альтернативним захопленню, є зміна курсу нейтрального цивільного літального апарата за його згодою для унеможливлення його прямування до заявленого пункту призначення.

1.2.39. Особливості ведення воєнних дій з'єднаннями, військовими частинами та підрозділами Військово-Морських Сил Збройних Сил України

Воєнні дії на морі можуть вестись:

- у територіальному морі;
- у внутрішніх водах;
- на сухопутних територіях, у винятковій економічній зоні і на континентальному шельфі;
- в архіпелазьких водах держав збройного конфлікту чи у повітряному просторі над ними;
- у відкритому морі або у повітряному просторі над ним;
- у виключній економічній зоні і на континентальному шельфі нейтральних держав або у повітряному просторі над ними.

Воєнні дії забороняється вести у:

- нейтральних водах;
- нейтральному повітряному просторі;
- водах нейтральних територій;
- міжнародних протоках і водах, у яких може здійснюватися право архіпелазького проходу морськими коридорами.

Сторони збройного конфлікту мають дійти взаємної згоди щодо заборони ведення воєнних дій у морських районах з рідкісними чи вразливими екосистемами та із середовищем видів риб (чи інших форм морських організмів), запаси яких виснажені.

Під нейтральними водами слід розуміти внутрішні, територіальні та архіпелазькі води держав, які не беруть участі у війні чи збройному конфлікті.

Нейтральні води не повинні використовуватися сторонами збройного конфлікту як сховища від противника або як район ведення воєнних дій чи база морських операцій.

Військовий корабель має право здійснити мирний прохід через територіальне море нейтральної держави, якщо ця держава спеціальною постановою не призупинила для військових кораблів сторін, що воюють, право мирного проходу.

Нейтральний повітряний простір - повітряний простір, розташований над територією нейтральних вод.

Нейтральна держава має вживати за можливості заходів щодо попередження порушень свого нейтралітету збройними силами держав, що воюють.

Ворожими діями на морі вважаються:

- напад на осіб чи об'єкти, які знаходяться у нейтральних водах, на нейтральній території або над такими водами чи територією, захоплення вказаних осіб і об'єктів;
- використання як бази для воєнних дій (включаючи напад на осіб чи об'єкти, які перебувають за межами нейтральних вод, або захоплення таких

осіб чи об'єктів, якщо напад або захоплення здійснюються збройними силами держав, що воюють) нейтральних вод або повітряного простору над ними;

- установка мін;

- огляд, обшук, зміна курсу судна або його захоплення.

Під час ведення воєнних дій на морі сторони збройного конфлікту обмежені у виборі та використанні засобів ураження.

Ракети і снаряди, у тому числі із загоризонтними можливостями, використовуються відповідно до принципів розрізнення цілей.

Забороняється використовувати торпеди, які, не потрапивши в ціль, наприкінці бойового ходу не тонуть або не стають безпечними будь-яким іншим способом.

Міни можуть бути використані виключно в законних воєнних цілях, включаючи недопущення противника у певні райони моря.

Сторони збройного конфлікту не повинні встановлювати міни, які у випадку втрати контролю над ними не можуть бути ефективно та безпечно знешкоджені.

Забороняється здійснювати мінування нейтральних вод.

Міни, що вільно плавають, застосовувати заборонено, якщо вони:

- не призначені для нанесення удару по військовому об'єкту;

- не знешкоджуються протягом однієї години після втрати над ними контролю.

Про установлення мін, які приведені у бойове положення, чи про приведення в бойове положення раніше установлених мін необхідно робити відповідні повідомлення, за винятком тих випадків, коли їх вибух може вразити лише судна, що є військовими об'єктами.

Місця установки мін мають реєструватися.

Після закінчення активних воєнних дій сторони збройного конфлікту мають вжити всіх можливих заходів щодо зняття або знешкодження установлених ними мін.

Одним із законних методів ведення війни на морі є блокада.

Блокада оголошується з повідомленням про неї усіх воюючих і нейтральних держав.

Під час оголошення блокади визначаються її початок, тривалість, місце, масштаби і період часу, протягом якого судна нейтральних держав можуть залишити блоковане узбережжя.

Під час блокади не повинен перекриватися доступ до портів і берегів нейтральних держав. Умови блокади однакові для суден усіх держав.

Блокада забороняється, якщо:

- її єдиною метою є спричинення голоду серед цивільного населення чи позбавлення його інших предметів, необхідних для виживання;

- збитки, що завдаються цивільному населенню, перевищуватимуть необхідну військову перевагу, яку передбачається отримати внаслідок блокади.

Під час ведення воєнних дій на морі дозволяється застосовувати військову хитрість.

Військовим кораблям і допоміжним суднам забороняється нападати під чужим прапором та симулювати володіння статусом:

- госпітальних суден, невеликих суден, які використовуються для прибережних рятувальних операцій чи санітарних перевезень;
- суден, які виконують гуманітарні місії;
- пасажирських суден, які перевозять цивільних пасажирів;
- суден, які захищені прапором Організації Об'єднаних Націй;
- суден, які одержали охоронні грамоти відповідно до колишніх угод між сторонами, включаючи картельні судна;
- суден, які володіють правом використання розпізнавальної емблеми Червоного Хреста або Червоного Півмісяця;
- суден, які перевозять культурні цінності, що користуються особливим захистом.

Акти віроломства включають напад з використанням симулювання:

- володіння статусом, що надає право на захист;
- володіння статусом нейтрального судна;
- володіння статусом судна, яке діє під егідою Організації Об'єднаних Націй;
- здачі в полон чи перебування у небезпеці (наприклад, подавання сигналу біди).

На морі можуть встановлюватися спеціальні зони (наприклад, оборонні, закриті для торговельного мореплавства, воєнних дій, розпізнавальні тощо), у яких передбачається особливий режим бойового використання сил і засобів флоту, а також судноплавства для держав, що не беруть участі у війні (збройному конфлікті).

Військові кораблі, допоміжні судна, військові та допоміжні літальні апарати противника, що знаходяться за межами нейтральних вод (нейтрального повітряного простору), можуть бути об'єктами для ураження, захоплення та знищення.

У випадку сумніву щодо використання судна у воєнних діях воно вважається невійськовим.

Підводний човен або надводний корабель будь-яким способом може знищити вороже невійськове судно або позбавити його можливості продовжувати плавання лише в тому разі, якщо попередньо буде забезпечена безпека пасажирів, екіпажу і документів судна.

Торговельні судна противника можуть бути піддані нападу лише тоді, коли вони чинять такі дії:

- виконують завдання в інтересах противника;
- використовуються як допоміжні судна збройних сил противника;

- працюють у системі збору розвідувальних даних противника або сприяють подібній діяльності;
- здійснюють плавання під конвоєм військових кораблів або військових літальних апаратів противника;
- відмовляються підкоритися вимозі про зупинку або чинять активний опір огляду, обшуку чи захопленню;
- мають озброєння, яке може завдати шкоди військовому кораблю (це не стосується особистої зброї, призначеної для захисту особового складу, а також систем суто відбивного характеру, наприклад, дипольних відбивачів);
- сприяють воєнним діям іншим способом.

Не підлягають нападу:

- госпітальні судна, невеличкі судна, які використовуються для прибережних рятувальних операцій, та інші санітарні транспортні засоби і судна, яким надано охоронні грамоти відповідно до угоди між сторонами, що воюють, а також:

- картельні судна, тобто судна, призначені для перевезення військовополонених;

- судна, які використовуються для виконання гуманітарних місій, включаючи судна, що перевозять вантажі, необхідні для виживання цивільного населення, і судна, які використовуються для проведення акцій з надання допомоги цивільним особам і рятувальних операцій;

- судна, що перевозять культурні цінності, які підлягають особливому захисту;

- пасажирські судна, що перевозять цивільних пасажирів;

- судна, які виконують релігійні, наукові невоєнного характеру або благодійні функції (судна, що збирають наукові дані, які, ймовірно, можуть бути застосовані у воєнних цілях, не користуються захистом);

- невеличкі судна, призначені для прибережного рибальства і зайняті місцевою прибережною торгівлею (проте вони підпорядковуються вказівкам командира військово-морського підрозділу і підлягають огляду);

- судна, призначені за своєю конструкцією або пристосовані винятково для ліквідації наслідків інцидентів, що спричиняють забруднення морського природного середовища;

- судна, які здалися в полон;

- рятувальні плоти і шлюпки.

Вказані судна не підлягають нападу, тільки за умови, коли вони:

- сумлінно використовуються у звичній для них ролі;

- не чинять ворожих дій;

- виконують вимоги щодо розпізнавання та огляду;

- не перешкоджають навмисно пересуванню комбатантів;

- виконують наказ про зупинку і звільнення проходу, коли це потрібно.

Госпітальне судно може позбавитися імунітету у разі ігнорування ним зробленого йому належним чином попередження (при цьому зазначається достатній проміжок часу, протягом якого судно має усунути причину, за якої його може бути позбавлено імунітету).

Якщо після належного попередження госпітальне судно продовжує порушувати умови надання імунітету, воно може бути піддано захопленню або щодо нього можуть вживатися інші заходи, необхідні для того, щоб змусити його підкоритися.

Госпітальне судно або інше судно, яке належить до будь-якої категорії суден, що не підлягають нападу, може бути піддано нападу як крайньому заходу, якщо:

- змінити його курс або захопити неможливо;
- не існує жодного іншого засобу здійснити військовий контроль;
- обставини порушення, допущеного судном, достатньо серйозні, щоб воно втратило імунітет і вважалось військовим об'єктом, або є достатньо підстав вважати, що воно є таким об'єктом;
- отримана або очікувана військова перевага перевищуватиме випадкові втрати або збитки.

Як тільки військовий корабель (судно) противника спуском свого прапора, підняттям білого прапора, підняттям на поверхню (для підводних човнів) чи переходом команди на рятувальні плавзасоби покаже свою готовність здатися, нанесення ударів по ньому має бути припинено.

Військовий літальний апарат може показувати вихід з бою і здачу приводненням та переходом екіпажу в рятувальні засоби.

Особовий склад захоплених або знищених військових кораблів (суден) противника отримує статус військовополонених.

Захоплення та знищення суден і вантажів противника

Судна противника як торговельні, так й інші, а також вантажі на борту таких суден можуть бути захоплені за межами нейтральних вод.

Захоплення торговельного судна здійснюється шляхом взяття такого судна як трофея до судового рішення. Крім того, курс такого судна може бути примусово змінено для слідування у відповідний район або порт для завершення його захоплення.

Заходом, альтернативним захопленню, є зміна курсу торговельного судна для унеможливлення його прямування у заявлений пункт призначення.

2. У винятковому випадку торговельне судно противника може бути знищене, якщо неможливо його захопити або спрямувати у визначений порт як трофей, за умов виконання таких умов:

забезпечено безпеку пасажирів і екіпажу (корабельні шлюпки не вважаються безпечним місцем для цієї цілі, за винятком тих випадків, коли

евакуація пасажирів і екіпажу відбувається за сприятливих погодних умов і стану моря, близько суша або інше судно, яке може взяти їх на борт);

забезпечено збереження документів судна;

за можливості збережено особисте майно пасажирів і екіпажу.

3. Знищення в морі пасажирських суден противника, які перевозять лише цивільних пасажирів, забороняється.

З метою забезпечення безпеки пасажирів такі судна спрямовуються у відповідний район або порт для завершення захоплення.

Дії відносно нейтральних торгових суден у зоні збройного конфлікту

Торговельні судна під прапорами нейтральних держав не можуть бути піддані нападу, за винятком таких випадків:

є підстави вважати, що вони перевозять контрабанду або порушують блокаду;

після того, як їм було зроблено попередження, вони навмисно і явно відмовляються зупинитися або чинять опір огляду, обшуку чи захопленню;

беруть участь у воєнних діях на стороні противника;

діють як допоміжні судна збройних сил противника;

включені в систему розвідки противника або сприяють їй;

прямують під конвоєм військових кораблів або військових літальних апаратів противника;

сприяють бойовим діям іншим способом (наприклад, перевозять військове майно).

Якщо нападаюча сторона не має можливості спочатку евакуювати пасажирів та екіпаж у безпечне місце, напад неприпустимий. У разі можливості торговельне судно має бути попереджено про зміну курсу, розвантаження або вжиття інших запобіжних заходів.

Та обставина, що нейтральне торговельне судно озброєне, не може бути підставою для нападу.

У разі підозри, що торговельне судно під нейтральним прапором має ворожі наміри, може бути застосоване право огляду та обшуку, включаючи право зміни курсу зазначеного судна з метою обшуку відповідно до правил проведення обшуку.

Якщо після огляду та обшуку залишаються достатні підстави для підозр щодо ворожості торговельного судна під прапором нейтральної держави може бути захоплено як трофей до рішення суду.

Як захід, що замінює огляд і обшук, курс нейтрального судна (за його згодою) може бути змінений для унеможливлення його прямування у заявлений пункт призначення.

Якщо огляд й обшук на морі неможливі або небезпечні, військовий корабель чи військовий літальний апарат сторони збройного конфлікту може

змінити курс торговельного судна для спрямування його у відповідний район або порт для огляду й обшуку.

Предмети контрабанди, призначені для використання у збройному конфлікті, підлягають захопленню, якщо місцем їхнього призначення є територія противника або територія, яка ним окупована, або якщо їх адресовано його збройним силам.

При цьому немає значення, чи відбуватиметься доставка предметів контрабанди безпосередньо чи з перевантаженням у порту нейтральної держави з наступним перевезенням.

Не підлягають конфіскації як контрабанда (навіть якщо вони призначені для противника) такі товари:

- предмети, що не можуть бути використані у збройному конфлікті;
- матеріали і предмети, призначені винятково для догляду за пораненими (хворими) та попередження епідемій;
- медичні засоби і госпітальне устаткування;
- предмети релігійного культу;
- одяг, постільні речі, продовольство та засоби укриття для цивільного населення в цілому і жінок та дітей зокрема (за умови, що немає підстав підозрювати, що їх використовуватимуть за іншим призначенням);
- предмети, призначені для військовополонених (включаючи як індивідуальні посилки, так і колективні вантажі, що містять продовольство, одяг, медикаменти, предмети релігійного культу, виховного, культурного та спортивного призначення).

Якщо контрабанда, що призначена для використання у збройному конфлікті, становить меншу частину вантажу судна нейтральної держави, саме судно захопленню не підлягає. У цьому випадку захоплюється або знищується тільки контрабандний вантаж.

Якщо контрабандний вантаж за масою, об'ємом, вартістю або ціною фрахту перевищує половину усього вантажу, судно, яке його перевозить, захоплюється.

Нейтральне торговельне судно звільняється від застосування до нього права на огляд й обшук, якщо:

- прямує до нейтрального порту;
- конвоюється нейтральним військовим кораблем своєї держави або військовим кораблем нейтральної держави, з якою держава, під прапором якої прямує торговельне судно, уклала угоду про таке конвоювання;
- держава, під прапором якої прямує нейтральний військовий корабель, гарантує, що нейтральне торговельне судно не перевозить контрабанду і не бере участі будь-яким іншим чином у діях, несумісних з його нейтральним статусом;

командир нейтрального військового корабля надає на запит командира військового корабля, що здійснює перехоплення, всю інформацію стосовно

статусу торговельного судна і його вантажу, яку можна було б отримати шляхом огляду й обшуку.

Нейтральні торговельні судна підлягають захопленню за межами нейтральних вод, якщо здійснюють будь-який з видів діяльності, перелічених у пункті 6 глави 6 цього розділу, або якщо в результаті огляду та обшуку чи іншим чином визначено, що вони:

перевозять контрабанду;

здійснюють плавання спеціально для перевезення окремих пасажирів, які входять до складу збройних сил противника;

діють під безпосереднім контролем і управлінням противника, підпорядковуються його наказам або безпосередньо зафрахтовані чи використовуються ним;

надають неналежні або фальшиві документи;

не мають необхідних документів або знищують, псують чи приховують їх;

порушують правила, встановлені однією із сторін збройного конфлікту, безпосередньо в зоні військово-морських операцій;

порушують чи намагаються порушити блокаду.

Захоплення нейтрального торговельного судна здійснюється шляхом його взяття як трофея до судового рішення.

1.2.40. Вивчення норм міжнародного гуманітарного права

Вивчення норм МГП у системі оперативної (бойової) підготовки

Дотримання норм МГП можливе лише за умов наявності у військовослужбовців якісних теоретичних знань МГП та практичних навичок щодо їх застосування під час ведення воєнних дій.

Організація вивчення норм МГП у Збройних Силах України є важливим завданням державного рівня, обумовленим зобов'язанням України перед міжнародною спільнотою.

Норми МГП вивчаються як у мирний, так і у воєнний час під час навчання військовослужбовців і працівників Збройних Сил України.

Вивчення МГП здійснюється шляхом включення його до програм бойової підготовки військ (сил), індивідуальної підготовки військовослужбовців.

Організацію та безпосереднє керівництво вивченням норм МГП в органі військового управління, з'єднанні, військовій частині здійснюють командувач, командир та його заступник по роботі з особовим складом за безпосередньою участю помічника командира військової частини з правової роботи (юрисконсульта військової частини).

У кожній військовій частині, де проходять військову службу військовослужбовці строкової військової служби, помічник командира військової частини з правової роботи (юрисконсульт військової частини) повинен не менше двох разів на рік (у підготовчі періоди) проводити навчання з командирами взводів і рот з методики навчання особового складу нормам МГП.

Процес навчання МГП включає дві складові підготовки - теоретичну та практичну. На теоретичну підготовку має виділятися до 20 % навчального часу, на практичну - до 80 %.

Метою теоретичної підготовки є надання базових знань з МГП, що необхідні для виконання функціональних обов'язків відповідно до займаних військовослужбовцями та працівниками Збройних Сил України посад.

Метою практичної підготовки є:

набуття військовослужбовцями навичок у практичному використанні норм МГП при виконанні поставлених завдань;

формування у офіцерів, прапорщиків, мічманів, сержантів і старшин розуміння відповідальності за якість підготовки підлеглих з питань МГП.

Організація вивчення МГП базується на дотриманні таких принципів навчання:

персональна відповідальність командувача (командира, начальника) за організацію вивчення положень МГП у підлеглих з'єднаннях, військових частинах, підрозділах та установах;

планомірність і систематичність (формування практичних навичок у військовослужбовців щодо використання норм МГП можливе лише за умови постійного включення питань МГП до заходів бойової підготовки);

спеціалізація навчання (окремі категорії військовослужбовців повинні мати більш глибокі знання МГП (медичний персонал, екіпажі літаків та вертольотів, екіпажі кораблів, особовий склад підрозділів спеціального призначення та розвідки, особи зі складу миротворчих контингентів тощо));

різниця за змістом і обсягом навчання категорій військовослужбовців;

мотивація навчання (кожний військовослужбовець має бути переконаним у необхідності дотримання норм МГП);

простота і практичність викладання матеріалу (література у галузі МГП містить велику кількість юридичних термінів, які для більшості тих, хто навчається, є складними для розуміння, тому кожне визначення чи норму необхідно перекладати на конкретні, наочні та повчальні дії того чи іншого військовослужбовця за певних умов обстановки);

реалістичність викладення матеріалу (дотримання норм МГП і військова необхідність можуть сприйматися як несумісні, тому керівник заняття має бути готовим надати кваліфіковану відповідь щодо реальності застосування на практиці вимог МГП з наведенням конкретних випадків його застосування);

здійснення контролю (рівень підготовки військовослужбовців з питань МГП має періодично оцінюватись (як правило, під час контрольних занять за період навчання, підсумкових перевірок та інспектувань); перевірка знань може проводитись за допомогою тестів, які розробляються для кожної категорії особового складу).

Метою навчання нормам МГП є:

для рядового складу:

- вивчення пам'ятки військовослужбовця при виконанні обов'язків військової служби та спеціальних (бойових) завдань, норм МГП та відповідальності за їх порушення;

- уміння діяти в умовах бойової обстановки (під час виконання завдань миротворчих операцій) з дотриманням норм МГП;

для сержантського і старшинського складу:

- знання пам'ятки військовослужбовця при виконанні обов'язків військової служби та спеціальних (бойових) завдань, норм МГП та відповідальності за їх порушення;

- уміння враховувати норми МГП під час керування підлеглими;

для офіцерського складу тактичної ланки:

- знання та розуміння норм і принципів МГП, особливостей їх застосування у бойовій обстановці (під час виконання завдань операцій з підтримання миру і безпеки);

- уміння використовувати теоретичні знання в процесі прийняття рішення та керування підлеглими під час ведення воєнних дій (під час виконання завдань миротворчих операцій);

- володіння методикою навчання особового складу практичному застосуванню норм МГП;

для офіцерського складу оперативно -тактичної та оперативно - стратегічної ланки:

- отримання ґрунтовних знань МГП, особливо щодо юридичної відповідальності осіб військового командування;

- уміння використовувати теоретичні знання в процесі прийняття рішення та керування підлеглими під час воєнних дій (виконання завдань миротворчих операцій);

- володіння методикою навчання підлеглих практичному використанню норм МГП;

- спроможність здійснення правового аналізу сучасних збройних конфліктів.

Під час вивчення МГП використовуються традиційні форми і методи військового навчання, які обираються залежно від мети занять та рівня підготовки тих, хто навчається.

Основною формою навчання особового складу з'єднань, військових частин і підрозділів нормам МГП є тактичні (тактико-спеціальні, льотно-тактичні) навчання, під час яких військовослужбовці набувають гуманітарних навичок, вивчаючи прийоми та способи дій, що визначені бойовими статутами (керівництвами тощо).

Під час проведення тактичних (тактико-спеціальних, льотно-тактичних) навчань залежно від рівня підготовки тих, хто навчається, мають визначатися додаткові навчальні цілі, наприклад:

- навчання командирів військових частин (підрозділів) і штабів дотриманню норм МГП під час організації воєнних дій та керування підлеглими військовими частинами (підрозділами) в бою (виконання завдань операцій з підтримання миру і безпеки);

- вироблення в особового складу автоматичної реакції щодо застосування в бою (під час виконання завдань операцій з підтримання миру і безпеки) норм МГП;

- виховання у тих, хто навчається, гуманного ставлення до людей та розуміння того, що дотримання норм МГП не суперечить виконанню поставленого завдання.

Під час проведення командно-штабних навчань (командно-штабних мобілізаційних навчань, командно-штабних воєнних ігор) залежно від рівня підготовки тих, хто навчається, мають визначатися додаткові навчальні цілі, наприклад:

- удосконалення умінь командувача (командира, начальника) і штабів враховувати вимоги МГП під час підготовки та під час ведення воєнних дій (виконання завдань миротворчих операцій);

- навчання начальників родів військ, спеціальних військ і служб наданню пропозицій до рішень командувача (командира, начальника) з урахуванням особливостей, пов'язаних з дотриманням норм права збройних конфліктів;

- виховання у тих, хто навчається, відповідальності за точне виконання підлеглими з'єднаннями, військовими частинами і підрозділами норм МГП за будь-яких умов обстановки.

На навчаннях має створюватися складна, динамічна та повчальна обстановка, що включає ситуації, які потребують прийняття рішень з урахуванням норм МГП.

Складність обстановки досягається шляхом розташування в смузі (на ділянці, в районі) дій з'єднань, військових частин (підрозділів) осіб та об'єктів, які знаходяться під захистом МГП.

Динамічність обстановки досягається зміною характеру (статусу) об'єктів (цілей), спричиненою військовою необхідністю.

Повчальність на навчаннях досягається створенням обстановки, яка б змушувала командирів (начальників) приймати рішення щодо поводження з особами (об'єктами), які знаходяться під захистом МГП.

Під час проведення штабних тренувань, групових вправ і тактичних летючок слід враховувати вимоги МГП.

На тактичних (тактико-спеціальних, льотно-тактичних) та тактико-стройових заняттях відпрацьовується техніка виконання прийомів і способів дій на полі бою (під час виконання завдань миротворчої операції) як одиночним солдатом (матросом), так і підрозділом у цілому, з дотриманням норм МГП.

Найбільш характерними питаннями, що розглядаються на таких заняттях, можуть бути:

- поведінка військовослужбовця у бою (під час виконання завдань миротворчої операції);
- розпізнавання осіб і об'єктів, які знаходяться під захистом МГП;
- поводження з пораненими, хворими, особами, які потерпіли корабельну аварію чи аварію літального апарата, військовополоненими, медичним і духовним персоналом противника;
- дії щодо культурних цінностей та цивільних осіб;
- відповідальність військовослужбовців та працівників Збройних Сил України за порушення норм МГП.

Під час розбору навчань (занять), крім звичайних питань, аналізуються дії командувачів (командирів, начальників) і особового складу з'єднань, військових частин (підрозділів) щодо дотримання ними норм МГП.

Особлива увага звертається на неприпустимість застосування заборонених методів і засобів ведення воєнних дій та відповідальність військовослужбовців за порушення норм МГП.

Дії тих, хто навчається, оцінюються як правильні та неправильні.

Дії вважаються правильними, якщо поставлене з'єднанню, військовій частині чи підрозділу завдання виконано без порушень норм МГП.

Дії вважаються неправильними, якщо під час виконання поставленого завдання допущено хоча б одне серйозне порушення МГП.

В органах військового управління, з'єднаннях, військових частинах, підрозділах та установах вивчення норм МГП в обов'язковій формі навчання здійснюється:

- з військовослужбовцями офіцерського складу - у системі індивідуальної підготовки;
- з військовослужбовцями, які проходять військову службу за контрактом на посадах рядового, сержантського і старшинського складу, - у системі індивідуальної підготовки;
- з військовослужбовцями, які проходять строкову військову службу, - у години національно-патріотичної підготовки.

Факультативне вивчення норм МГП здійснюється:

з військовослужбовцями офіцерського складу:

- на курсах підвищення кваліфікації у вищих військових навчальних закладах Збройних Сил України;
- на лекціях та під час бесід із залученням військових (службових) осіб юридичної служби Міністерства оборони України;

з військовослужбовцями, які проходять військову службу за контрактом на посадах рядового, сержантського і старшинського складу:

- під час єдиних днів правових знань та інших заходів правового характеру.

Із військовослужбовцями, які проходять військову службу за контрактом на посадах рядового, сержантського і старшинського складу, не рідше одного разу

на рік проводиться контрольна співбесіда, під час якої з'ясовується рівень їхніх знань норм МГП.

Вивчення норм МГП у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів

У вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів вивчення теоретичних положень МГП здійснюється у межах дисципліни “Основи законодавства України” викладачами-юристами.

Набуття практичних умінь та навичок щодо застосування МГП в бойових умовах та під час виконання завдань миротворчих операцій здійснюється у межах оперативних, тактичних (тактико-спеціальних), військово-спеціальних та військово-технічних дисциплін.

Крім обов'язкових знань офіцерів тактичної ланки, викладених у підпункті 3 пункту 10 глави 1 цього розділу, викладачі-юристи, офіцери та працівники юридичної служби Міністерства оборони України додатково мають:

- знати і вміти застосовувати норми МГП;
- вміти виконувати обов'язки юридичного радника командира з'єднання, військової частини з питань застосування норм МГП;
- володіти методикою проведення занять з різними категоріями військовослужбовців.

Офіцери медичної служби, крім того, мають знати норми МГП, які регламентують медичну діяльність та особливі права, обов'язки і відповідальність військово-медичного персоналу.

1.2.41. Порядок застосування норм міжнародного гуманітарного права щодо розпізнавання осіб і об'єктів.

З метою розпізнавання осіб і об'єктів, які перебувають під захистом МГП, та для позначення мінних полів встановлено правила, стандарти і порядок розпізнавання (позначення) та оповіщення.

Розпізнавання (позначення) зазначених осіб і об'єктів здійснюється шляхом використання:

- посвідчення особи та особистого знака (розпізнавального медальйона);
- розпізнавальних емблем;
- міжнародного розпізнавального знака цивільної оборони;
- розпізнавального знака культурних цінностей;
- міжнародного спеціального знака особливо небезпечних об'єктів;
- білого прапора парламентаря (прапора перемир'я, який використовується для переговорів);
- міжнародного знака для позначення наземних мінних полів;

- інших розпізнавальних знаків та сигналів.

Посвідчення особи, що підтверджує право його власника на захист, який надається МГП, і особистий знак (розпізнавальний медальйон) повинні бути в кожного військовослужбовця чи іншої особи, яка має право на статус військовополоненого, а також у військово-медичного і військово-духовного персоналу.

У посвідченні зазначаються прізвище, ім'я, по батькові, військове звання, посада, дата народження тощо та виготовляється його дублікат. Рекомендований розмір посвідчення особи - 6,5 x 10 см.

Розпізнавальний медальйон має бути подвійним та містити необхідну інформацію (належність до збройних сил, військове звання, прізвище, ім'я, ідентифікаційний номер, група крові та резус-фактор). Необхідність подвійного медальйона визначена тим, що у випадку смерті одна частина медальйона залишається на тілі військовослужбовця, інша - відправляється в тил для оформлення і реєстрації.

Посвідчення особи видаються також постійному та тимчасовому цивільному медичному і духовному персоналу, персоналу цивільної оборони, персоналу, призначеному для охорони культурних цінностей, а також особам, які на законних підставах прямують за збройними силами, але не входять до їхнього складу.

Посвідчення особи мають:

- бути заповнені державною (офіційною) мовою;
- містити прізвище, ім'я, по батькові, дату народження та особистий номер (якщо він є), фотографію власника, а також його підпис, або відбиток його великого пальця, або те й інше;
- вказувати право на захист, наданий МГП;
- містити відбиток печатки, підпис уповноваженої особи органу влади, який видав таке посвідчення, а також дати видачі та закінчення терміну їх дії;
- мати розпізнавальну емблему (міжнародні розпізнавальні знаки медичного і духовного персоналу, цивільної оборони, культурних цінностей).

Бланки посвідчень розміром 74 x 105 мм виготовляються зі стійких до вологи матеріалів з метою запобігання їх псуванню і нумеруються друкарським способом.

Записи у посвідченнях робляться без скорочень. Дата видачі зазначається цифрами та словами.

Бланки посвідчень медичного персоналу Збройних Сил та медичного персоналу Товариства Червоного Хреста України, який під час збройного конфлікту надається у розпорядження медичної служби Збройних Сил, виготовляються Міністерством оборони України за рахунок асигнувань та в межах видатків, передбачених у державному бюджеті на утримання Збройних Сил.

Посвідчення медичного персоналу Збройних Сил України видаються:

- військовослужбовцям, які проходять військову службу за контрактом, військовослужбовцям строкової військової служби - штабами військових частин за місцем проходження військової служби;

- військовослужбовцям запасу, військового резерву - першими відділами (відділеннями) військових комісаріатів за місцем перебування на військовому обліку;

- медичному персоналу Товариства Червоного Хреста України, який під час збройного конфлікту надається в розпорядження медичної служби Збройних Сил України, - першими відділами (відділеннями) військових комісаріатів за місцем перебування особи на військовому обліку.

Бланки посвідчень виготовляються та зберігаються у встановленому порядку; номер та дата видачі посвідчення вносяться до спеціального журналу реєстрації посвідчень, у якому зазначаються прізвище, ім'я та по батькові особи, якій видано посвідчення, дата народження, посада власника посвідчення у медичному формуванні, звання, військовий або особистий номер (якщо є), а також підпис власника про одержання посвідчення.

Якщо посвідчення стало непридатним для користування або було втрачене, власник посвідчення має право отримати його дублікат за відповідною заявою.

Посвідчення видається безкоштовно і є дійсним на період збройного конфлікту. Після закінчення збройного конфлікту власник зобов'язаний здати посвідчення органу чи установі, що його видали.

Розпізнавальні емблеми Червоного Хреста та Червоного Півмісяця призначені для розпізнавання медичного і духовного персоналу, медичних формувань та санітарно-транспортних засобів (емблема Червоного Хреста на білому тлі, крім того, - для розпізнавання міжнародних організацій Червоного Хреста).

Розпізнавальна емблема в разі можливості наноситься на плоску поверхню або на прапори, які видно з усіх можливих напрямків і з якомога довшої відстані. Для кращого розпізнавання осіб і об'єктів, які знаходяться під захистом МГП, міжнародні розпізнавальні емблеми (знаки) повинні мати за можливості рекомендовані розміри і форму :

РЕКОМЕНДОВАНІ розміри розпізнавальних емблем (знаків)*

Об'єкти розпізнавання та захисту	Розміри (см)			Дальність виявлення неозброєним оком (м)
	щита (полотнища)	емблеми (знака, літери)	ширина лінії емблеми (знака, літери)	
1	2	3	4	5
Райони розташування медичних частин (підрозділів), місцевості (райони), які	1000 x 1000	750	200	5000

знаходяться під захистом МГП				
Окремі об'єкти, які знаходяться під захистом МГП	500 x 500	335	100	2500
Прапор для позначення медичних формувань	100x160	83	25	500
Транспортні засоби:				
у верхній напівсфері;	120x120	100	35	1000
у бокових, задній та передній напівсфері	60x60	50	15	400
Особовий склад:				
накидки;	40x40	34	10	400
головний убір	--	20	6	300

* У разі використання на розпізнавальній емблемі (знаку) геометричних фігур їх розміри мають бути не більше розмірів, вказаних у графі 3.

У нічний час або в умовах обмеженої видимості розпізнавальна емблема має освітлюватись або світитись, виготовляється з матеріалів, які дають змогу її розрізняти за допомогою технічних засобів виявлення.

Військово-медичний та військово-духовний персонал, який виконує свої обов'язки в районі воєнних дій, має за можливості носити головний убір та одяг із розпізнавальною емблемою.

Міжнародний розпізнавальний знак цивільної оборони, який встановлено статтею 66 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів, та призначено для розпізнавання персоналу й об'єктів цивільної оборони, має вигляд рівнобедреного трикутника блакитного кольору на помаранчевому тлі.

Розпізнавання медичного і духовного персоналу, медичних формувань і санітарно-транспортних засобів цивільної оборони здійснюється так само, як і цивільного медичного і духовного персоналу, його формувань і санітарно-транспортних засобів.

Розпізнавальний знак культурних цінностей встановлено Конвенцією про захист культурних цінностей на випадок збройного конфлікту від 14 травня 1954 року та згідно зі статтями 16 та 17 цієї Конвенції застосовується одноразово або триразово.

Розпізнавальний знак культурних цінностей застосовується одноразово для розпізнавання культурних цінностей, які не перебувають під спеціальним

захистом. Крім того, цей знак використовується для розпізнавання персоналу, який призначений для охорони культурних цінностей, та відображається в посвідченнях особи персоналу.

Розпізнавальний знак культурних цінностей застосовується триразово для розпізнавання нерухомих культурних цінностей, які перебувають під спеціальним захистом, а також транспорту, що використовується для перевезення культурних цінностей, які перебувають під спеціальним захистом і міжнародним контролем.

Розпізнавальний знак розташовується з інтервалами, що дають змогу чітко визначити межі центру зосередження культурних цінностей, що перебувають під спеціальним захистом.

Для позначення культурних цінностей також може використовуватись символ Пакта Реріха, встановлений статтею 3 Договору про захист установ, що служать цілям науки та мистецтва, а також історичних пам'яток (Пакт Реріха), який має вигляд кола червоного кольору із трьома червоними кулями в ньому та нанесений на прапор.

Міжнародний спеціальний знак особливо небезпечних об'єктів, який встановлено статтею 56 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів, та призначено для розпізнавання особливо небезпечних об'єктів, має вигляд трьох кругів яскраво-помаранчевого кольору однакового розміру, розташованих на одній осі. При цьому відстань між кожним кругом має становити один радіус.

Розпізнавальним знаком парламентаря та осіб, які його супроводжують, є білий прапор.

Білий прапор свідчить про намір осіб, які його підняли, вступити в переговори з протилежною стороною, але не означає автоматичної капітуляції.

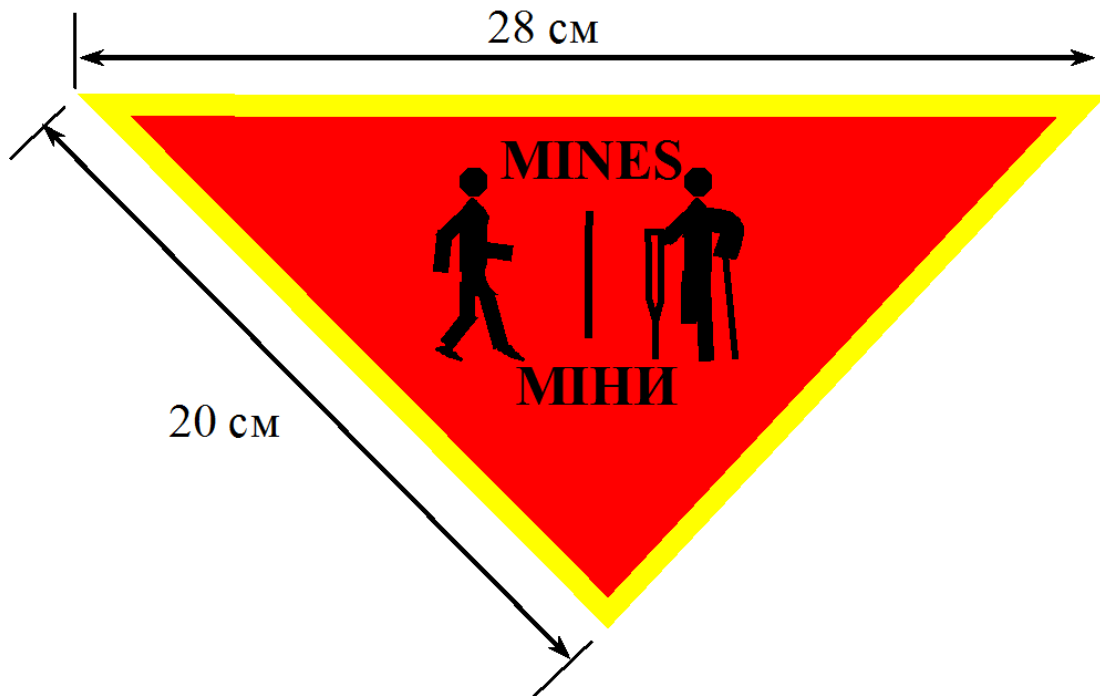
МІЖНАРОДНИЙ ЗНАК

позначення мінних полів і мінних районів

Міжнародний знак позначення мінних полів і мінних районів призначений для забезпечення розпізнавання цивільним населенням мінних полів та районів, де встановлені наземні міни.

Знак може мати квадратну або трикутну форму. При цьому розміри знака трикутної форми мають бути не менше ніж 28 x 20 см, квадратної - не менше 15 см. Колір знака може бути червоним або оранжевим, окантовка наноситься жовтою світловідбивальною фарбою.

Знак, зображений на малюнку як ілюстрація, може бути замінений на альтернативний символ, який легко упізнається у тому районі, де буде встановлений такий знак. Слово "міни" на знаку повинно викладатися однією із шести офіційних мов (англійська, арабська, іспанська, китайська, російська і французька), а також на мові або мовах, які поширені у цьому районі.

Знаки встановлюються навколо мінного поля (району, у якому встановлено міни) на відстані, достатній для того, щоб цивільна особа, яка наближається до мінного поля (району, де встановлено міни), могла бачити його з будь-якого місця.

Санітарні (безпечні) зони або місцевості можуть позначатись знаком, встановленим у Додатку I до Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року.

Знак має вигляд прямокутника із зображенням скісних червоних смуг на білому тлі і розташовується по периметру санітарної (безпечної) зони чи місцевості. Зони, призначені винятково для розташування поранених і хворих, можуть бути позначені розпізнавальною емблемою **Червоного Хреста та Червоного Півмісяця**.

Позначення здійснюється стороною, під контролем якої знаходиться така зона (місцевість). Інші знаки можуть використовуватися за згодою сторін, які перебувають у збройному конфлікті.

Для позначення культових споруд, шпиталів та лікарень, історичних монументів, будівель культурного призначення та інших об'єктів, захищених від обстрілу з моря, використовується розпізнавальний знак захисту, встановлений Гаазькою конвенцією від 18 жовтня 1907 року про бомбардування морськими силами під час війни. Знак має вигляд прямокутника, розділеного по діагоналі на два трикутники (верхній - чорний та нижній - білий).

Для розпізнавання медичних формувань і санітарно-транспортних засобів, крім розпізнавальних емблем **Червоного Хреста та Червоного**

Півмісяця, можуть використовуватись розпізнавальний світловий сигнал та радіосигнал, а також електронне розпізнавання. Використання світлового, радіосигналу та електронного розпізнавання не є обов'язковим.

Світловий сигнал подається у вигляді спалахів блакитного кольору (частота від 60 до 100 спалахів на хвилину) і використовується для розпізнавання санітарних літальних апаратів. Жоден інший літальний апарат не повинен використовувати цей сигнал.

Використання світлового сигналу для розпізнавання наземних санітарно-транспортних засобів і санітарних суден не забороняється.

Радіосигнал - радіотелефонне або радіотелеграфне повідомлення, перед яким передається розпізнавальний сигнал пріоритету (терміновості), передане на частотах і в порядку, встановлених Регламентом радіозв'язку Міжнародної спілки електрозв'язку ISBN 92-61-04144-2.

Для оповіщення і розпізнавання медичного транспорту після передачі сигналу терміновості передається слово **MEDICAL** у вузькосмуговій літеродрукувальній телеграфії, а в радіотелеграфії - слово **MAY-DEE-CAL**, яке в українській транскрипції вимовляється як "ме-ді-каль".

Використання сигналу пріоритету (терміновості) дозволяється винятково медичним формуванням і санітарно-транспортним засобам.

Радіотелефонне або радіотелеграфне повідомлення передається англійською мовою і має містити такі дані:

- позивний або інший визнаний засіб розпізнавання медичного транспорту;
- місцезнаходження медичного транспорту;
- кількість і типи засобів медичного транспорту;
- намічений маршрут;
- очікуваний час перебування в дорозі і час відправлення та прибуття залежно від обставин;
- будь-які інші відомості (висота польоту, захищені радіочастоти, мови, які використовуються, режим роботи і коди вторинного оглядового радара).

Перед викликом слід передавати сигнал терміновості, який в радіотелефонії складається із групи слів "**PAN PAN PAN**". Кожне слово групи вимовляється в українській транскрипції як "пан".

Сигнал терміновості вказує на те, що станція, яка викликає, має для передачі дуже термінове повідомлення, що стосується безпеки засобу пересування або будь-якої особи. Такий сигнал може передаватись радіостанцією тільки з дозволу її командира (начальника).

Сигнал терміновості та повідомлення, яке за ним слідує, мають передаватись:

- на одній або декількох міжнародних частотах бідкування - 500 кГц, 2182 кГц та 156,8 МГц;
- на додаткових частотах бідкування - 4125 кГц та 6215 кГц;
- на повітряній аварійній частоті 121,5 МГц;

- на частоті 243 МГц або на будь-якій іншій частоті, що може використовуватись у випадках бідуння.

Електронне розпізнавання забезпечується застосуванням Системи повторного радіолокаційного розпізнавання, опис та процедура введення в дію якої встановлені міжнародними договорами про Міжнародну організацію цивільної авіації. Система може застосовуватись для розпізнавання санітарного літального апарата і спостереження за його курсом.

Зазначена система електронного розпізнавання за згодою сторін, які перебувають у збройному конфлікті, може використовуватись також для розпізнавання наземних санітарно-транспортних засобів і санітарних суден.

1.2.42. Основні питання, що стосуються заборони або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатись такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невибіркову дію.

Відповідно до вимог Протоколу III “Про заборону або обмеження застосування запалювальної зброї” до Конвенції ООН від 10 жовтня 1980 року “Про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатись такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невибіркову дію” забороняється за будь-яких обставин піддавати цивільне населення, окремих цивільних осіб або цивільні об’єкти нападу із застосуванням запалювальної зброї.

Забороняється за будь-яких обставин піддавати будь-який військовий об’єкт, що розташований в районі зосередження цивільного населення, нападу із застосуванням запалювальної зброї, що доставляється повітрям.

Забороняється також піддавати будь-який військовий об’єкт, що розташований у районі зосередження цивільного населення, нападу із застосуванням запалювальної зброї, за винятком тієї, що доставляється повітрям, крім випадків, коли такий військовий об’єкт чітко відділений від зосередження цивільного населення і коли вжито всіх можливих застережних заходів для обмеження (мінімізації) випадкових втрат серед цивільного населення, поранення цивільних осіб і пошкодження цивільних об’єктів.

Забороняється перетворювати ліси, інші види рослинного покриву в об’єкт нападу із застосуванням запалювальної зброї, за винятком випадків, коли такі природні елементи використовуються для укриття, приховування або маскуванню комбатантів чи інших військових об’єктів або коли вони самі є військовими об’єктами.

РОЗДІЛ II. Міжнародне співробітництво

2.1. Нормативно-правові акти, що регулюють міжнародне співробітництво у воєнній сфері України

1. Угода між Україною та Латвійською Республікою про довгострокову підтримку та безпекові зобов'язання 11 квітня 2024 року⁸¹
2. Угода про співробітництво у сфері безпеки та довгострокову підтримку між Україною та Фінляндською Республікою 3 квітня 2024 року⁸²
3. Угода про співробітництво у сфері безпеки між Україною та Нідерландами 1 березня 2024 року⁸³
4. Угода про співробітництво у сфері безпеки між Україною та Канадою 24 лютого 2024 року⁸⁴
5. Угода про співробітництво у сфері безпеки між Україною та Італією 24 лютого 2024 року⁸⁵
6. Угода про співробітництво у сфері безпеки та довгострокову підтримку між Україною та Данією 23 лютого 2024 року⁸⁶
7. Угода про співробітництво у сфері безпеки між Україною та Францією 16 лютого 2024 року⁸⁷
8. Угода про співробітництво в галузі безпеки та довгострокову підтримку між Федеративною Республікою Німеччина та Україною 16 лютого 2024 року⁸⁸
9. Угода про співробітництво у сфері безпеки між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії 12 січня 2024 року⁸⁹
10. Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України, затверджена Указом Президента України від 20 серпня 2021 року № 372/2021¹
11. Стратегія комунікації з питань євроатлантичної інтеграції України на період до 2025 року, затверджена Указом Президента України від 11 серпня 2021 року № 348/2021²
12. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 червня 2021 року "Про невідкладні заходи щодо поглиблення інтеграції України до Організації Північноатлантичного договору"»³
13. Стратегія воєнної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021⁴
14. Стратегія деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, затверджена Указом Президента України від 24 березня 2021 року № 117/2021⁵
15. Закон України «Про розвідку», від 17 вересня 2020 року № 912-IX⁶
16. Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020⁷
17. Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII⁸
18. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII¹⁰

19. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 року № 2411-VI¹¹
20. Закон України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 року № 1906-IV¹⁴
21. Закон України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» від 20.02.2003 № 549-IV¹⁵
22. Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16 березня 2000 року № 1550-III¹⁶
23. Закон України «Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав» від 02.03.2000 № 1518-III¹⁷
24. Закон України «Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки» від 23 квітня 1999 року № 613-XIV¹⁸
25. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року²⁰
26. Закон України «Про приєднання України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року» від 16 листопада 1994 року N 248/94-ВР²¹
27. Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21.10.1993 № 3543-XII²²
28. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 року № 2011-XII²³
29. Закон України «Про Збройні Сили України» від 6 грудня 1991 року № 1934-XII²⁴
30. Закон України «Про оборону України» від 06 грудня 1991р. № 1932-XII²⁵.
31. Постанова Верховної Ради Української РСР «Про проголошення незалежності України» від 24 серпня 1991 року № 1427-XII²⁶
32. Постанова Верховної Ради України «Про військові формування на Україні» від 24 серпня 1991 року N 1431-XII²⁷
33. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 року № 959-XII²⁸
34. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року № 55-XII²⁹
35. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду ООН: міжнародний документ від 26.06.1945³⁰
36. Північноатлантичний договір: міжнародний документ від 04.04.1945³¹

2.2. Ратифіковані та затвердженні угоди, що регулюють міжнародне співробітництво у війсьній сфері України

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2022 р. № 1370 Про затвердження Угоди між Урядом України та Урядом Французької Республіки щодо гранту Франції у сфері оборони та безпеки⁹⁰
2. Меморандум про домовленість між Урядом України та Організацією НАТО із зв'язку та інформації стосовно співробітництва з питань консультацій, управління, зв'язку, розвідки, спостереження та рекогносцировки в рамках програми НАТО “Партнерство заради миру” {Меморандум ратифіковано Законом № 2741-ІХ від 16.11.2022⁹¹
3. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Королівства Швеція щодо співробітництва у сфері оборони {Угоду затверджено Постановою КМ № 948 від 23.08.2022⁹²
4. Рамкова угода між урядом України та урядом Сполученого королівства Великої Британії та Північної Ірландії щодо офіційної кредитної підтримки розвитку спроможностей військово-морських сил Збройних Сил України (Рамкову угоду ратифіковано Законом № 2025-ІХ від 27.01.2022)⁹³
5. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Королівства Саудівська Аравія про співробітництво в оборонній сфері від 05.02.2020⁹⁹
6. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про військово-фінансове співробітництво від 03.02.2020¹⁰⁰
7. Угода між Урядом України та Урядом Французької Республіки щодо офіційної підтримки у створенні єдиної системи авіаційної безпеки та цивільного захисту в Україні від 29.05.2018¹⁰¹
8. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Держави Катар про військово-технічне співробітництво від 20.03.2018³⁵
9. Протокол між Кабінетом Міністрів України та Урядом Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії про внесення змін до Меморандуму про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України та Урядом Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії щодо обміну та взаємної охорони інформації з обмеженим доступом у сфері оборони від 20.02.2018¹⁰³
10. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про військово-фінансове співробітництво від 20.12.2017¹⁰⁴
11. Угода між Урядом Литовської Республіки, Урядом Республіки Польща та Кабінетом Міністрів України про внесення змін до Угоди між Урядом Литовської Республіки, Урядом Республіки Польща та Кабінетом Міністрів України стосовно створення спільної військової частини від 05.10.2017¹⁰⁵
12. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про військово-фінансове співробітництво від 30.12.2016¹⁰⁶
13. Генеральна угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про співробітництво у сфері оборони від 02.12.2016¹⁰⁷

14. Угода між Урядом України та організацією НАТО з підтримки та постачання про партнерство з підтримки спільного управління предметами постачання від 01.12.2016⁴¹
15. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Індонезія про співробітництво в оборонній галузі від 05.08.2016¹⁰⁹
16. Протокол між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про внесення змін до Угоди між Урядом України та Урядом Республіки Польща про взаємні поставки озброєння, військової техніки та надання послуг у військово-технічній галузі, підписаної 10 жовтня 1996 року в м. Київ від 09.07.2016¹¹⁰
17. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії стосовно співробітництва у сфері військових перевезень від 21.04.2016¹¹¹
18. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Сенегал про військово-технічне співробітництво від 24.03.2016¹¹²
19. Меморандум про домовленість між Урядом України та Організацією НАТО із зв'язку та інформації, яка представлена Генеральним менеджером Агенції НАТО із зв'язку та інформації стосовно співробітництва з питань консультацій, управління, зв'язку, розвідки, спостереження та рекогносцировки в рамках програми НАТО "Партнерство заради миру" від 24.04.2015⁴⁶
20. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Об'єднаних Арабських Еміратів про військово-технічне співробітництво від 24.02.2015¹¹⁴
21. Угода між Україною та Європейським Союзом щодо статусу Консультативної місії Європейського союзу з реформування сектору цивільної безпеки України (КМЄС в Україні) від 17.11.2014⁴⁸
22. Угода між Урядом Литовської Республіки, Урядом Республіки Польща та Кабінетом Міністрів України стосовно створення спільної військової частини від 19.09.2014¹¹⁶
23. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 07.06.2014¹¹⁷
24. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про заходи зміцнення довіри і безпеки від 10.03.2014¹¹⁸
25. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чеської Республіки про військові поховання від 21.10.2013¹¹⁹
26. Імплементативна угода між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з підтримки (ОНП) про перезахоронення радіоактивних відходів, що утворилися внаслідок виконання військових програм колишнього СРСР в Україні від 18.09.2013⁵³
27. Угода (у формі обміну листами) між Україною та Організацією Північноатлантичного договору про участь України в операції "Океанський Щит" від 22.02.2013⁵⁴
28. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Італійської Республіки про перевезення військових вантажів та персоналу через територію України

- у зв'язку з участю Збройних Сил Італійської Республіки у Міжнародних силах сприяння безпеці в Ісламській Республіці Афганістан від 21.02.2013¹²²
29. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Індія про співробітництво у сфері оборони від 10.12.2012¹²³
 30. Угода між Урядом України та Урядом Королівства Таїланд про співробітництво у сфері оборони від 12.10.2012¹²⁴
 31. Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Російської Федерації про взаємодію з питань попередження надзвичайних ситуацій, пожеж і ліквідації їх наслідків у населених пунктах, в яких розташовано об'єкти Чорноморського флоту Російської Федерації на території України від 12.07.2012¹²⁵
 32. Угода між Урядом України та Урядом Японії про співробітництво у сфері поліпшення післяаварійного реагування на надзвичайні ситуації на атомних електростанціях від 18.04.2012¹²⁶
 33. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Сербія про співробітництво у сфері оборони від 10.11.2011¹²⁷
 34. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Кіпр про співпрацю у сфері оборони від 04.07.2011¹²⁸
 35. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Словацької Республіки про військові поховання від 17.06.2011¹²⁹
 36. Меморандум про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України та Урядом Його Величності Султана і Янг Ді-Пертуана Брунею Даруссаламу стосовно співробітництва у сфері оборони від 30.03.2011¹³⁰
 37. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Перу про військово-технічне співробітництво від 17.02.2011¹³¹
 38. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Російської Федерації про взаємодію при проведенні інспекційних заходів у місцях дислокації військових формувань Чорноморського флоту Російської Федерації на території України за Договором про звичайні збройні сили в Європі від 19 листопада 1990 року, Віденським документом 1999 року переговорів з заходів зміцнення довіри і безпеки та Договором з відкритого неба від 24 березня 1992 року від 26.11.2010¹³²
 39. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Демократичної Соціалістичної Республіки Шрі-Ланка про військово-технічне співробітництво від 30.06.2010¹³³
 40. Угода між Україною та Португальською Республікою про військове співробітництво від 24.06.2008¹³⁴
 41. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Алжирської Народної Демократичної Республіки про військово-технічне співробітництво від 08.04.2008¹³⁵
 42. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Італійської Республіки про військово-технічне співробітництво¹³⁶
 43. Меморандум про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України та Урядом Малайзії про двостороннє співробітництво в оборонній галузі від 20.03.2007¹³⁷

44. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про оборонно-промислове співробітництво від 17.01.2007¹³⁸
45. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Російської Федерації про взаємну охорону прав на результати інтелектуальної діяльності, що використовуються та отримані в ході двостороннього військово-технічного співробітництва від 22.12.2006¹³⁹
46. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Корея щодо співробітництва у сфері оборонної промисловості та матеріально-технічного забезпечення від 18.12.2006¹⁴⁰
47. Меморандум про взаєморозуміння стосовно співробітництва у військовій та оборонно-промисловій галузях між Кабінетом Міністрів України та Урядом Ісламської Республіки Пакистан від 01.11.2006¹⁴¹
48. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина про перевезення військових вантажів та персоналу через територію України від 12.07.2006¹⁴²
49. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чеської Республіки про співробітництво в галузі оборонної промисловості від 17.02.2006¹⁴³
50. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорської Республіки про військово-технічне співробітництво від 20.01.2006¹⁴⁴
51. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Казахстан про військово-технічне співробітництво від 18.11.2005¹⁴⁵
52. Угода між Європейським Союзом і Україною про визначення загальної схеми участі України в операціях Європейського Союзу із врегулювання криз від 13.06.2005⁸⁰
53. Угода (у формі обміну листами) між Україною та Організацією Північноатлантичного договору про участь України у військово-морських операціях на Середземному морі в рамках операції "Активні зусилля" (ОАЗ) від 21.04.2005⁸¹
54. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Екваторіальна Гвінея про військово-технічне співробітництво від 17.09.2004¹⁴⁸
55. Меморандум про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України та Урядом Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії щодо обміну та взаємної охорони інформації з обмеженим доступом у сфері оборони від 06.09.2004¹⁴⁹
56. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Азербайджанської Республіки про виробничу і науково-технічну кооперацію підприємств і організацій оборонних галузей промисловості від 03.06.2004¹⁵⁰
57. Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Азербайджанської Республіки про співробітництво в підготовці льотного та інженерно-технічного складу авіації обох країн від 03.06.2004¹⁵¹
58. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про додаткові заходи зміцнення довіри та безпеки від 16.04.2004¹⁵²
59. Протокол про наміри між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеративної Республіки Бразилія у сфері оборони від 21.10.2003⁸⁷

60. Угода між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про охорону секретної інформації у сфері оборони від 04.08.2003¹⁵⁴
61. Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Російської Федерації про ліквідацію та порядок повернення авіаційної техніки, що знаходиться на ремонтних підприємствах Міністерства оборони України і Міністерства оборони Російської Федерації від 01.07.2003¹⁵⁵
62. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Корея про захист секретної інформації військового характеру від 11.04.2003¹⁵⁶
63. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Монголії про співробітництво в галузі оборони від 31.03.2003¹⁵⁷
64. Угода (у формі обміну листами) між Україною та Державою Кувейт про надання допомоги 19-им окремим батальйоном радіаційного, хімічного та біологічного захисту Збройних Сил України в захисті цивільного населення Держави Кувейт від наслідків можливого застосування зброї масового ураження та у ліквідації можливих наслідків застосування зброї масового ураження на території Держави Кувейт від 17.03.2003¹⁵⁸
65. Меморандум про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України і штабом Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО на Атлантиці та штабом Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО в Європі щодо забезпечення підтримки операцій НАТО з боку України від 09.07.2002⁹³
66. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Хорватія про військово-технічне співробітництво від 27.05.2002¹⁶⁰
67. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Македонія про військово-технічне співробітництво від 18.10.2000³⁵³
68. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Російської Федерації про порядок використання полігонів бойової підготовки Військово-Морських Сил України військовими формуваннями Чорноморського флоту Російської Федерації від 16.03.2000¹⁶¹
69. Угода між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки щодо реалізації програм та проектів міжнародної допомоги у військовій сфері від 08.12.1999¹⁶²
70. Угода між Урядом України та Урядом Російської Федерації про засоби систем попередження про ракетний напад і контролю космічного простору від 28.02.1997¹⁶³
71. Угода між Урядом України та Урядом Російської Федерації про використання полігону злітно-посадкових систем "Нитка" від 07.02.1997¹⁶⁴
72. Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки щодо передачі ракетного обладнання та технологій від 13.05.1994¹⁶⁵
73. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року, Про приєднання до Договору та застереження до нього відповідно до Закону України від 16 листопада 1994 року N 248/94-ВР¹⁰²
74. Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 5 грудня 1994 року¹⁰³

75. Угода про принципи та порядок виконання Договору про звичайні збройні сили в Європі¹⁰⁴
76. Договір про звичайні збройні сили в Європі (укр/рос) від 19 листопада 1990 року¹⁶⁹
77. Угода з адаптації Договору про звичайні збройні сили в Європі¹⁰⁶
78. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Союз М'янма про військово-технічне співробітництво¹⁷¹

2.3. Міжнародні договори України міжвідомчого характеру, що регулюють міжнародне співробітництво у воєнній сфері України

1. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Естонської Республіки про двостороннє оборонне співробітництво 21.04.2023⁹⁴
2. Меморандум про домовленість між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Словацької Республіки щодо надання підтримки Міністерством оборони України для офіцера зв'язку Збройних Сил Словацької Республіки в Багатонаціональній координаційній групі при Багатонаціональному об'єднаному координаційному комітеті з питань військового співробітництва та оборонного реформування 13.01.2022⁹⁵
3. Угода (у формі обміну нотами) між Україною та Сполученими Штатами Америки про продовження дії Угоди між Україною та Сполученими Штатами Америки щодо надання допомоги Україні в ліквідації стратегічної зброї, а також запобігання розповсюдженню зброї масового знищення від 30.12.2020¹⁷²
4. Протокол між Міністерством оборони України та Групою національних директорів з кодифікації НАТО (АС/135) про внесення змін до Спонсорської угоди між Міністерством оборони України та Групою національних директорів з кодифікації НАТО (АС/135) про приєднання до системи кодифікації НАТО від 12.11.2019¹¹⁰
5. Протокол між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Литовської Республіки про внесення змін до Меморандуму про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Литовської Республіки щодо реалізації заходів військової підготовки Збройних Сил України від 11.04.2019¹⁷⁴
6. Резолюція 73/194, прийнята Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй "Проблема мілітаризації Автономної Республіки Крим і міста Севастополь, Україна, а також районів Чорного й Азовського морів" від 17.12.2018 № A/RES/73/194¹¹²
7. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Ісламської Республіки Афганістан про військове співробітництво від 01.11.2018¹⁷⁶
8. Протокол про внесення змін до Угоди про встановлення відносин у сфері купівлі-продажу N UKR-04 на підтримку Несистемних брокерських послуг для Збройних Сил України від 08.10.2018¹¹⁴
9. Протокол N 2 між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Італійської Республіки про внесення змін до Технічної угоди між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Італійської Республіки про надання тилового забезпечення українському персоналу у складі італійського контингенту, що діє в рамках Місії НАТО в Ісламській Республіці Афганістан "Рішуча підтримка" від 11.09.2018¹⁷⁸

10. Угода (у формі обміну нотами) між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про надання Українській Стороні товарів військового призначення та послуг від 13.06.2018¹⁷⁹
11. Технічна угода між Міністерством оборони України та Агенцією НАТО з підтримки та постачання щодо надання послуг медичного забезпечення другого рівня військовослужбовцям українського національного контингенту в Косово від 02.05.2018¹¹⁷
12. Угода між Міністерством оборони України та Державним департаментом Сполучених Штатів Америки про передачу в користування обладнання для лінії захищеного зв'язку від 24.04.2018¹⁸¹
13. Адміністративні домовленості між Міністерством оборони України та Штабом Верховного Головнокомандувача Об'єднаних Збройних Сил НАТО в Європі щодо участі України у тренувально-дорадчій місії НАТО "Рішуча підтримка" в Ісламській Республіці Афганістан від 20.02.2018¹¹⁹
14. Технічна домовленість між Міністерством оборони Італійської Республіки та Міністерством оборони України щодо надання послуг з передачі інформації та кодифікації, що відносяться до постачання предметів оборони від 31.10.2017¹⁸³
15. Основна угода про обмін та співробітництво між Міністерством оборони України та Національним агентством геопросторової розвідки Міністерства оборони Сполучених Штатів Америки стосовно геопросторової інформації від 11.08.2017¹⁸⁴
16. Технічна угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Болгарія щодо спільного навчання з бойовими стрільбами підрозділів протиповітряної оборони на території Республіки Болгарія у 2017 році від 30.06.2017¹⁸⁵
17. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Естонської Республіки щодо реалізації заходів військової підготовки Збройних Сил України від 25.05.2017¹⁸⁶
18. Домовленість про оборонне співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Канади і Збройними Силами Канади від 03.04.2017¹⁸⁷
19. Технічна угода між Міністерством оборони України та Міністерством Національної оборони Республіки Польща щодо реалізації заходів військової підготовки Збройних Сил України від 02.02.2017¹⁸⁸
20. Технічна угода між Міністерством оборони України та Оперативним повітряним командуванням Збройних Сил Королівства Данія стосовно проведення операції "Північний сокіл - 2017" від 25.01.2017¹⁸⁹
21. Рамкове рішення Тристоронньої контактної групи про розведення сил і засобів від 21.09.2016¹²⁷
22. Спільна заява Комісії Україна - НАТО під час Варшавського саміту від 09.07.2016¹²⁸
23. Угода про встановлення відносин у сфері купівлі-продажу N UKR-04 на підтримку Несистемних брокерських послуг для Збройних Сил України від 14.06.2016¹²⁹

24. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Федеральним міністерством оборони Федеративної Республіки Німеччина про надання даних та послуг з кодифікації від 25.05.2016¹⁹³
25. Основна угода про обмін та співробітництво між Міністерством оборони України та Національним агентством геопросторової розвідки Міністерства оборони Сполучених Штатів Америки стосовно геопросторової інформації від 21.04.2016¹⁹⁴
26. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Литовської Республіки щодо реалізації заходів військової підготовки Збройних Сил України від 18.04.2016¹⁹⁵
27. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про безоплатну передачу майна від 08.03.2016¹⁹⁶
28. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Королівства Данія про співробітництво у галузі кодифікації від 18.11.2015¹⁹⁷
29. Технічна угода між Міністерством оборони України та Департаментом національної оборони і Збройних сил Канади щодо проведення заходів військової підготовки в Україні від 28.07.2015¹⁹⁸
30. Технічна угода між Міністерством охорони краю Литовської Республіки, Міністерством національної оборони Республіки Польща та Міністерством оборони України щодо детальних аспектів функціонування спільної військової частини та її командування від 24.07.2015¹⁹⁹
31. Меморандум між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Грузії про реалізацію спільного проекту щодо організації реабілітації українських військовослужбовців, які зазнали бойових поранень під час участі в антитерористичній операції на Сході України від 28.04.2015²⁰⁰
32. Протокол між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Італійської Республіки про внесення змін до Технічної угоди між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Італійської Республіки про надання тилового забезпечення українському персоналу у складі італійського контингенту, що діє в рамках Міжнародних сил сприяння безпеці в Ісламській Республіці Афганістан від 23.04.2015²⁰¹
33. Угода (у формі обміну листами) між Україною та НАТО щодо участі у діяльності місії НАТО в Афганістані "Рішуча підтримка" та відповідних фінансових зобов'язань від 07.04.2015¹³⁹
34. Протокол між Міністерством оборони України та Міністерством охорони краю Литовської Республіки про внесення змін до Технічної Угоди між Міністерством оборони України та Міністерством охорони краю Литовської Республіки стосовно направлення миротворчого персоналу України для виконання завдань у складі литовського контингенту, що діє в рамках міжнародних сил сприяння безпеці в Ісламській Республіці Афганістан від 13.06.2014²⁰³
35. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Сербія про співробітництво у галузі кодифікації від 06.11.2013²⁰⁴
36. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Чеської Республіки про взаємний контроль якості продукції оборонного

- призначення під час здійснення військово-технічного співробітництва від 21.10.2013²⁰⁵
37. Технічна угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Італійської Республіки про надання тилового забезпечення українському персоналу у складі італійського контингенту, що діє в рамках Місії НАТО в Ісламській Республіці Афганістан "Рішуча підтримка" від 07.08.2013¹⁴³
 38. Угода (СС-UP-1202IA02) між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Сполучених Штатів Америки про виконання додаткових положень до Договору про взаємозабезпечення матеріально-технічними засобами та обмін послугами між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки від 23.01.2013²⁰⁷
 39. Протокол між Урядом України та Урядом Соціалістичної Республіки В'єтнам про внесення змін до Угоди між Урядом України та Урядом Соціалістичної Республіки В'єтнам про співробітництво у військово-технічній галузі, підписаної 11 березня 1994 року в м. Київ від 19.12.2012²⁰⁸
 40. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Казахстан про співробітництво в галузі військової освіти від 19.11.2012²⁰⁹
 41. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Французької Республіки про співробітництво у галузі кодифікації від 13.11.2012²¹⁰
 42. Протокол між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Болгарія про співробітництво в галузі військової географії від 04.07.2012²¹¹
 43. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Королівства Данія стосовно операції "Північний сокіл-2012" від 20.12.2011²¹²
 44. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Чорногорії про співробітництво у сфері оборони від 09.12.2011²¹³
 45. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Казахстан про військове співробітництво від 15.11.2011²¹⁴
 46. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Латвійської Республіки про співробітництво у сфері оборони від 15.12.2010²¹⁵
 47. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України, Генеральним штабом Збройних Сил Турецької Республіки й Штабом Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО в Європі стосовно обміну даними про повітряну обстановку між командним пунктом повітряного командування "Південь" (м. Одеса, Україна) та центром управління та оповіщення (м. Ерзурум, Турецька Республіка) від 05.05.2010²¹⁶
 48. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Королівства Данія стосовно операції "Козаки на кризі" від 18.12.2008²¹⁷

49. Технічна угода про встановлення й технічне обслуговування системи обміну даними про повітряну обстановку, необхідної для реалізації Меморандуму про взаєморозуміння між Міністерством оборони України, Міністерством оборони Угорщини та Штабом Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО в Європі стосовно обміну даними про повітряну обстановку між Командним пунктом повітряного командування "Захід" (м. Львів, Україна) та Центром управління та оповіщення (м. Веспрем, Угорщина) від 28.11.2008²¹⁸
50. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Італійської Республіки щодо співробітництва в галузі військової географії від 08.10.2008²¹⁹
51. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України, Міністерством оборони Угорської Республіки та Штабом Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО в Європі стосовно обміну даними про повітряну обстановку між командним пунктом повітряного командування "Захід" (м. Львів, Україна) та центром управління та оповіщення (м. Веспрем, Угорська Республіка) від 13.06.2008²²⁰
52. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Словенія про співробітництво у військовій сфері від 27.06.2007²²¹
53. Протокол між Міністерством оборони України та Генеральним штабом Збройних Сил Турецької Республіки про співробітництво з питань обміну інформацією у рамках операції "Чорноморська гармонія" від 17.01.2007²²²
54. Угода (у формі обміну нотами) між Україною і Сполученими Штатами Америки про продовження дії Угоди між Україною і Сполученими Штатами Америки щодо надання допомоги Україні в ліквідації стратегічної ядерної зброї, а також запобігання розповсюдженню зброї масового знищення від 15.12.2006²²³
55. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Республіки Корея щодо співробітництва у військовій сфері від 11.09.2006²²⁴
56. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Королівства Данія про співробітництво у військовій сфері від 01.03.2006²²⁵
57. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Екваторіальної Гвінеї про військове співробітництво від 12.12.2005²²⁶
58. Угода про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Болгарія від 06.12.2005²²⁷
59. Виконавча угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Держави Ізраїль про співробітництво у військовій сфері від 25.07.2005²²⁸
60. Багатостороння угода Поглиблення співпраці Україна - НАТО: короткотермінові заходи від 21.04.2005¹⁶⁸

61. Спонсорська угода між Міністерством оборони України та групою Національних директорів з кодифікації НАТО (АС/135) про приєднання до системи кодифікації НАТО від 08.10.2004¹⁶⁹
62. Технічна угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії щодо надання підтримки приймаючою стороною під час навчань "Козацький степ - 2004" від 27.08.2004²³¹
63. Спільне україно-японське комюніке від 01.09.2003²³²
64. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністром національної оборони Республіки Польща про надання підтримки з боку Міністерства оборони України підрозділу збройних сил Республіки Польща під час проведення спільного українсько-польсько-британського навчання "Козацький степ - 2003" від 25.08.2003²³³
65. Протокол до Угоди між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Республіки Польща про військове співробітництво, підписаної 3 лютого 1993 року в Києві, щодо встановлення побратимських відносин авіаційних військових частин від 14.08.2003²³⁴
66. Технічна угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії щодо надання підтримки з боку Міністерства оборони України підрозділу збройних сил Великої Британії під час проведення спільних українсько-британсько-польських навчань "Козацький степ - 2003" від 12.08.2003²³⁵
67. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони Республіки Болгарія, Міністерством оборони Королівства Данія, Міністром збройних сил Домініканської Республіки, Міністерством внутрішніх справ Республіки Острови Фіджі, Міністерством національної оборони Філіппін, Міністром оборони Республіки Гондурас, Міністерством оборони Республіки Угорщина, Міністерством оборони Республіки Казахстан, Міністерством оборони Республіки Корея, Республікою Латвія, Міністерством національної оборони Республіки Литва, Міністерством оборони Малайзії, Міністерством оборони Монголії, Міністром оборони Королівства Нідерланди, Міністерством оборони Республіки Нікарагуа, Міністерством оборони Королівства Норвегія, Міністерством національної оборони Румунії, Міністерством оборони Республіки Сальвадор, Міністром оборони Словацької Республіки, Міністерством оборони Королівства Іспанія, Міністерством оборони Королівства Таїланд, Міністерством оборони України, Міністром оборони Сполучених Штатів Америки та Міністром національної оборони Республіки Польща щодо управлінських заходів, уживаних для багатонаціональної дивізії (Центральний Південь), яка діятиме у складі стабілізаційних сил в Іраку, та щодо суміжних питань від 24.07.2003²³⁶
68. Меморандум про домовленість між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Італійської Республіки стосовно надання підтримки країни-господаря представникам збройних сил, що беруть участь у навчанні "ПРИКАРПАТТЯ - 2003" від 17.07.2003²³⁷

69. Угода про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Угорської Республіки від 03.04.2003²³⁸
70. Угода між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Республіки Молдова про співробітництво в галузі протиповітряної оборони від 25.02.2003²³⁹
71. Технічна угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Королівства Бельгія про участь українського контингенту у міжнародній миротворчій операції у складі тактичного угруповання під бельгійським командуванням від 03.12.2002²⁴⁰
72. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Королівства Бельгія про участь українського контингенту у міжнародній миротворчій операції у складі тактичного угруповання під бельгійським командуванням від 22.11.2002²⁴¹
73. Протокол про внесення змін і доповнень до Угоди між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Республіки Польща про військове співробітництво, підписаної 3 лютого 1993 року у м. Києві від 14.11.2002²⁴²
74. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Вірменія про військове співробітництво від 10.10.2002²⁴³
75. Угода про співробітництво між Міністерством оборони України та Федеральним Департаментом оборони, захисту населення та спорту Швейцарської Конфедерації від 03.09.2002²⁴⁴
76. Угода між Міністерством оборони України та Державним департаментом оборони Республіки Гамбія про військове співробітництво від 27.06.2002²⁴⁵
77. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Королівства Бельгія про військове співробітництво від 15.02.2002²⁴⁶
78. Угода між Міністерством економіки України і Міністерством оборони Сполучених Штатів Америки щодо надання Україні допомоги, пов'язаної із встановленням системи експортного контролю з метою запобігання розповсюдженню зброї масового знищення з України від 22.10.2001²⁴⁷
79. Протокол між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про внесення змін та доповнень до "Угоди між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про співробітництво у військово-технічній галузі" від 18.04.2001²⁴⁸
80. Угода між Урядом України і Урядом Словацької Республіки про військово-технічне співробітництво від 05.12.2000²⁴⁹
81. Протокол між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Узбекистан щодо активізації військово-технічного співробітництва від 12.10.2000²⁵⁰
82. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Російської Федерації про взаємне визнання прав та регулювання відносин власності Чорноморського флоту Російської Федерації на житловий фонд та об'єкти соціально-побутового призначення в місцях дислокації його військових формувань на території України від 16.03.2000²⁵¹

83. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Російської Федерації про порядок використання 830 поста зв'язку та ретрансляції в м. Ялта (Україна) та 1001 пункта високочастотного зв'язку в с. Прибрежне Судакського району України від 16.03.2000²⁵²
84. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Російської Федерації про розрахунки за виконані роботи та надані послуги на об'єктах, що використовуються спільно від 16.03.2000²⁵³
85. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Грецької Республіки про військово-технічне співробітництво від 30.08.1999²⁵⁴
86. Про подовження дії Угоди між Україною і Сполученими Штатами Америки щодо надання допомоги Україні в ліквідації стратегічної ядерної зброї, а також запобігання розповсюдженню зброї масового знищення від 25 жовтня 1993 року від 29.07.1999 № 4-3/37-575²⁵⁵
87. Протокол про співробітництво в галузі військової медицини між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Молдова від 19.06.1998²⁵⁶
88. Положення про Підкомісію з питань функціонування Чорноморського флоту Російської Федерації та його перебування на території України Змішаної Російсько-Української комісії по співробітництву від 24.04.1998²⁵⁷
89. Угода про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Угорської Республіки в галузі військової топогеодезії від 26.02.1998²⁵⁸
90. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Узбекистан про подальше поглиблення співробітництва у військовій та військово-технічній галузях від 19.02.1998²⁵⁹
91. Угода між Урядом України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина про співробітництво у військово-технічній галузі від 16.12.1997²⁶⁰
92. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Грецької Республіки про військове співробітництво від 06.10.1997²⁶¹
93. Меморандум про взаєморозуміння з військових питань між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Грузії від 25.08.1997²⁶²
94. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Вірменія про співробітництво в галузі санаторно-курортного лікування військовослужбовців та членів їх сімей від 22.07.1997²⁶³
95. Протокол намірів між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Грузії про розвиток військового співробітництва між Військово-повітряними силами Збройних Сил України та Військово-повітряними силами Збройних Сил Грузії від 27.05.1997²⁶⁴
96. Протокол намірів про розвиток військового співробітництва між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Грузії в галузі протиповітряної оборони від 27.05.1997²⁶⁵
97. Протокол про подальший розвиток співробітництва між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Грузії від 27.05.1997²⁶⁶

98. Угода між Урядом України та Урядом Киргизької Республіки про військово-технічне співробітництво від 18.04.1997²⁶⁷
99. Угода між Урядом України та Урядом Азербайджанської Республіки про підготовку військових кадрів у військових навчальних закладах від 24.03.1997²⁶⁸
100. Угода між Урядом України і Урядом Азербайджанської Республіки про військово-технічне співробітництво від 24.03.1997²⁶⁹
101. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Азербайджанської Республіки про співробітництво у військовій галузі від 24.03.1997²⁷⁰
102. Угода про військове співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Албанія від 26.02.1997²⁷¹
103. Протокол про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Словацької Республіки в галузі протиповітряної оборони від 26.02.1997²⁷²
104. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Російської Федерації про співробітництво в галузі військової медицини від 26.11.1996²⁷³
105. Меморандум про взаєморозуміння з оборонних та військових відносин між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Королівства Нідерландів від 05.11.1996²⁷⁴
106. Протокол між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Грузії про організацію приймання, аеродромно-технічного забезпечення і охорони на військових аеродромах повітряних суден авіації Збройних Сил України і Військових Сил Грузії від 05.11.1996²⁷⁵
107. Угода між Урядом України та Урядом Грузії про військово-технічне співробітництво від 05.11.1996²⁷⁶
108. Протокол між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Грузії в галузі військово-морського співробітництва від 05.11.1996²⁷⁷
109. Угода між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Туркменістану про двостороннє військове співробітництво від 30.10.1996²⁷⁸
110. Рішення про Кошторис витрат на забезпечення діяльності Ради міністрів оборони держав - учасниць Співдружності Незалежних Держав та її робочих органів, а також Міждержавного координаційного центру з увічнення пам'яті захисників Вітчизни на 1997 рік від 18.10.1996²²²
111. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про взаємні поставки озброєння, військової техніки та надання послуг у військово-технічній галузі від 10.10.1996²⁸⁰
112. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Хорватія про двостороннє військове співробітництво від 24.09.1996²⁸¹
113. Меморандум про взаєморозуміння з військових питань між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Королівства Данія від 01.03.2006²⁸³

114. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством оборони і безпеки Республіки Індонезія щодо співробітництва в галузі озброєнь та військової техніки, матеріально-технічного забезпечення і технічної допомоги від 08.07.1996²⁸⁴
115. Вассенаарська домовленість щодо контролю за експортом звичайних озброєнь та товарів і технологій подвійного використання від 01.07.1996²⁸⁵
116. Угода між Урядом України та Урядом Російської Федерації про передачу для подальшого використання озброєння і військової техніки стратегічних ракетних комплексів від 04.06.1996²⁸⁶
117. Меморандум про взаєморозуміння та співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Хорватія у військовій галузі від 22.05.1996²⁸²
118. Протокол про подальший розвиток співробітництва між Міністерством оборони України і Міністерством Національної оборони Республіки Польща від 26.04.1996²⁸⁷
119. Протокол про розширення співробітництва між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Словаччини від 03.04.1996²⁸⁸
120. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Чеської Республіки про взаємне співробітництво від 02.04.1996²⁸⁹
121. Угода між Урядом України та Урядом Російської Федерації про порядок передачі на компенсаційній основі важких бомбардувальників з України в Російську Федерацію від 09.03.1996²⁹⁰
122. Протокол про розширення співробітництва між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Республіки Болгарія від 07.03.1996²⁹¹
123. Протокол між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Болгарія про співробітництво в галузі санаторно-курортного лікування військовослужбовців та членів їх сімей від 07.03.1996²⁹²
124. Протокол про подальший розвиток військового співробітництва між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії від 20.02.1996²⁹³
125. Угода між Урядом України та Урядом Французької Республіки про співробітництво в галузі озброєння та військової техніки від 15.02.1996²⁹⁴
126. Меморандум про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством навколишнього середовища Канади щодо Проекту з оцінки екологічного стану та рекультивациі місць колишнього розташування міжконтинентальних балістичних ракет від 06.02.1996²⁹⁵
127. Протокол про порозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Білорусь про порядок обміну інформацією з питань забезпечення польотів, надійності авіаційної техніки і виконання спільних науково-дослідних робіт в інтересах авіації збройних сил від 31.01.1996²⁹⁶
128. Протокол між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Республіки Молдова про організацію військових перевезень в інтересах Міністерства оборони України і Міністерства оборони Республіки Молдова та розрахунки за них від 27.12.1995²⁹⁷

129. Протокол про розширення співробітництва між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Угорської Республіки від 13.12.1995²⁹⁸
130. Протокол між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Молдова про порядок оплати військових залізничних перевезень, які виконуються в інтересах Міністерства оборони України із станцій залізниць Молдови, розташованих на території України від 23.11.1995²⁹⁹
131. Рамкова угода між Міністерством оборони України та Федеральним міністерством оборони Австрійської Республіки про співробітництво у військовій галузі від 21.11.1995³⁰⁰
132. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Казахстан про співробітництво в галузі військової освіти від 21.09.1995³⁰¹
133. Протокол про поглиблення співробітництва між Міністерствами оборони України і Латвійської Республіки від 20.09.1995³⁰²
134. Угода між Урядом України та Урядом Південно-Африканської Республіки про військово-технічне співробітництво від 19.07.1995³⁰³
135. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Південно-Африканської Республіки про співробітництво у військовій галузі від 19.07.1995³⁰⁴
136. Імплементативна домовленість між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Сполучених Штатів Америки щодо сприяння співробітництву за Угодою від 5 грудня 1993 року відносно ліквідації стратегічної ядерної зброї в Україні від 27.06.1995³⁰⁵
137. Протокол робочої зустрічі між заступником начальника генерального штабу Збройних Сил України та заступником начальника штабу оборони Нідерландів від 21.06.1995³⁰⁶
138. Меморандум про взаєморозуміння між Віце-прем'єр-міністром, Міністром оборони України та Міністром оборони Королівства Нідерландів від 12.04.1995³⁰⁷
139. Угода між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про співробітництво у військово-технічній галузі від 06.04.1995³⁰⁸
140. Угода про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Китайської Народної Республіки від 06.04.1995³⁰⁹
141. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Уганда в галузі військового співробітництва від 18.02.1995³¹⁰
142. Угода про створення об'єднаної системи протиповітряної оборони держав - учасниць Співдружності Незалежних Держав (укр/рос) від 10.02.1995²⁶⁹
143. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Грузія про військове співробітництво від 10.01.1995³¹²
144. Угода між Міністерством оборони України та Федеральним Міністерством оборони Федеративної Республіки Німеччина про безкоштовну передачу медичного майна та медично-технічного обладнання від 13.12.1994³¹³

145. Протокол між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Румунії про співробітництво у галузі військового зв'язку від 12.12.1994³¹⁴
146. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Канади в галузі двосторонніх військових стосунків від 24.11.1994³¹⁵
147. Угода між Урядом України і Урядом Канади про військові відносини від 24.10.1994³¹⁶
148. Протокол між Міністерством Оборони України і Федеральним Міністерством Закордонних Справ Федеративної Республіки Німеччина про співробітництво у галузі опрацювання спільних технологій по ліквідації шахтних пускових установок від 13.10.1994³¹⁷
149. Рішення про ремонт озброєння і військової техніки держав - учасниць Співдружності Незалежних Держав від 09.09.1994²⁷⁸
150. Рішення про Положення про Міждержавну комісію з військово-економічного співробітництва держав - учасниць Співдружності Незалежних Держав від 09.09.1994²⁷⁹
151. Робоча заява Міністерства оборони України і Федерального міністерства оборони Австрійської Республіки про подальші військові контакти та співробітництво від 16.05.1994³²⁰
152. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Естонської Республіки про військове співробітництво від 20.04.1994³²¹
153. Рішення про Міждержавну комісію з військово-економічного співробітництва держав - учасниць Співдружності Незалежних Держав від 15.04.1994²⁸²
154. Спільна заява про розвиток співпраці між міністерствами оборони України та Федеративної Республіки Німеччина від 11.04.1994³²³
155. Спільна заява про основні принципи організації можливої спільної діяльності Міністерства оборони України та Міністерства оборони США щодо конверсії спеціалізованої військово-будівельної індустрії Міністерства оборони України в суб'єкти, які спроможні будувати житло звільненим військовослужбовцям від 21.03.1994³²⁴
156. Протокол про співробітництво в галузі військової топогеодезії між Міністерством оборони України і Міністерством національної оборони Румунії від 17.03.1994³²⁵
157. Угода про співробітництво між Міністерством оборони України і Міністерством національної оборони Румунії від 17.03.1994³²⁶
158. Спільна заява про розвиток дружби і партнерства між Україною та Сполученими Штатами Америки від 04.03.1994³²⁷
159. Протокол про домовленість між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Узбекистан щодо порядку підготовки офіцерських кадрів у військово-навчальних закладах від 20.01.1994³²⁸
160. Протокол про домовленість між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Узбекистан щодо порядку переведення і

- звільнення осіб офіцерського складу, прапорщиків та мічманів від 20.01.1994³²⁹
161. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Узбекистан про військове співробітництво від 20.01.1994³³⁰
 162. Протокол між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Російської Федерації про організацію прийому військових делегацій на переговорах між Україною і Російською Федерацією з військових питань від 14.01.1994³³¹
 163. Тристороння заява Президентів України, США та Росії Багатостороння угода від 14.01.1994³³²
 164. Угода між Україною і Сполученими Штатами Америки щодо надання допомоги Україні в ліквідації стратегічної ядерної зброї, а також запобігання розповсюдженню зброї масового знищення [Рамкова угода СТР] від 25.10.1993³³³
 165. Меморандум про взаєморозуміння з питань військових контактів і співробітництва між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Сполученого Королівства Великобританії та Північної Ірландії від 23.09.1993³³⁴
 166. Угода між Міністерством оборони України та Федеральним міністерством оборони Федеративної Республіки Німеччина про умови взаємного забезпечення офіційних і робочих візитів від 16.08.1993³³⁵
 167. Угода між Міністерством оборони України та Федеральним міністерством оборони Федеративної Республіки Німеччина про співробітництво у військовій галузі від 16.08.1993³³⁶
 168. Меморандум про взаєморозуміння і співробітництво в галузі оборонних та військових відносин між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Сполучених Штатів Америки від 27.07.1993³³⁷
 169. Угода між Урядом України і Урядом Федеративної Республіки Німеччина про співробітництво у розв'язанні проблем ліквідації ядерних озброєнь від 10.06.1993³³⁸
 170. Протокол між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Італійської Республіки про статус Робочого українсько-італійського Комітету з питань поховань осіб, загиблих під час другої світової війни від 30.03.1993³⁹⁹
 171. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Італійської Республіки про збереження могил та повернення на батьківщину останків загиблих в роки другої світової війни італійських воїнів, військовослужбовців і громадян України від 30.03.1993³⁴⁰
 172. Протокол про співробітництво між Міністерством оборони України і Командуванням Угорської Армії в галузі авіації й протиповітряної оборони від 26.02.1993³⁴¹
 173. Протокол про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Молдова в галузі протиповітряної оборони й авіації від 19.02.1993³⁴²

174. Угода про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Молдова від 19.02.1993³⁴²
175. Протокол про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Молдова в галузі військової топогеодезії від 19.02.1993³⁴⁴
176. Протокол про виконання Угоди між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Угорської Республіки про двостороннє співробітництво в галузі підготовки військових кадрів від 28.01.1993³⁴⁵
177. Протокол про порядок виконання Угоди між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Республіки Болгарія про двостороннє співробітництво в області підготовки спеціалістів у військово-навчальних закладах від 22.12.1992³⁴⁶
178. Протокол про порядок виконання Угоди між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Республіки Болгарія про двостороннє співробітництво в області військового зв'язку від 22.12.1992³⁴⁷
179. Протокол про основні напрямки виконання Угоди між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Республіки Болгарія про двостороннє співробітництво у військово-економічній, військово-технічній, тиловій та військово-науковій галузях від 22.12.1992³⁴⁸
180. Протокол про порядок виконання Угоди між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Республіки Болгарія про двостороннє співробітництво в області військово-медичного забезпечення від 22.12.1992³⁴⁹
181. Домовленість між Урядом України та Федеральним міністром оборони Федеративної Республіки Німеччина про безкоштовну передачу техніки, обладнання та інвентаря з фондів бундесверу від 06.08.1992³⁵⁰
182. Угода про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Угорської Республіки від 03.03.1992³⁵¹
183. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Йорданського Хашимітського Королівства про військове співробітництво від 22.06.2011³⁵²

2.4. Міжнародні угоди з контрагентами (алфавітний покажчик)

Австралія, Австрія, Аргентина, Бельгія, Болгарія, Велика Британія, Греція, Данія, Естонія, Індія, Ірландія, Іспанія, Італія, Канада, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Мексика, Нідерланди, Німеччина, Нова Зеландія, Норвегія, Південно-Африканська Республіка, Польща, Португалія, Республіка Корея, Російська Федерація, Румунія, Словаччина, Словенія, Сполучені Штати Америки, Туреччина, Угорщина, Україна, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чехія, Швейцарія, Швеція, Японія.

1. Вассенаарська домовленість щодо контролю за експортом звичайних озброєнь та товарів і технологій подвійного використання від 01.07.1996²⁸⁵

Азербайджанська Республіка

1. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Азербайджанської Республіки про виробничу і науково-технічну кооперацію підприємств і організацій оборонних галузей промисловості від 03.06.2004¹⁵⁰

2. Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Азербайджанської Республіки про співробітництво в підготовці льотного та інженерно-технічного складу авіації обох країн від 03.06.2004¹⁵¹

3. Угода між Урядом України та Урядом Азербайджанської Республіки про підготовку військових кадрів у військових навчальних закладах від 24.03.1997²⁶⁸

4. Угода між Урядом України і Урядом Азербайджанської Республіки про військово-технічне співробітництво від 24.03.1997²⁶⁹

5. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Азербайджанської Республіки про співробітництво у військовій галузі від 24.03.1997²⁷⁰

6. Договір про звичайні збройні сили в Європі (укр/рос) від 19 листопада 1990 року¹⁶⁹

Алжирська Народна Демократична Республіка

1. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Алжирської Народної Демократичної Республіки про військово-технічне співробітництво від 08.04.2008¹³⁵

Бруней Даруссалам

1. Меморандум про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України та Урядом Його Величності Султана і Янг Ді-Пертуана Брунею Даруссаламу стосовно співробітництва у сфері оборони від 30.03.2011¹³⁰

Велике Герцогство Люксембург

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 07.06.2014¹¹⁷

Грецька Республіка

1. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Грецької Республіки про військово-технічне співробітництво від 30.08.1999²⁵⁴
2. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Грецької Республіки про військове співробітництво від 06.10.1997²⁶¹
3. Договір про звичайні збройні сили в Європі (укр/рос) від 19 листопада 1990 року¹⁶⁹

Грузія

1. Меморандум між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Грузії про реалізацію спільного проекту щодо організації реабілітації українських військовослужбовців, які зазнали бойових поранень під час участі в антитерористичній операції на Сході України від 28.04.2015²⁰⁰
3. Меморандум про взаєморозуміння з військових питань між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Грузії від 25.08.1997²⁶²
4. Протокол намірів між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Грузії про розвиток військового співробітництва між Військово-повітряними силами Збройних Сил України та Військово-повітряними силами Збройних Сил Грузії від 27.05.1997²⁶⁴
5. Протокол намірів про розвиток військового співробітництва між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Грузії в галузі протиповітряної оборони від 27.05.1997²⁶⁵
6. Протокол про подальший розвиток співробітництва між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Грузії від 27.05.1997²⁶⁶
7. Протокол між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Грузії про організацію приймання, аеродромно-технічного забезпечення і охорони на військових аеродромах повітряних суден авіації Збройних Сил України і Військових Сил Грузії від 05.11.1996²⁷⁵
8. Угода між Урядом України та Урядом Грузії про військово-технічне співробітництво від 05.11.1996²⁷⁶
9. Протокол між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Грузії в галузі військово-морського співробітництва від 05.11.1996²⁷⁷
10. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Грузія про військове співробітництво від 10.01.1995³¹²

Демократична Соціалістична Республіка Шрі-Ланка

1. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Демократичної Соціалістичної Республіки Шрі-Ланка про військово-технічне співробітництво від 30.06.2010¹³³

Держава Ізраїль

1. Виконавча угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Держави Ізраїль про співробітництво у військовій сфері від 25.07.2005²²⁸

Держава Катар

4. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Держави Катар про військово-технічне співробітництво від 20.03.2018, Угоду затверджено Постановою КМ № 640 від 22.08.2018¹⁰²

Держава Кувейт

1. Угода (у формі обміну листами) між Україною та Державою Кувейт про надання допомоги 19-им окремим батальйоном радіаційного, хімічного та біологічного захисту Збройних Сил України в захисті цивільного населення Держави Кувейт від наслідків можливого застосування зброї масового ураження та у ліквідації можливих наслідків застосування зброї масового ураження на території Держави Кувейт від 17.03.2003¹⁵⁸

Домініканська республіка

1. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони Республіки Болгарія, Міністерством оборони Королівства Данія, Міністром збройних сил Домініканської Республіки, Міністерством внутрішніх справ Республіки Острови Фіджі, Міністерством національної оборони Філіппін, Міністром оборони Республіки Гондурас, Міністерством оборони Республіки Угорщина, Міністерством оборони Республіки Казахстан, Міністерством оборони Республіки Корея, Республікою Латвія, Міністерством національної оборони Республіки Литва, Міністерством оборони Малайзії, Міністерством оборони Монголії, Міністром оборони Королівства Нідерланди, Міністерством оборони Республіки Нікарагуа, Міністерством оборони Королівства Норвегія, Міністерством національної оборони Румунії, Міністерством оборони Республіки Сальвадор, Міністром оборони Словацької Республіки, Міністерством оборони Королівства Іспанія, Міністерством оборони Королівства Таїланд, Міністерством оборони України, Міністром оборони Сполучених Штатів Америки та Міністром національної оборони Республіки Польща щодо управлінських заходів, уживаних для багатонаціональної дивізії (Центральний Південь), яка діятиме у складі стабілізаційних сил в Іраку, та щодо суміжних питань від 24.07.2003²³⁶

Естонська Республіка

1. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Естонської Республіки про двостороннє оборонне співробітництво 21.04.2023⁹⁴

2. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Естонської Республіки про військове співробітництво від 20.04.1994³²¹

3. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Естонської Республіки щодо реалізації заходів військової підготовки Збройних Сил України від 25.05.2017¹⁸⁶

Ісламська республіка Афганістан

1. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Ісламської Республіки Афганістан про військове співробітництво від 01.11.2018¹⁷⁶

Ісламська республіка Пакистан

1. Меморандум про взаєморозуміння стосовно співробітництва у військовій та оборонно-промисловій галузях між Кабінетом Міністрів України та Урядом Ісламської Республіки Пакистан від 01.11.2006¹⁴¹

Італійська Республіка

1. Угода про співробітництво у сфері безпеки між Україною та Італією 24 лютого 2024 року⁸⁵

2. Протокол N 2 між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Італійської Республіки про внесення змін до Технічної угоди між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Італійської Республіки про надання тилового забезпечення українському персоналу у складі італійського контингенту, що діє в рамках Місії НАТО в Ісламській Республіці Афганістан "Рішуча підтримка" від 11.09.2018¹⁷⁸

3. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Італійської Республіки про перевезення військових вантажів та персоналу через територію України у зв'язку з участю Збройних Сил Італійської Республіки у Міжнародних силах сприяння безпеці в Ісламській Республіці Афганістан від 21.02.2013¹²²

4. Технічна домовленість між Міністерством оборони Італійської Республіки та Міністерством оборони України щодо надання послуг з передачі інформації та кодифікації, що відносяться до постачання предметів оборони від 31.10.2017¹⁸³

5. Протокол між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Італійської Республіки про внесення змін до Технічної угоди між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Італійської Республіки про надання тилового забезпечення українському персоналу у складі італійського контингенту, що діє в рамках Міжнародних сил сприяння безпеці в Ісламській Республіці Афганістан від 23.04.2015²⁰¹

6. Технічна угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Італійської Республіки про надання тилового забезпечення українському персоналу у складі італійського контингенту, що діє в рамках Місії НАТО в Ісламській Республіці Афганістан "Рішуча підтримка" від 07.08.2013¹⁴³

7. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Італійської Республіки щодо співробітництва в галузі військової географії від 08.10.2008²¹⁹

8. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Італійської Республіки про військово-технічне співробітництво¹³⁶
9. Меморандум про домовленість між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Італійської Республіки стосовно надання підтримки країни-господаря представникам збройних сил, що беруть участь у навчанні "ПРИКАРПАТТЯ - 2003" від 17.07.2003²³⁷
10. Протокол між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Італійської Республіки про статус Робочого українсько-італійського Комітету з питань поховань осіб, загиблих під час другої світової війни від 30.03.1993³³⁹
11. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Італійської Республіки про збереження могил та повернення на батьківщину останків загиблих в роки другої світової війни італійських воїнів, військовослужбовців і громадян України від 30.03.1993³⁴⁰

Канада

1. Угода про співробітництво у сфері безпеки між Україною та Канадою 24 лютого 2024 року⁸⁴
Домовленість про оборонне співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Канади і Збройними Силами Канади від 03.04.2017¹⁸⁷
2. Технічна угода між Міністерством оборони України та Департаментом національної оборони і Збройних сил Канади щодо проведення заходів військової підготовки в Україні від 28.07.2015¹⁹⁸
3. Меморандум про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством навколишнього середовища Канади щодо Проекту з оцінки екологічного стану та рекультивації місць колишнього розташування міжконтинентальних балістичних ракет від 06.02.1996²⁹⁵
4. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Канади в галузі двосторонніх військових стосунків від 24.11.1994³¹⁵
5. Угода між Урядом України і Урядом Канади про військові відносини від 24.10.1994³¹⁶

Киргизька республіка

1. Угода між Урядом України та Урядом Киргизької Республіки про військово-технічне співробітництво від 18.04.1997²⁶⁷

Китайська Народна Республіка

1. Протокол між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про внесення змін та доповнень до "Угоди між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про співробітництво у військово-технічній галузі" від 18.04.2001²⁴⁸
2. Угода між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про співробітництво у військово-технічній галузі від 06.04.1995³⁰⁸

3. Угода про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Китайської Народної Республіки від 06.04.1995³⁰⁹

Королівство Бельгія

1. Технічна угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Королівства Бельгія про участь українського контингенту у міжнародній миротворчій операції у складі тактичного угруповання під бельгійським командуванням від 03.12.2002²⁴⁰

2. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Королівства Бельгія про участь українського контингенту у міжнародній миротворчій операції у складі тактичного угруповання під бельгійським командуванням від 22.11.2002²⁴¹

3. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Королівства Бельгія про військове співробітництво від 15.02.2002²⁴⁶

Королівство Данія

1. Угода про співробітництво у сфері безпеки та довгострокову підтримку між Україною та Данією 23 лютого 2024 року⁸⁶

2. Технічна угода між Міністерством оборони України та Оперативним повітряним командуванням Збройних Сил Королівства Данія стосовно проведення операції "Північний сокіл - 2017" від 25.01.2017¹⁸⁹

3. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Королівства Данія про співробітництво у галузі кодифікації від 18.11.2015¹⁹⁷

4. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Королівства Данія стосовно операції "Північний сокіл-2012" від 20.12.2011²¹²

5. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Королівства Данія про співробітництво у військовій сфері від 01.03.2006²²⁵

6. Меморандум про взаєморозуміння з військових питань між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Королівства Данія від 01.03.2006²⁸³

7. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Королівства Данія стосовно операції "Козаки на кризі" від 18.12.2008²¹⁷

Королівство Нідерландів

1. Угода про співробітництво у сфері безпеки між Україною та Нідерландами 1 березня 2024 року⁸³

2. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони Республіки Болгарія, Міністерством оборони Королівства Данія, Міністром збройних сил Домініканської Республіки, Міністерством внутрішніх справ Республіки Острови Фіджі, Міністерством національної оборони Філіппін, Міністром оборони Республіки Гондурас, Міністерством оборони Республіки Угорщина,

Міністерством оборони Республіки Казахстан, Міністерством оборони Республіки Корея, Республікою Латвія, Міністерством національної оборони Республіки Литва, Міністерством оборони Малайзії, Міністерством оборони Монголії, Міністром оборони Королівства Нідерланди, Міністерством оборони Республіки Нікарагуа, Міністерством оборони Королівства Норвегія, Міністерством національної оборони Румунії, Міністерством оборони Республіки Сальвадор, Міністром оборони Словацької Республіки, Міністерством оборони Королівства Іспанія, Міністерством оборони Королівства Таїланд, Міністерством оборони України, Міністром оборони Сполучених Штатів Америки та Міністром національної оборони Республіки Польща щодо управлінських заходів, уживаних для багатонаціональної дивізії (Центральний Південь), яка діятиме у складі стабілізаційних сил в Іраку, та щодо суміжних питань від 24.07.2003²³⁶

3. Меморандум про взаєморозуміння з оборонних та військових відносин між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Королівства Нідерландів від 05.11.1996²⁷⁴

4. Протокол робочої зустрічі між заступником начальника генерального штабу Збройних Сил України та заступником начальника штабу оборони Нідерландів від 21.06.1995³⁰⁶

5. Меморандум про взаєморозуміння між Віце-прем'єр-міністром, Міністром оборони України та Міністром оборони Королівства Нідерландів від 12.04.1995³⁰⁷

Королівство Норвегія

1. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони Республіки Болгарія, Міністерством оборони Королівства Данія, Міністром збройних сил Домініканської Республіки, Міністерством внутрішніх справ Республіки Острови Фіджі, Міністерством національної оборони Філіппін, Міністром оборони Республіки Гондурас, Міністерством оборони Республіки Угорщина, Міністерством оборони Республіки Казахстан, Міністерством оборони Республіки Корея, Республікою Латвія, Міністерством національної оборони Республіки Литва, Міністерством оборони Малайзії, Міністерством оборони Монголії, Міністром оборони Королівства Нідерланди, Міністерством оборони Республіки Нікарагуа, Міністерством оборони Королівства Норвегія, Міністерством національної оборони Румунії, Міністерством оборони Республіки Сальвадор, Міністром оборони Словацької Республіки, Міністерством оборони Королівства Іспанія, Міністерством оборони Королівства Таїланд, Міністерством оборони України, Міністром оборони Сполучених Штатів Америки та Міністром національної оборони Республіки Польща щодо управлінських заходів, уживаних для багатонаціональної дивізії (Центральний Південь), яка діятиме у складі стабілізаційних сил в Іраку, та щодо суміжних питань від 24.07.2003²³⁶

Королівство Саудівська Аравія

1. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Королівства Саудівська Аравія про співробітництво в оборонній сфері від 05.02.2020, Угоду затверджено Постановою КМ № 635 від 22.07.2020⁹⁹

Королівство Таїланд

1. Угода між Урядом України та Урядом Королівства Таїланд про співробітництво у сфері оборони від 12.10.2012¹²⁴

2. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони Республіки Болгарія, Міністерством оборони Королівства Данія, Міністром збройних сил Домініканської Республіки, Міністерством внутрішніх справ Республіки Острови Фіджі, Міністерством національної оборони Філіппін, Міністром оборони Республіки Гондурас, Міністерством оборони Республіки Угорщина, Міністерством оборони Республіки Казахстан, Міністерством оборони Республіки Корея, Республікою Латвія, Міністерством національної оборони Республіки Литва, Міністерством оборони Малайзії, Міністерством оборони Монголії, Міністром оборони Королівства Нідерланди, Міністерством оборони Республіки Нікарагуа, Міністерством оборони Королівства Норвегія, Міністерством національної оборони Румунії, Міністерством оборони Республіки Сальвадор, Міністром оборони Словацької Республіки, Міністерством оборони Королівства Іспанія, Міністерством оборони Королівства Таїланд, Міністерством оборони України, Міністром оборони Сполучених Штатів Америки та Міністром національної оборони Республіки Польща щодо управлінських заходів, уживаних для багатонаціональної дивізії (Центральний Південь), яка діятиме у складі стабілізаційних сил в Іраку, та щодо суміжних питань від 24.07.2003²³⁶

Королівство Швеція

1. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Королівства Швеція щодо співробітництва у сфері оборони {Угоду затверджено Постановою КМ № 948 від 23.08.2022⁹²

Латвійська республіка

1. Угода між Україною та Латвійською Республікою про довгострокову підтримку та безпекові зобов'язання 11 квітня 2024 року⁸¹

2. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Латвійської Республіки про співробітництво у сфері оборони від 15.12.2010²¹⁵

3. Протокол про поглиблення співробітництва між Міністерствами оборони України і Латвійської Республіки від 20.09.1995³⁰²

Литовська Республіка

1. Угода між Урядом Литовської Республіки, Урядом Республіки Польща та Кабінетом Міністрів України про внесення змін до Угоди між Урядом Литовської Республіки, Урядом Республіки Польща та Кабінетом Міністрів України стосовно створення спільної військової частини від 05.10.2017¹⁰⁵

2. Угода між Урядом Литовської Республіки, Урядом Республіки Польща та Кабінетом Міністрів України стосовно створення спільної військової частини від 19.09.2014¹¹⁶
3. Протокол між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Литовської Республіки про внесення змін до Меморандуму про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Литовської Республіки щодо реалізації заходів військової підготовки Збройних Сил України від 11.04.2019¹⁷⁴
4. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Литовської Республіки щодо реалізації заходів військової підготовки Збройних Сил України від 18.04.2016¹⁹⁵
5. Технічна угода між Міністерством охорони краю Литовської Республіки, Міністерством національної оборони Республіки Польща та Міністерством оборони України щодо детальних аспектів функціонування спільної військової частини та її командування від 24.07.2015¹⁹⁹
6. Протокол між Міністерством оборони України та Міністерством охорони краю Литовської Республіки про внесення змін до Технічної Угоди між Міністерством оборони України та Міністерством охорони краю Литовської Республіки стосовно направлення миротворчого персоналу України для виконання завдань у складі литовського контингенту, що діє в рамках міжнародних сил сприяння безпеці в Ісламській Республіці Афганістан від 13.06.2014²⁰³
7. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони Республіки Болгарія, Міністерством оборони Королівства Данія, Міністром збройних сил Домініканської Республіки, Міністерством внутрішніх справ Республіки Острови Фіджі, Міністерством національної оборони Філіппін, Міністром оборони Республіки Гондурас, Міністерством оборони Республіки Угорщина, Міністерством оборони Республіки Казахстан, Міністерством оборони Республіки Корея, Республікою Латвія, Міністерством національної оборони Республіки Литва, Міністерством оборони Малайзії, Міністерством оборони Монголії, Міністром оборони Королівства Нідерланди, Міністерством оборони Республіки Нікарагуа, Міністерством оборони Королівства Норвегія, Міністерством національної оборони Румунії, Міністерством оборони Республіки Сальвадор, Міністром оборони Словацької Республіки, Міністерством оборони Королівства Іспанія, Міністерством оборони Королівства Таїланд, Міністерством оборони України, Міністром оборони Сполучених Штатів Америки та Міністром національної оборони Республіки Польща щодо управлінських заходів, уживаних для багатонаціональної дивізії (Центральний Південь), яка діятиме у складі стабілізаційних сил в Іраку, та щодо суміжних питань від 24.07.2003²³⁶

Малайзія

1. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони Республіки Болгарія, Міністерством оборони Королівства Данія, Міністром збройних сил Домініканської Республіки, Міністерством внутрішніх справ

Республіки Острови Фіджі, Міністерством національної оборони Філіппін, Міністром оборони Республіки Гондурас, Міністерством оборони Республіки Угорщина, Міністерством оборони Республіки Казахстан, Міністерством оборони Республіки Корея, Республікою Латвія, Міністерством національної оборони Республіки Литва, Міністерством оборони Малайзії, Міністерством оборони Монголії, Міністром оборони Королівства Нідерланди, Міністерством оборони Республіки Нікарагуа, Міністерством оборони Королівства Норвегія, Міністерством національної оборони Румунії, Міністерством оборони Республіки Сальвадор, Міністром оборони Словацької Республіки, Міністерством оборони Королівства Іспанія, Міністерством оборони Королівства Таїланд, Міністерством оборони України, Міністром оборони Сполучених Штатів Америки та Міністром національної оборони Республіки Польща щодо управлінських заходів, уживаних для багатонаціональної дивізії (Центральний Південь), яка діятиме у складі стабілізаційних сил в Іраку, та щодо суміжних питань від 24.07.2003²³⁶

2. Меморандум про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України та Урядом Малайзії про двостороннє співробітництво в оборонній галузі від 20.03.2007¹³⁷

Монголія

1. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Монголії про співробітництво в галузі оборони від 31.03.2003¹⁵⁷

2. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони Республіки Болгарія, Міністерством оборони Королівства Данія, Міністром збройних сил Домініканської Республіки, Міністерством внутрішніх справ Республіки Острови Фіджі, Міністерством національної оборони Філіппін, Міністром оборони Республіки Гондурас, Міністерством оборони Республіки Угорщина, Міністерством оборони Республіки Казахстан, Міністерством оборони Республіки Корея, Республікою Латвія, Міністерством національної оборони Республіки Литва, Міністерством оборони Малайзії, Міністерством оборони Монголії, Міністром оборони Королівства Нідерланди, Міністерством оборони Республіки Нікарагуа, Міністерством оборони Королівства Норвегія, Міністерством національної оборони Румунії, Міністерством оборони Республіки Сальвадор, Міністром оборони Словацької Республіки, Міністерством оборони Королівства Іспанія, Міністерством оборони Королівства Таїланд, Міністерством оборони України, Міністром оборони Сполучених Штатів Америки та Міністром національної оборони Республіки Польща щодо управлінських заходів, уживаних для багатонаціональної дивізії (Центральний Південь), яка діятиме у складі стабілізаційних сил в Іраку, та щодо суміжних питань від 24.07.2003²³⁶

Об'єднані Арабські Емірати

1. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Об'єднаних Арабських Еміратів про військово-технічне співробітництво від 24.02.2015¹¹⁴

Південно-Африканська Республіка

1. Угода між Урядом України та Урядом Південно-Африканської Республіки про військово-технічне співробітництво від 19.07.1995³⁰³
2. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Південно-Африканської Республіки про співробітництво у військовій галузі від 19.07.1995³⁰⁴

Португальська Республіка

1. Угода між Україною та Португальською Республікою про військове співробітництво від 24.06.2008¹³⁴

Республіка Австрія

1. Рамкова угода між Міністерством оборони України та Федеральним міністерством оборони Австрійської Республіки про співробітництво у військовій галузі від 21.11.1995³⁰⁰
2. Робоча заява Міністерства оборони України і Федерального міністерства оборони Австрійської Республіки про подальші військові контакти та співробітництво від 16.05.1994³²⁰

Республіка Албанія

1. Угода про військове співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Албанія від 26.02.1997²⁷¹

Республіка Білорусь

5. Протокол про порозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Білорусь про порядок обміну інформацією з питань забезпечення польотів, надійності авіаційної техніки і виконання спільних науково-дослідних робіт в інтересах авіації збройних сил від 31.01.1996²⁹⁶

Республіка Болгарія

1. Технічна угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Болгарія щодо спільного навчання з бойовими стрільбами підрозділів протиповітряної оборони на території Республіки Болгарія у 2017 році від 30.06.2017¹⁸⁵
2. Протокол між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Болгарія про співробітництво в галузі військової географії від 04.07.2012²¹¹
3. Угода про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Болгарія від 06.12.2005²²⁷
4. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони Республіки Болгарія, Міністерством оборони Королівства Данія, Міністром збройних сил Домініканської Республіки, Міністерством внутрішніх справ Республіки Острови Фіджі, Міністерством національної оборони Філіппін,

Міністром оборони Республіки Гондурас, Міністерством оборони Республіки Угорщина, Міністерством оборони Республіки Казахстан, Міністерством оборони Республіки Корея, Республікою Латвія, Міністерством національної оборони Республіки Литва, Міністерством оборони Малайзії, Міністерством оборони Монголії, Міністром оборони Королівства Нідерланди, Міністерством оборони Республіки Нікарагуа, Міністерством оборони Королівства Норвегія, Міністерством національної оборони Румунії, Міністерством оборони Республіки Сальвадор, Міністром оборони Словацької Республіки, Міністерством оборони Королівства Іспанія, Міністерством оборони Королівства Таїланд, Міністерством оборони України, Міністром оборони Сполучених Штатів Америки та Міністром національної оборони Республіки Польща щодо управлінських заходів, уживаних для багатонаціональної дивізії (Центральний Південь), яка діятиме у складі стабілізаційних сил в Іраку, та щодо суміжних питань від 24.07.2003²³⁶

5. Протокол про розширення співробітництва між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Республіки Болгарія від 07.03.1996²⁹¹

6. Протокол між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Болгарія про співробітництво в галузі санаторно-курортного лікування військовослужбовців та членів їх сімей від 07.03.1996²⁹²

7. Протокол про порядок виконання Угоди між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Республіки Болгарія про двостороннє співробітництво в області підготовки спеціалістів у військово-навчальних закладах від 22.12.1992³⁴⁶

8. Протокол про порядок виконання Угоди між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Республіки Болгарія про двостороннє співробітництво в області військового зв'язку від 22.12.1992³⁴⁷

9. Протокол про основні напрямки виконання Угоди між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Республіки Болгарія про двостороннє співробітництво у військово-економічній, військово-технічній, тиловій та військово-науковій галузях від 22.12.1992³⁴⁸

10. Протокол про порядок виконання Угоди між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Республіки Болгарія про двостороннє співробітництво в області військово-медичного забезпечення від 22.12.1992³⁴⁹

Республіка Вірменія

1. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Вірменія про військове співробітництво від 10.10.2002²⁴³

2. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Вірменія про співробітництво в галузі санаторно-курортного лікування військовослужбовців та членів їх сімей від 22.07.1997²⁶³

Республіка Гондурас

1. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони Республіки Болгарія, Міністерством оборони Королівства Данія, Міністром збройних сил Домініканської Республіки, Міністерством внутрішніх справ

Республіки Острови Фіджі, Міністерством національної оборони Філіппін, Міністром оборони Республіки Гондурас, Міністерством оборони Республіки Угорщина, Міністерством оборони Республіки Казахстан, Міністерством оборони Республіки Корея, Республікою Латвія, Міністерством національної оборони Республіки Литва, Міністерством оборони Малайзії, Міністерством оборони Монголії, Міністром оборони Королівства Нідерланди, Міністерством оборони Республіки Нікарагуа, Міністерством оборони Королівства Норвегія, Міністерством національної оборони Румунії, Міністерством оборони Республіки Сальвадор, Міністром оборони Словацької Республіки, Міністерством оборони Королівства Іспанія, Міністерством оборони Королівства Таїланд, Міністерством оборони України, Міністром оборони Сполучених Штатів Америки та Міністром національної оборони Республіки Польща щодо управлінських заходів, уживаних для багатонаціональної дивізії (Центральний Південь), яка діятиме у складі стабілізаційних сил в Іраку, та щодо суміжних питань від 24.07.2003²³⁶

Республіка Гамбія

1. Угода між Міністерством оборони України та Державним департаментом оборони Республіки Гамбія про військове співробітництво від 27.06.2002²⁴⁵

Республіка Екваторіальна Гвінея

1. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Екваторіальна Гвінея про військово-технічне співробітництво від 17.09.2004¹⁴⁸

2. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Екваторіальної Гвінеї про військове співробітництво від 12.12.2005²²⁶

Республіка Індія

1. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Індія про співробітництво у сфері оборони від 10.12.2012¹²³

Республіка Індонезія

1. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Індонезія про співробітництво в оборонній галузі від 05.08.2016¹⁰⁹

2. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством оборони і безпеки Республіки Індонезія щодо співробітництва в галузі озброєнь та військової техніки, матеріально-технічного забезпечення і технічної допомоги від 08.07.1996²⁸⁴

Республіка Казахстан

1. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Казахстан про військово-технічне співробітництво від 18.11.2005¹⁴⁵

2. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Казахстан про співробітництво в галузі військової освіти від 19.11.2012²⁰⁹

3. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Казахстан про співробітництво в галузі військової освіти від 21.09.1995³⁰¹

4. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони Республіки Болгарія, Міністерством оборони Королівства Данія, Міністром збройних сил Домініканської Республіки, Міністерством внутрішніх справ Республіки Острови Фіджі, Міністерством національної оборони Філіппін, Міністром оборони Республіки Гондурас, Міністерством оборони Республіки Угорщина, Міністерством оборони Республіки Казахстан, Міністерством оборони Республіки Корея, Республікою Латвія, Міністерством національної оборони Республіки Литва, Міністерством оборони Малайзії, Міністерством оборони Монголії, Міністром оборони Королівства Нідерланди, Міністерством оборони Республіки Нікарагуа, Міністерством оборони Королівства Норвегія, Міністерством національної оборони Румунії, Міністерством оборони Республіки Сальвадор, Міністром оборони Словацької Республіки, Міністерством оборони Королівства Іспанія, Міністерством оборони Королівства Таїланд, Міністерством оборони України, Міністром оборони Сполучених Штатів Америки та Міністром національної оборони Республіки Польща щодо управлінських заходів, уживаних для багатонаціональної дивізії (Центральний Південь), яка діятиме у складі стабілізаційних сил в Іраку, та щодо суміжних питань від 24.07.2003²³⁶

5. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Казахстан про військове співробітництво від 15.11.2011²¹⁴

Республіка Кіпр

1. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Кіпр про співпрацю у сфері оборони від 04.07.2011¹²⁸

Республіка Корея

1. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Корея щодо співробітництва у сфері оборонної промисловості та матеріально-технічного забезпечення від 18.12.2006¹⁴⁰

2. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Корея про захист секретної інформації військового характеру від 11.04.2003¹⁵⁶

3. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Республіки Корея щодо співробітництва у військовій сфері від 11.09.2006²²⁴

4. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони Республіки Болгарія, Міністерством оборони Королівства Данія, Міністром збройних сил Домініканської Республіки, Міністерством внутрішніх справ Республіки Острови Фіджі, Міністерством національної оборони Філіппін, Міністром оборони Республіки Гондурас, Міністерством оборони Республіки Угорщина, Міністерством оборони Республіки Казахстан, Міністерством оборони Республіки Корея, Республікою Латвія, Міністерством національної оборони Республіки Литва, Міністерством оборони Малайзії, Міністерством

оборони Монголії, Міністром оборони Королівства Нідерланди, Міністерством оборони Республіки Нікарагуа, Міністерством оборони Королівства Норвегія, Міністерством національної оборони Румунії, Міністерством оборони Республіки Сальвадор, Міністром оборони Словацької Республіки, Міністерством оборони Королівства Іспанія, Міністерством оборони Королівства Таїланд, Міністерством оборони України, Міністром оборони Сполучених Штатів Америки та Міністром національної оборони Республіки Польща щодо управлінських заходів, уживаних для багатонаціональної дивізії (Центральний Південь), яка діятиме у складі стабілізаційних сил в Іраку, та щодо суміжних питань від 24.07.2003²³⁶

Республіка Молдова

1. Угода між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Республіки Молдова про співробітництво в галузі протиповітряної оборони від 25.02.2003²³⁹

2. Протокол про співробітництво в галузі військової медицини між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Молдова від 19.06.1998²⁵⁶

3. Протокол між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Республіки Молдова про організацію військових перевезень в інтересах Міністерства оборони України і Міністерства оборони Республіки Молдова та розрахунки за них від 27.12.1995²⁹⁷

4. Протокол між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Молдова про порядок оплати військових залізничних перевезень, які виконуються в інтересах Міністерства оборони України із станцій залізниць Молдови, розташованих на території України від 23.11.1995²⁹⁹

5. Протокол про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Молдова в галузі протиповітряної оборони й авіації від 19.02.1993³⁴²

6. Угода про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Молдова від 19.02.1993³⁴²

7. Протокол про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Молдова в галузі військової топогеодезії від 19.02.1993³⁴⁴

Республіка Перу

1. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Перу про військово-технічне співробітництво від 17.02.2011¹³¹

Республіка Македонія

1. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Македонія про військово-технічне співробітництво від 18.10.2000³⁵³

Республіка Польща

1. Угода між Урядом Литовської Республіки, Урядом Республіки Польща та Кабінетом Міністрів України про внесення змін до Угоди між Урядом Литовської Республіки, Урядом Республіки Польща та Кабінетом Міністрів України стосовно створення спільної військової частини від 05.10.2017¹⁰⁵
2. Генеральна угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про співробітництво у сфері оборони від 02.12.2016¹⁰⁷
3. Протокол між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про внесення змін до Угоди між Урядом України та Урядом Республіки Польща про взаємні поставки озброєння, військової техніки та надання послуг у військово-технічній галузі, підписаної 10 жовтня 1996 року в м. Київ від 09.07.2016¹¹⁰
4. Угода між Урядом Литовської Республіки, Урядом Республіки Польща та Кабінетом Міністрів України стосовно створення спільної військової частини від 19.09.2014¹¹⁶
5. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про додаткові заходи зміцнення довіри та безпеки від 16.04.2004¹⁵²
6. Технічна угода між Міністерством оборони України та Міністерством Національної оборони Республіки Польща щодо реалізації заходів військової підготовки Збройних Сил України від 02.02.2017¹⁸⁸
7. Технічна угода між Міністерством охорони краю Литовської Республіки, Міністерством національної оборони Республіки Польща та Міністерством оборони України щодо детальних аспектів функціонування спільної військової частини та її командування від 24.07.2015¹⁹⁹
8. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністром національної оборони Республіки Польща про надання підтримки з боку Міністерства оборони України підрозділу збройних сил Республіки Польща під час проведення спільного українсько-польсько-британського навчання "Козацький степ - 2003" від 25.08.2003²³³
9. Протокол до Угоди між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Республіки Польща про військове співробітництво, підписаної 3 лютого 1993 року в Києві, щодо встановлення побратимських відносин авіаційних військових частин від 14.08.2003²³⁴
10. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони Республіки Болгарія, Міністерством оборони Королівства Данія, Міністром збройних сил Домініканської Республіки, Міністерством внутрішніх справ Республіки Острови Фіджі, Міністерством національної оборони Філіппін, Міністром оборони Республіки Гондурас, Міністерством оборони Республіки Угорщина, Міністерством оборони Республіки Казахстан, Міністерством оборони Республіки Корея, Республікою Латвія, Міністерством національної оборони Республіки Литва, Міністерством оборони Малайзії, Міністерством оборони Монголії, Міністром оборони Королівства Нідерланди, Міністерством оборони Республіки Нікарагуа, Міністерством оборони Королівства Норвегія, Міністерством національної оборони Румунії, Міністерством оборони Республіки Сальвадор, Міністром оборони Словацької Республіки, Міністерством оборони Королівства Іспанія, Міністерством оборони

Королівства Таїланд, Міністерством оборони України, Міністром оборони Сполучених Штатів Америки та Міністром національної оборони Республіки Польща щодо управлінських заходів, уживаних для багатонаціональної дивізії (Центральний Південь), яка діятиме у складі стабілізаційних сил в Іраку, та щодо суміжних питань від 24.07.2003²³⁶

11. Протокол про внесення змін і доповнень до Угоди між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Республіки Польща про військове співробітництво, підписаної 3 лютого 1993 року у м. Києві від 14.11.2002²⁴²

12. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про взаємні поставки озброєння, військової техніки та надання послуг у військово-технічній галузі від 10.10.1996²⁸⁰

13. Протокол про подальший розвиток співробітництва між Міністерством оборони України і Міністерством Національної оборони Республіки Польща від 26.04.1996²⁸⁷

Республіка Сенегал

1. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Сенегал про військово-технічне співробітництво від 24.03.2016¹¹²

Республіка Сербія

1. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Сербія про співробітництво у сфері оборони від 10.11.2011¹²⁷

2. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Сербія про співробітництво у галузі кодифікації від 06.11.2013²⁰⁴

Республіка Словенія

1. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Словенія про співробітництво у військовій сфері від 27.06.2007²²¹

Турецька Республіка

1. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про військово-фінансове співробітництво від 03.02.2020¹⁰⁰

2. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про військово-фінансове співробітництво від 20.12.2017¹⁰⁴

3. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про військово-фінансове співробітництво від 30.12.2016¹⁰⁶

4. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про оборонно-промислове співробітництво від 17.01.2007¹³⁸

5. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про безоплатну передачу майна від 08.03.2016¹⁹⁶

6. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України, Генеральним штабом Збройних Сил Турецької Республіки й Штабом Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО в Європі стосовно обміну даними про повітряну обстановку між командним пунктом

повітряного командування "Південь" (м. Одеса, Україна) та центром управління та оповіщення (м. Ерзурум, Турецька Республіка) від 05.05.2010²¹⁶

7. Протокол між Міністерством оборони України та Генеральним штабом Збройних Сил Турецької Республіки про співробітництво з питань обміну інформацією у рамках операції "Чорноморська гармонія" від 17.01.2007²²²

Республіка Туркменістан

1. Угода між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Туркменістану про двостороннє військове співробітництво від 30.10.1996²⁷⁸

Угорської Республіки

1. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорської Республіки про військово-технічне співробітництво від 20.01.2006¹⁴⁴

2. Технічна угода про встановлення й технічне обслуговування системи обміну даними про повітряну обстановку, необхідної для реалізації Меморандуму про взаєморозуміння між Міністерством оборони України, Міністерством оборони Угорщини та Штабом Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО в Європі стосовно обміну даними про повітряну обстановку між Командним пунктом повітряного командування "Захід" (м. Львів, Україна) та Центром управління та оповіщення (м. Веспрем, Угорщина) від 28.11.2008²¹⁸

3. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України, Міністерством оборони Угорської Республіки та Штабом Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО в Європі стосовно обміну даними про повітряну обстановку між командним пунктом повітряного командування "Захід" (м. Львів, Україна) та центром управління та оповіщення (м. Веспрем, Угорська Республіка) від 13.06.2008²²⁰

4. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони Республіки Болгарія, Міністерством оборони Королівства Данія, Міністром збройних сил Домініканської Республіки, Міністерством внутрішніх справ Республіки Острови Фіджі, Міністерством національної оборони Філіппін, Міністром оборони Республіки Гондурас, Міністерством оборони Республіки Угорщина, Міністерством оборони Республіки Казахстан, Міністерством оборони Республіки Корея, Республікою Латвія, Міністерством національної оборони Республіки Литва, Міністерством оборони Малайзії, Міністерством оборони Монголії, Міністром оборони Королівства Нідерланди, Міністерством оборони Республіки Нікарагуа, Міністерством оборони Королівства Норвегія, Міністерством національної оборони Румунії, Міністерством оборони Республіки Сальвадор, Міністром оборони Словацької Республіки, Міністерством оборони Королівства Іспанія, Міністерством оборони Королівства Таїланд, Міністерством оборони України, Міністром оборони Сполучених Штатів Америки та Міністром національної оборони Республіки Польща щодо управлінських заходів, уживаних для багатонаціональної дивізії (Центральний Південь), яка діятиме у складі стабілізаційних сил в Іраку, та щодо суміжних питань від 24.07.2003²³⁶

5. Угода про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Угорської Республіки від 03.04.2003²³⁸
6. Угода про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Угорської Республіки в галузі військової топогеодезії від 26.02.1998²⁵⁸
7. Протокол про розширення співробітництва між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Угорської Республіки від 13.12.1995²⁹⁸
8. Протокол про співробітництво між Міністерством оборони України і Командуванням Угорської Армії в галузі авіації й протиповітряної оборони від 26.02.1993³⁴¹
9. Протокол про виконання Угоди між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Угорської Республіки про двостороннє співробітництво в галузі підготовки військових кадрів від 28.01.1993³⁴⁵
10. Угода про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Угорської Республіки від 03.03.1992³⁵¹

Республіка Уганда

1. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Уганда в галузі військового співробітництва від 18.02.1995³¹⁰

Республіка Узбекистан

1. Протокол між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Узбекистан щодо активізації військово-технічного співробітництва від 12.10.2000²⁵⁰
2. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Узбекистан про подальше поглиблення співробітництва у військовій та військово-технічній галузях від 19.02.1998²⁵⁹
3. Протокол про домовленість між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Узбекистан щодо порядку підготовки офіцерських кадрів у військово-навчальних закладах від 20.01.1994³²⁸
4. Протокол про домовленість між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Узбекистан щодо порядку переведення і звільнення осіб офіцерського складу, прапорщиків та мічманів від 20.01.1994³²⁹
5. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Узбекистан про військове співробітництво від 20.01.1994³³⁰

Республіка Філіппіни

1. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони Республіки Болгарія, Міністерством оборони Королівства Данія, Міністром збройних сил Домініканської Республіки, Міністерством внутрішніх справ Республіки Острови Фіджі, Міністерством національної оборони Філіппін, Міністром оборони Республіки Гондурас, Міністерством оборони Республіки Угорщина, Міністерством оборони Республіки Казахстан, Міністерством

оборони Республіки Корея, Республікою Латвія, Міністерством національної оборони Республіки Литва, Міністерством оборони Малайзії, Міністерством оборони Монголії, Міністром оборони Королівства Нідерланди, Міністерством оборони Республіки Нікарагуа, Міністерством оборони Королівства Норвегія, Міністерством національної оборони Румунії, Міністерством оборони Республіки Сальвадор, Міністром оборони Словацької Республіки, Міністерством оборони Королівства Іспанія, Міністерством оборони Королівства Таїланд, Міністерством оборони України, Міністром оборони Сполучених Штатів Америки та Міністром національної оборони Республіки Польща щодо управлінських заходів, уживаних для багатонаціональної дивізії (Центральний Південь), яка діятиме у складі стабілізаційних сил в Іраку, та щодо суміжних питань від 24.07.2003²³⁶

Республіка Хорватія

1. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Хорватія про військово-технічне співробітництво від 27.05.2002¹⁶⁰
2. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Хорватія про двостороннє військове співробітництво від 24.09.1996²⁸¹
3. Меморандум про взаєморозуміння та співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Хорватія у військовій галузі від 22.05.1996²⁸²

Республіка Чорногорія

1. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Чорногорії про співробітництво у сфері оборони від 09.12.2011²¹³

Російська Федерація

1. Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Російської Федерації про взаємодію з питань попередження надзвичайних ситуацій, пожеж і ліквідації їх наслідків у населених пунктах, в яких розташовано об'єкти Чорноморського флоту Російської Федерації на території України від 12.07.2012¹²⁵
2. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Російської Федерації про взаємодію при проведенні інспекційних заходів у місцях дислокації військових формувань Чорноморського флоту Російської Федерації на території України за Договором про звичайні збройні сили в Європі від 19 листопада 1990 року, Віденським документом 1999 року переговорів з заходів зміцнення довіри і безпеки та Договором з відкритого неба від 24 березня 1992 року від 26.11.2010¹³²
3. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Російської Федерації про взаємну охорону прав на результати інтелектуальної діяльності, що використовуються та отримані в ході двостороннього військово-технічного співробітництва від 22.12.2006¹³⁹

4. Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Російської Федерації про ліквідацію та порядок повернення авіаційної техніки, що знаходиться на ремонтних підприємствах Міністерства оборони України і Міністерства оборони Російської Федерації від 01.07.2003¹⁵⁵
5. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Російської Федерації про порядок використання полігонів бойової підготовки Військово-Морських Сил України військовими формуваннями Чорноморського флоту Російської Федерації від 16.03.2000¹⁶¹
6. Угода між Урядом України та Урядом Російської Федерації про засоби систем попередження про ракетний напад і контролю космічного простору від 28.02.1997¹⁶³
7. Угода між Урядом України та Урядом Російської Федерації про використання полігону злітно-посадкових систем "Нитка" від 07.02.1997¹⁶⁴
8. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Російської Федерації про взаємне визнання прав та регулювання відносин власності Чорноморського флоту Російської Федерації на житловий фонд та об'єкти соціально-побутового призначення в місцях дислокації його військових формувань на території України від 16.03.2000²⁵¹
9. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Російської Федерації про порядок використання 830 поста зв'язку та ретрансляції в м. Ялта (Україна) та 1001 пункта високочастотного зв'язку в с. Прибрежне Судакського району України від 16.03.2000²⁵²
10. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Російської Федерації про розрахунки за виконані роботи та надані послуги на об'єктах, що використовуються спільно від 16.03.2000²⁵³
11. Положення про Підкомісію з питань функціонування Чорноморського флоту Російської Федерації та його перебування на території України Змішаної Російсько-Української комісії по співробітництву від 24.04.1998²⁵⁷
12. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Російської Федерації про співробітництво в галузі військової медицини від 26.11.1996²⁷³
13. Угода між Урядом України та Урядом Російської Федерації про передачу для подальшого використання озброєння і військової техніки стратегічних ракетних комплексів від 04.06.1996²⁸⁶
14. Угода між Урядом України та Урядом Російської Федерації про порядок передачі на компенсаційній основі важких бомбардувальників з України в Російську Федерацію від 09.03.1996²⁹⁰
15. Протокол між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Російської Федерації про організацію прийому військових делегацій на переговорах між Україною і Російською Федерацією з військових питань від 14.01.1994³³¹
16. Тристороння заява Президентів України, США та Росії Багатостороння угода від 14.01.1994³³²

Румунія

1. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії стосовно співробітництва у сфері військових перевезень від 21.04.2016¹¹¹
2. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про заходи зміцнення довіри і безпеки від 10.03.2014¹¹⁸
3. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони Республіки Болгарія, Міністерством оборони Королівства Данія, Міністром збройних сил Домініканської Республіки, Міністерством внутрішніх справ Республіки Острови Фіджі, Міністерством національної оборони Філіппін, Міністром оборони Республіки Гондурас, Міністерством оборони Республіки Угорщина, Міністерством оборони Республіки Казахстан, Міністерством оборони Республіки Корея, Республікою Латвія, Міністерством національної оборони Республіки Литва, Міністерством оборони Малайзії, Міністерством оборони Монголії, Міністром оборони Королівства Нідерланди, Міністерством оборони Республіки Нікарагуа, Міністерством оборони Королівства Норвегія, Міністерством національної оборони Румунії, Міністерством оборони Республіки Сальвадор, Міністром оборони Словацької Республіки, Міністерством оборони Королівства Іспанія, Міністерством оборони Королівства Таїланд, Міністерством оборони України, Міністром оборони Сполучених Штатів Америки та Міністром національної оборони Республіки Польща щодо управлінських заходів, уживаних для багатонаціональної дивізії (Центральний Південь), яка діятиме у складі стабілізаційних сил в Іраку, та щодо суміжних питань від 24.07.2003²³⁶
4. Протокол між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Румунії про співробітництво у галузі військового зв'язку від 12.12.1994³¹⁴
5. Протокол про співробітництво в галузі військової топогеодезії між Міністерством оборони України і Міністерством національної оборони Румунії від 17.03.1994³²⁵
6. Угода про співробітництво між Міністерством оборони України і Міністерством національної оборони Румунії від 17.03.1994³²⁶

Словацька республіка

1. Меморандум про домовленість між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Словацької Республіки щодо надання підтримки Міністерством оборони України для офіцера зв'язку Збройних Сил Словацької Республіки в Багатонаціональній координаційній групі при Багатонаціональному об'єднаному координаційному комітеті з питань військового співробітництва та оборонного реформування 13.01.2022⁹⁵
2. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Словацької Республіки про військові поховання від 17.06.2011¹²⁹
3. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони Республіки Болгарія, Міністерством оборони Королівства Данія, Міністром збройних сил Домініканської Республіки, Міністерством внутрішніх справ Республіки Острови Фіджі, Міністерством національної оборони Філіппін, Міністром оборони Республіки Гондурас, Міністерством оборони Республіки

Угорщина, Міністерством оборони Республіки Казахстан, Міністерством оборони Республіки Корея, Республікою Латвія, Міністерством національної оборони Республіки Литва, Міністерством оборони Малайзії, Міністерством оборони Монголії, Міністром оборони Королівства Нідерланди, Міністерством оборони Республіки Нікарагуа, Міністерством оборони Королівства Норвегія, Міністерством національної оборони Румунії, Міністерством оборони Республіки Сальвадор, Міністром оборони Словацької Республіки, Міністерством оборони Королівства Іспанія, Міністерством оборони Королівства Таїланд, Міністерством оборони України, Міністром оборони Сполучених Штатів Америки та Міністром національної оборони Республіки Польща щодо управлінських заходів, уживаних для багатонаціональної дивізії (Центральний Південь), яка діятиме у складі стабілізаційних сил в Іраку, та щодо суміжних питань від 24.07.2003²³⁶

4. Угода між Урядом України і Урядом Словацької Республіки про військово-технічне співробітництво від 05.12.2000²⁴⁹

5. Протокол про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Словацької Республіки в галузі протиповітряної оборони від 26.02.1997²⁷²

6. Протокол про розширення співробітництва між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Словаччини від 03.04.1996²⁸⁸

Соціалістична Республіка В'єтнам

1. Протокол між Урядом України та Урядом Соціалістичної Республіки В'єтнам про внесення змін до Угоди між Урядом України та Урядом Соціалістичної Республіки В'єтнам про співробітництво у військово-технічній галузі, підписаної 11 березня 1994 року в м. Київ від 19.12.2012²⁰⁸

Республіка Союз М'янма

1. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Союз М'янма про військово-технічне співробітництво¹⁷¹

Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії

1. Угода про співробітництво у сфері безпеки між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії 12 січня 2024 року⁸⁹

2. Рамкова угода між урядом України та урядом Сполученого королівства Великої Британії та Північної Ірландії щодо офіційної кредитної підтримки розвитку спроможностей військово-морських сил Збройних Сил України (Рамкову угоду ратифіковано Законом № 2025-ІХ від 27.01.2022)⁹³

3. Протокол між Кабінетом Міністрів України та Урядом Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії про внесення змін до Меморандуму про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України та Урядом Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії щодо обміну та взаємної охорони інформації з обмеженим доступом у сфері оборони від 20.02.2018¹⁰³

4. Меморандум про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України та Урядом Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії щодо обміну та взаємної охорони інформації з обмеженим доступом у сфері оборони від 06.09.2004¹⁴⁹
5. Технічна угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії щодо надання підтримки приймаючою стороною під час навчань "Козацький степ - 2004" від 27.08.2004²³¹
6. Технічна угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії щодо надання підтримки з боку Міністерства оборони України підрозділу збройних сил Великої Британії під час проведення спільних українсько-британсько-польських навчань "Козацький степ - 2003" від 12.08.2003²³⁵
7. Протокол про подальший розвиток військового співробітництва між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії від 20.02.1996²⁹³
8. Меморандум про взаєморозуміння з питань військових контактів і співробітництва між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Сполученого Королівства Великобританії та Північної Ірландії від 23.09.1993³³⁴

Сполучені Штати Америки

1. Угода між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про охорону секретної інформації у сфері оборони від 04.08.2003¹⁵⁴
2. Угода між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки щодо реалізації програм та проектів міжнародної допомоги у військовій сфері від 08.12.1999¹⁶²
3. Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки щодо передачі ракетного обладнання та технологій від 13.05.1994¹⁶⁵
4. Угода (у формі обміну нотами) між Україною та Сполученими Штатами Америки про продовження дії Угоди між Україною та Сполученими Штатами Америки щодо надання допомоги Україні в ліквідації стратегічної зброї, а також запобігання розповсюдженню зброї масового знищення від 30.12.2020¹⁷²
5. Угода (у формі обміну нотами) між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про надання Українській Стороні товарів військового призначення та послуг від 13.06.2018¹⁷⁹
6. Угода між Міністерством оборони України та Державним департаментом Сполучених Штатів Америки про передачу в користування обладнання для лінії захищеного зв'язку від 24.04.2018¹⁸¹
7. Основна угода про обмін та співробітництво між Міністерством оборони України та Національним агентством геопросторової розвідки Міністерства оборони Сполучених Штатів Америки стосовно геопросторової інформації від 11.08.2017¹⁸⁴
8. Основна угода про обмін та співробітництво між Міністерством оборони України та Національним агентством геопросторової розвідки Міністерства

оборони Сполучених Штатів Америки стосовно геопросторової інформації від 21.04.2016¹⁹⁴

9. Угода (СС-UP-1202IA02) між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Сполучених Штатів Америки про виконання додаткових положень до Договору про взаємозабезпечення матеріально-технічними засобами та обмін послугами між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки від 23.01.2013²⁰⁷

10. Угода (у формі обміну нотами) між Україною і Сполученими Штатами Америки щодо надання допомоги Україні в ліквідації стратегічної ядерної зброї, а також запобігання розповсюдженню зброї масового знищення від 15.12.2006²²³

11. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони Республіки Болгарія, Міністерством оборони Королівства Данія, Міністром збройних сил Домініканської Республіки, Міністерством внутрішніх справ Республіки Острови Фіджі, Міністерством національної оборони Філіппін, Міністром оборони Республіки Гондурас, Міністерством оборони Республіки Угорщина, Міністерством оборони Республіки Казахстан, Міністерством оборони Республіки Корея, Республікою Латвія, Міністерством національної оборони Республіки Литва, Міністерством оборони Малайзії, Міністерством оборони Монголії, Міністром оборони Королівства Нідерланди, Міністерством оборони Республіки Нікарагуа, Міністерством оборони Королівства Норвегія, Міністерством національної оборони Румунії, Міністерством оборони Республіки Сальвадор, Міністром оборони Словацької Республіки, Міністерством оборони Королівства Іспанія, Міністерством оборони Королівства Таїланд, Міністерством оборони України, Міністром оборони Сполучених Штатів Америки та Міністром національної оборони Республіки Польща щодо управлінських заходів, уживаних для багатонаціональної дивізії (Центральний Південь), яка діятиме у складі стабілізаційних сил в Іраку, та щодо суміжних питань від 24.07.2003²³⁶

12. Угода між Міністерством економіки України і Міністерством оборони Сполучених Штатів Америки щодо надання Україні допомоги, пов'язаної із встановленням системи експортного контролю з метою запобігання розповсюдженню зброї масового знищення з України від 22.10.2001²⁴⁷

13. Про продовження дії Угоди між Україною і Сполученими Штатами Америки щодо надання допомоги Україні в ліквідації стратегічної ядерної зброї, а також запобігання розповсюдженню зброї масового знищення від 25 жовтня 1993 року від 29.07.1999 № 4-3/37-575²⁵⁵

14. Імплементативна домовленість між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Сполучених Штатів Америки щодо сприяння співробітництву за Угодою від 5 грудня 1993 року відносно ліквідації стратегічної ядерної зброї в Україні від 27.06.1995³⁰⁵

15. Спільна заява про розвиток дружби і партнерства між Україною та Сполученими Штатами Америки від 04.03.1994³²⁷

16. Спільна заява про основні принципи організації можливої спільної діяльності Міністерства оборони України та Міністерства оборони США щодо конверсії спеціалізованої військово-будівельної індустрії Міністерства оборони України в суб'єкти, які спроможні будувати житло звільненим військовослужбовцям від 21.03.1994³²⁴

17. Угода між Україною і Сполученими Штатами Америки щодо надання допомоги Україні в ліквідації стратегічної ядерної зброї, а також запобігання розповсюдженню зброї масового знищення [Рамкова угода СТР] від 25.10.1993³³³

18. Меморандум про взаєморозуміння і співробітництво в галузі оборонних та військових відносин між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Сполучених Штатів Америки від 27.07.1993³³⁷

Федеративна Республіка Бразилія

1. Протокол про наміри між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеративної Республіки Бразилія у сфері оборони від 21.10.2003¹⁵³

Федеративна Республіка Німеччина

1. Угода про співробітництво в галузі безпеки та довгострокову підтримку між Федеративною Республікою Німеччина та Україною 16 лютого 2024 року⁸⁸

2. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина про перевезення військових вантажів та персоналу через територію України від 12.07.2006¹⁴²

3. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Федеральним міністерством оборони Федеративної Республіки Німеччина про надання даних та послуг з кодифікації від 25.05.2016¹⁹³

4. Угода між Урядом України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина про співробітництво у військово-технічній галузі від 16.12.1997²⁶⁰

5. Угода між Міністерством оборони України та Федеральним Міністерством оборони Федеративної Республіки Німеччина про безкоштовну передачу медичного майна та медично-технічного обладнання від 13.12.1994³¹³

6. Протокол між Міністерством Оборони України і Федеральним Міністерством Закордонних Справ Федеративної Республіки Німеччина про співробітництво у галузі опрацювання спільних технологій по ліквідації шахтних пускових установок від 13.10.1994³¹⁷

7. Спільна заява про розвиток співпраці між міністерствами оборони України та Федеративної Республіки Німеччина від 11.04.1994³²³

8. Угода між Міністерством оборони України та Федеральним міністерством оборони Федеративної Республіки Німеччина про умови взаємного забезпечення офіційних і робочих візитів від 16.08.1993³³⁵

9. Угода між Міністерством оборони України та Федеральним міністерством оборони Федеративної Республіки Німеччина про співробітництво у військовій галузі від 16.08.1993³³⁶

10. Угода між Урядом України і Урядом Федеративної Республіки Німеччина про співробітництво у розв'язанні проблем ліквідації ядерних озброєнь від 10.06.1993³³⁸

11. Домовленість між Урядом України та Федеральним міністром оборони Федеративної Республіки Німеччина про безкоштовну передачу техніки, обладнання та інвентаря з фондів бундесверу від 06.08.1992³⁵⁰

Фінляндська Республіка

1. Угода про співробітництво у сфері безпеки та довгострокову підтримку між Україною та Фінляндською Республікою 3 квітня 2024 року⁸²

Французька Республіка

1. Угода про співробітництво у сфері безпеки між Україною та Францією 16 лютого 2024 року⁸⁷

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2022 р. № 1370 Про затвердження Угоди між Урядом України та Урядом Французької Республіки щодо гранту Франції у сфері оборони та безпеки⁹⁰

3. Угода між Урядом України та Урядом Французької Республіки щодо офіційної підтримки у створенні єдиної системи авіаційної безпеки та цивільного захисту в Україні від 29.05.2018¹⁰¹

4. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Французької Республіки про співробітництво у галузі кодифікації від 13.11.2012²¹⁰

5. Угода між Урядом України та Урядом Французької Республіки про співробітництво в галузі озброєння та військової техніки від 15.02.1996²⁹⁴

Йорданське Хашимітське Королівство

1. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Йорданського Хашимітського Королівства про військове співробітництво від 22.06.2011³⁵²

Чеська Республіка

1. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чеської Республіки про військові поховання від 21.10.2013¹¹⁹

2. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чеської Республіки про співробітництво в галузі оборонної промисловості від 17.02.2006¹⁴³

3. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Чеської Республіки про взаємний контроль якості продукції оборонного призначення під час здійснення військово-технічного співробітництва від 21.10.2013²⁰⁵

4. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Чеської Республіки про взаємне співробітництво від 02.04.1996²⁸⁹

Швейцарська Конфедерація

1. Угода про співробітництво між Міністерством оборони України та Федеральним Департаментом оборони, захисту населення та спорту Швейцарської Конфедерації від 03.09.2002²⁴⁴

Японія

1. Угода між Урядом України та Урядом Японії про співробітництво у сфері поліпшення післяаварійного реагування на надзвичайні ситуації на атомних електростанціях від 18.04.2012¹²⁶

2. Спільне україно-японське комюніке від 01.09.2003²³²

Список використаних джерел

1. Закон України Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей 26 січня 2022 року № 2010-IX, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2010-20#Text>
2. Закон України «Про розвідку», від 17 вересня 2020 року № 912-IX, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text>
3. Закон про правовий статус зниклих осіб 12 липня 2018 року № 2505-VIII, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19#Text>
4. Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355>
5. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
6. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» 20 жовтня 2014 року № 1706-VII, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
7. Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» 15 квітня 2014 року № 1207-VII, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>
8. Закон України «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей» 16 вересня 2014 року № 1680-VII, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1680-18#Text>
9. Кодекс цивільного захисту України, 2 жовтня 2012 року № 5403-VI, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>
10. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 року № 2411-VI, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>
11. Закон України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 року № 1906-IV, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>
12. Кримінально-виконавчий кодекс України 11 липня 2003 року № 1129-IV, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#n81>
13. Закон України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного

- використання» від 20.02.2003 № 549-IV, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/549-15#Text>
14. Закон України «Про Товариство Червоного Хреста України» 28 листопада 2002 року № 330-IV. , [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/330-15#Text>
 15. Кримінальний кодекс України, 5 квітня 2001 року № 2341-III, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
 16. Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16 березня 2000 року № 1550-III, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text>
 17. Закон України «Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав» від 02.03.2000 № 1518-III, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1518-14#Text>
 18. Закон України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» 21 вересня 1999 року № 1068-XIV, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-14#Text>
 19. Закон України «Про символіку Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала в Україні» 8 липня 1999 року № 862-XIV , [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/862-14#Text>
 20. Закон України «Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки» від 23 квітня 1999 року № 613-XIV, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/613-14#Text>
 21. Закон України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України» від 24 березня 1999 року № 548-XIV , [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14#Text>
 22. Закон України «Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України». від 24 березня 1999 року № 551-XIV , [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14#Text>
 23. Конституція України, 28 червня 1996 року, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
 24. Закон України «Про приєднання України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року» від 16 листопада 1994 року N 248/94-ВР, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/248/94-%D0%B2%D1%80#Text>
 25. Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21.10.1993 № 3543-XII, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>

26. Закон України Про попереднє ув'язнення 30 червня 1993 року № 3352-ХІІ, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12#n22>
27. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 року № 2011-ХІІ, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>
28. Закон України «Про оборону України, 6 грудня 1991 року № 1932-ХІІ, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>
29. Закон України «Про Збройні Сили України». 6 грудня 1991 року № 1934-ХІІ, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text>
30. Постанова Верховної Ради Української РСР «Про проголошення незалежності України» від 24 серпня 1991 року № 1427-ХІІ, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text>
31. Постанова Верховної Ради України «Про військові формування на Україні» від 24 серпня 1991 року N 1431-ХІІ, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1431-12#Text>
32. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 року № 959-ХІІ, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
33. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року № 55-ХІІ, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>
34. Додатковий протокол I до Женевських конвенцій 1949 року від 08 червня 1977 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів підписаний Україною 12.12.1977 року та ратифікований 18.08.1989 року, з набуттям чинності з 21.07.1990 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text
35. Додатковий протокол II до Женевських конвенцій 1949 року від 08 червня 1977 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру підписаний Україною 12.12.1977 року та ратифікований 18.08.1989 року, з набуттям чинності з 21.07.1990 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_200#Text
36. Додатковий протокол III до Женевських конвенцій 1949 року, що стосується прийняття додаткової відмітної емблеми підписаний Україною 23.06.2006 року, ратифікований 22.10.2009 з набуттям чинності з 19.07.2010 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g74#Text
37. Конвенція від 10 жовтня 1980 року про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися

- такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невивіркову дію підписана Україною 10.04.1981 та ратифікована 04.06.1982 , Указ Президії ВР УРСР № 3613-Х , з набуттям чинності з 02.12.1983 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_266#Text
38. Протокол I про осколки, які не піддаються виявленню, до Конвенції від 10 жовтня 1980 року (набув чинності для України 23.06.1982 р.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_266#Text
39. Додатковий протокол IV про засліплюючу лазерну зброю до Конвенції від 10 жовтня 1980 року (Відень, 13 жовтня 1995 року), прийнято згідно із Законом України № 2998-III від 17.01.2002 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_894#Text
40. Угода про імплементацію частини XI Конвенції ООН з морського права від 10 грудня 1982 року підписана Україною 28.02.1995 та ратифікована 03.06.1999 , Закон України № 728-XIV з набранням чинності з 25.08.1999 року . [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_183#Text
41. Конвенція про захист культурних цінностей на випадок збройного конфлікту і Протокол до неї від 14 травня 1954 року, ратифікована Україною 09.01.1957 року, Указ Президії ВР УРСР № 29, з набуттям чинності з 06.08.1957 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_722#Text
42. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16 грудня 1966 року ратифіковано Україною 19.10.1973 , Указ Президії ВР УРСР № 2148-VIII, з набуттям чинності з 23.03.1976 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
43. Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 року , Постанова ВР УРСР № 582-XII, чинний з 25.12.1990 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_086#Text
44. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 04 листопада 1950 року (зі змінами та доповненнями, внесеними Протоколом № 11 від 11 травня 1994 року, Протоколом № 14 від 13 травня 2004 року) підписана 09.11.1995 та ратифікована 17.07.1997, Закон України № 475/97-ВР 11.09.1997 зроблені заяви до ст. 25, 46 . [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
45. Міжнародна конвенція про припинення злочину апартеїду та покарання за нього від 30 листопада 1973 року , підписана 21.02.1974 та ратифікована 15.10.1975, Указ Президії ВР УРСР 18.07.1976 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_149

46. Конвенція про запобігання та покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів від 14.12.1973 року, підписана Україною 26.12.1975 , ратифікована Указом Президії ВР УРСР 20.02.1977 . [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_389#Text
47. Конвенція про заборону воєнного або будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище від 10 грудня 1976 року 18.05.1977 25.05.1978 (р), Указ Президії ВР УРСР 05.10.1978 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_258#Text
48. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини 16.11.1972 ратифікована 04.10.1988, Указ Президії ВР УРСР № 6673-ХІ та набула чинності з 12.01.1989 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/6673-11#Text>
49. Конвенція про заборону розробки, виробництва та нагромадження запасів бактеріологічної (біологічної) і токсичної зброї та про їх знищення від 10.04.1972 ратифікована 21.02.1988 (, Указ Президії ВР УРСР 26.03.1975 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_054#Text
50. Конвенція про заборону розробки, виробництва, накопичення і застосування хімічної зброї та про її знищення від 13.01.1993 ратифікована 16.10.1998, Закон України № 187-ХІV 15.11.1998 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_182#Text
51. Конвенція про охорону персоналу ООН та зв'язаного з нею персоналу від 09 грудня 1994 року . ратифікована Україною 06.07.1995 , Закон України № 267/95-ВР та набрала чинності з 15.01.1999 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_025#Text
52. Конвенція про маркування пластичних вибухових речовин з метою їх виявлення від 01.03.1991 року, ратифікована 03.12.1997 , Закон України № 687/97-ВР з набранням чинності з 03.12.1997 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_016#Text
53. Конвенція про статус біженців 1951 року , Україна приєдналася 10.01.2002 року, Закон України № 2942-III , набуття чинності з 10.06.2002 року https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text
54. Протокол щодо статусу біженців 1967 року Україна приєдналася 10.01.2002, Закон України № 2942-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_363#Text
55. Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 року підписана Україною 29.05.1997 року та ратифікована 16.01.1998 року, Закон України № 43/98-ВР 09.06.1998 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_033#Text
56. Додатковий протокол 1975 року до Європейської конвенції 1957 року

- про видачу правопорушників підписана Україною 29.05.1997 та ратифікована 16.01.1998, Закон України № 43/98-ВР набуття чинності з 09.06.1998 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_034#Text
57. Другий додатковий протокол 1978 року до Європейської конвенції про видачу правопорушників підписана Україною 29.05.1997 та ратифікована 16.01.1998, Закон України № 43/98-ВР набуття чинності з 09.06.1998 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_035#Text
58. Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 року 29.05.1997 ратифікована 16.01.1998 року, Закон України № 44/98-ВР набуття чинності з 09.06.1998 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_036#Text
59. Додатковий протокол 1975 року до Європейської конвенції 1959 року про взаємну допомогу у кримінальних справах підписано Україною 29.05.1997 та ратифіковано 16.01.1998 року, Законом України № 44/98-ВР набуття чинності з 09.06.1998 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_037#Text
60. Гаазька декларація щодо заборони застосування куль, що легко сплющуються і розвертаються у тілі людини, від 29 липня 1899 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_196#Text
61. МІЖНАРОДНА КОНВЕНЦІЯ про захист усіх осіб від насильницьких зникнень, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text
62. Факультативний протокол до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведіння та покарання, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_f48#Text
63. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
64. Протокол про заборону або обмеження застосування мін, мін-пасток та інших пристроїв з поправками, внесеними 3 травня 1996 року, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_310#Text
65. Кодекс поведінки стосовно військово-політичних аспектів безпеки, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_116#Text
66. Угода про першочергові заходи стосовно захисту жертв збройних конфліктів, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_037#Text

67. Резолюція 47/33 Генеральної Асамблеї ООН від 18 грудня 1992 року "Декларація про захист усіх осіб від насильницького зникнення", [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_225#Text
68. Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_068#Text
69. Конвенція про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невибіркову дію, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_266#Text
70. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів міжнародного характеру (Протокол II), [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_200#Text
71. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text
72. Резолюція про поширення міжнародного гуманітарного права, що застосовується під час збройних конфліктів 7 червня 1977 року, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_963#Text
73. Додатковий протокол до Європейської конвенції про видачу правопорушників 15 жовтня 1975 року, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_034#Text
74. Європейська конвенція про незастосування строків давності до злочинів проти людяності та воєнних злочинів, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_125#Text
75. Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_151#Text
76. Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_152#Text
77. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text
78. Конвенція про захист цивільного населення під час війни, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text

79. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі 18.10.1907, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text
80. Конвенція про закони і звичаї суходільної війни від 18.10.1907, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_765#Text
81. Угода між Україною та Латвійською Республікою про довгострокову підтримку та безпекові зобов'язання 11 квітня 2024 року, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/ugoda-mizh-ukrayinoyu-ta-latvijskoju-respublikoyu-pro-dovgos-90189>
82. Угода про співробітництво у сфері безпеки та довгострокову підтримку між Україною та Фінляндською Республікою 3 квітня 2024 року, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/ugoda-pro-spivrobotnictvo-u-sferi-bezpeki-ta-dovgostrokovu-p-90021>
83. Угода про співробітництво у сфері безпеки між Україною та Нідерландами 1 березня 2024 року, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/ugoda-pro-spivrobotnictvo-u-sferi-bezpeki-mizh-ukrayinoyu-ta-89461>
84. Угода про співробітництво у сфері безпеки між Україною та Канадою 24 лютого 2024 року, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/ugoda-pro-spivrobotnictvo-u-sferi-bezpeki-mizh-ukrayinoyu-ta-89233>
85. Угода про співробітництво у сфері безпеки між Україною та Італією 24 лютого 2024 року, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/ugoda-pro-spivrobotnictvo-u-sferi-bezpeki-mizh-ukrayinoyu-ta-89245>
86. Угода про співробітництво у сфері безпеки та довгострокову підтримку між Україною та Данією 23 лютого 2024 року, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/ugoda-pro-spivrobotnictvo-u-sferi-bezpeki-ta-dovgostrokovu-p-89185>
87. Угода про співробітництво у сфері безпеки між Україною та Францією 16 лютого 2024 року, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/ugoda-pro-spivrobotnictvo-u-sferi-bezpeki-mizh-ukrayinoyu-ta-89005>
88. Угоду про співробітництво в галузі безпеки та довгострокову підтримку між Федеративною Республікою Німеччина та Україною 16 лютого 2024 року, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/ugoda-pro-spivrobotnictvo-u-sferi-bezpeki-ta-dovgostrokovu-p-88985>

89. Угода про співробітництво у сфері безпеки між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії 12 січня 2024 року, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/ugoda-pro-spivrobotnictvo-u-sferi-bezpeki-mizh-ukrayinoyu-ta-88277>
90. КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ ПОСТАНОВА від 9 грудня 2022 р. № 1370 Про затвердження Угоди між Урядом України та Урядом Французької Республіки щодо гранту Франції у сфері оборони та безпеки, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1370-2022-%D0%BF#Text>
91. МЕМОРАНДУМ про домовленість між Урядом України та Організацією НАТО із зв'язку та інформації стосовно співробітництва з питань консультацій, управління, зв'язку, розвідки, спостереження та рекогносцировки в рамках програми НАТО “Партнерство заради миру” {Меморандум ратифіковано Законом № 2741-IX від 16.11.2022, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: } https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_001-22#Text
92. УГОДА між Кабінетом Міністрів України та Урядом Королівства Швеція щодо співробітництва у сфері оборони {Угоду затверджено Постановою КМ № 948 від 23.08.2022}, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752_002-21#Text
93. РАМКОВА УГОДА МІЖ УРЯДОМ УКРАЇНИ ТА УРЯДОМ СПОЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА ПІВНІЧНОЇ ІРЛАНДІЇ ЩОДО ОФІЦІЙНОЇ КРЕДИТНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ СПРОМОЖНОСТЕЙ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ {Рамкову угоду подано на ратифікацію Розпорядженням КМ № 68-р від 24.01.2022} {Рамкову угоду ратифіковано Законом № 2025-IX від 27.01.2022}, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/826_001-21#Text
94. МЕМОРАНДУМ про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Естонської Республіки про двостороннє оборонне співробітництво 21.04.2023, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/233_001-23#Text
95. МЕМОРАНДУМ про домовленість між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Словацької Республіки щодо надання підтримки Міністерством оборони України для офіцера зв'язку Збройних Сил Словацької Республіки в Багатонаціональній координаційній групі при Багатонаціональному об'єднаному координаційному комітеті з питань військового співробітництва та оборонного реформування 13.01.2022, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703_001-22#Text
96. Інструкція про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України, затверджена Наказом Міністерства

- оборони України 23.03.2017 № 164 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17#Text>
97. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду ООН: міжнародний документ від 26.06.1945. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010.
98. Північноатлантичний договір: міжнародний документ від 04.04.1945. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/950_008
99. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Королівства Саудівська Аравія про співробітництво в оборонній сфері від 05.02.2020, Угоду затверджено Постановою КМ № 635 від 22.07.2020 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/682_001-20#Text
100. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про військово-фінансове співробітництво від 03.02.2020, Угоду затверджено Постановою КМ № 512 від 25.06.2020 - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/792_002-20#Text
101. Угода між Урядом України та Урядом Французької Республіки щодо офіційної підтримки у створенні єдиної системи авіаційної безпеки та цивільного захисту в Україні від 29.05.2018, Угоду подано на ратифікацію Розпорядженням КМ № 371-р від 30.05.2018}, {Угоду ратифіковано Законом № 2452-VIII від 07.06.2018}, - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/250_001-18#Text
102. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Держави Катар про військово-технічне співробітництво від 20.03.2018, Угоду затверджено Постановою КМ № 640 від 22.08.2018, - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/634_001-18#Text
103. Протокол між Кабінетом Міністрів України та Урядом Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії про внесення змін до Меморандуму про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України та Урядом Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії щодо обміну та взаємної охорони інформації з обмеженим доступом у сфері оборони від 20.02.2018, Протокол подано на ратифікацію Розпорядженням КМ № 1129-р від 16.09.2020}, {Угоду ратифіковано Законом № 1098-IX від 16.12.2020}, - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/826_002-17#n2
104. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про військово-фінансове співробітництво від 20.12.2017, Угоду затверджено Постановою КМ № 398 від 23.05.2018}, - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/792_006-17#Text

105. Угода між Урядом Литовської Республіки, Урядом Республіки Польща та Кабінетом Міністрів України про внесення змін до Угоди між Урядом Литовської Республіки, Урядом Республіки Польща та Кабінетом Міністрів України стосовно створення спільної військової частини від 05.10.2017, Угоду подано на ратифікацію Розпорядженням КМ № 615-р від 29.08.2018, ВВР, 2019, № 3, ст.22}, {Угоду ратифіковано Законом № 2645-VIII від 06.12.2018, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440_003-17#n2
106. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про військово-фінансове співробітництво від 30.12.2016, Угоду затверджено Постановою КМ № 533 від 19.07.2017, - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/792_002-16#Text
107. Генеральна угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про співробітництво у сфері оборони від 02.12.2016, {Генеральну угоду подано на ратифікацію Розпорядженням КМ № 333-р від 17.05.2017}, {Генеральну угоду ратифіковано Законом № 2526-VIII від 06.09.2018}, - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_002-16#Text
108. Угода між Урядом України та організацією НАТО з підтримки та постачання про партнерство з підтримки спільного управління предметами постачання від 01.12.2016, {Угоду затверджено Постановою КМ № 599 від 09.08.2017}, - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_003-16#Text
109. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Індонезія про співробітництво в оборонній галузі від 05.08.2016, {Угоду ратифіковано Законом № 1840-VIII від 08.02.2017}- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/360_009-16#Text
110. Протокол між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про внесення змін до Угоди між Урядом України та Урядом Республіки Польща про взаємні поставки озброєння, військової техніки та надання послуг у військово-технічній галузі, підписаної 10 жовтня 1996 року в м. Київ від 09.07.2016, {Протокол затверджено Постановою КМ № 228 від 05.04.2017}, - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_001-16#Text
111. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії стосовно співробітництва у сфері військових перевезень від 21.04.2016, {Угоду подано на ратифікацію Розпорядженням КМ № 939-р від 07.12.2016}, {Угоду повторно подано на ратифікацію Розпорядженням КМ № 435-р від 21.06.2017}, {Угоду ратифіковано Законом № 2527-VIII від 06.09.2018, ВВР, 2018, № 42, ст.326}, -[Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/642_004-16#Text

112. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Сенегал про військово-технічне співробітництво від 24.03.2016, {Угоду затверджено Постановою КМ № 597 від 09.08.2017}, - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/686_001-15#Text
113. Меморандум про домовленість між Урядом України та Організацією НАТО із зв'язку та інформації, яка представлена Генеральним менеджером Агенції НАТО із зв'язку та інформації стосовно співробітництва з питань консультацій, управління, зв'язку, розвідки, спостереження та рекогносцировки в рамках програми НАТО "Партнерство заради миру" від 24.04.2015, {Меморандум ратифіковано Законом № 564-VIII від 01.07.2015}, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_030#Text
114. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Об'єднаних Арабських Еміратів про військово-технічне співробітництво від 24.02.2015, {Угоду затверджено Постановою КМ № 62 від 08.02.2017}, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/784_001-15#Text
115. Угода між Україною та Європейським Союзом щодо статусу Консультативної місії Європейського союзу з реформування сектору цивільної безпеки України (КМЄС в Україні) від 17.11.2014, {Угоду ратифіковано Законом № 142-VIII від 04.02.2015}, - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_012#Text
116. Угода між Урядом Литовської Республіки, Урядом Республіки Польща та Кабінетом Міністрів України стосовно створення спільної військової частини від 19.09.2014, {Угоду ратифіковано Законом № 143-VIII від 04.02.2015}, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_548#Text
117. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 07.06.2014, {Угоду ратифіковано із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014}, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#n2786
118. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про заходи зміцнення довіри і безпеки від 10.03.2014, {Угоду ратифіковано Законом № 303-VIII від 08.04.2015}, - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/642_060#Text
119. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чеської Республіки про військові поховання від 21.10.2013, {Угоду ратифіковано Законом № 694-VIII від 16.09.2015}, - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203_066#Text
120. Імплементативна угода між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з підтримки (ОНП) про перезахоронення

- радіоактивних відходів, що утворилися внаслідок виконання військових програм колишнього СРСР в Україні від 18.09.2013, {Імплементативну угоду ратифіковано Законом № 526-VIII від 17.06.2015}, - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_028#Text
121. Угода (у формі обміну листами) між Україною та Організацією Північноатлантичного договору про участь України в операції "Океанський Щит" від 22.02.2013, {Угоду ратифіковано Законом №580-VII від 19.09.2013}, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_027#Text
122. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Італійської Республіки про перевезення військових вантажів та персоналу через територію України у зв'язку з участю Збройних Сил Італійської Республіки у Міжнародних силах сприяння безпеці в Ісламській Республіці Афганістан від 21.02.2013, {Угоду ратифіковано Законом № 302-VIII від 08.04.2015}, - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380_048#Text
123. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Індія про співробітництво у сфері оборони від 10.12.2012, {Угоду затверджено Постановою КМ № 374 від 29.05.2013}, - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/356_024#Text
124. Угода між Урядом України та Урядом Королівства Таїланд про співробітництво у сфері оборони від 12.10.2012, Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2013 року N 245 "Про затвердження Угоди між Урядом України та Урядом Королівства Таїланд про співробітництво у сфері оборони", [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU12279.html
125. Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Російської Федерації про взаємодію з питань попередження надзвичайних ситуацій, пожеж і ліквідації їх наслідків у населених пунктах, в яких розташовано об'єкти Чорноморського флоту Російської Федерації на території України від 12.07.2012, {Угоду ратифіковано Законом № 25-VII від 11.01.2013}, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_414#Text
126. Угода між Урядом України та Урядом Японії про співробітництво у сфері поліпшення післяаварійного реагування на надзвичайні ситуації на атомних електростанціях від 18.04.2012, {Угоду ратифіковано Законом № 4669-VI від 27.04.2012}, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392_035#Text
127. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Сербія про співробітництво у сфері оборони від 10.11.2011, {Угоду затверджено Постановою КМ № 634 від 18.07.2012}, [Електронний

- ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/893_009#Text
128. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Кіпр про співпрацю у сфері оборони від 04.07.2011, {Угоду ратифіковано Законом № 301-VIII від 08.04.2015}, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/196_022#Text
129. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Словацької Республіки про військові поховання від 17.06.2011, {Угоду ратифіковано Законом № 695-VIII від 16.09.2015}, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703_096#Text
130. Меморандум про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України та Урядом Його Величності Султана і Янг Ді-Пертуана Брунею Даруссаламу стосовно співробітництва у сфері оборони від 30.03.2011, {Меморандум затверджено Постановою КМ № 1063 від 20.10.2011}, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/096_005#Text
131. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Перу про військово-технічне співробітництво від 17.02.2011, {Угоду затверджено Постановою КМ № 1026 від 07.11.2012}, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/604_010#Text
132. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Російської Федерації про взаємодію при проведенні інспекційних заходів у місцях дислокації військових формувань Чорноморського флоту Російської Федерації на території України за Договором про звичайні збройні сили в Європі від 19 листопада 1990 року, Віденським документом 1999 року переговорів з заходів зміцнення довіри і безпеки та Договором з відкритого неба від 24 березня 1992 року від 26.11.2010, {Угоду затверджено Постановою КМ N 396 (396-2011-п) від 13.04.2011}, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_378#Text
133. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Демократичної Соціалістичної Республіки Шрі-Ланка про військово-технічне співробітництво від 30.06.2010, { Угоду затверджено Постановою КМ N 1043 (1043-2010-п) від 10.11.2010 }, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/144_004#Text
134. Угода між Україною та Португальською Республікою про військове співробітництво від 24.06.2008, { Угоду затверджено Указом Президента N 560 (560/2009) від 21.07.2009 }, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/620_018#Text
135. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Алжирської Народної Демократичної Республіки про військово-технічне співробітництво від 08.04.2008, { Угоду ратифіковано Законом N 613-

- VI (613-17) від 01.10.2008 }, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/012_006#Text
136. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Італійської Республіки про військово-технічне співробітництво { Угоду затверджено Постановою КМ N 674 (674-2008-п) від 23.07.2008 }, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380_042#Text
137. Меморандум про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України та Урядом Малайзії про двостороннє співробітництво в оборонній галузі від 20.03.2007, { Меморандум ратифіковано Законом N 612-VI (612-17) від 01.10.2008 }, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/458_006#Text
138. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про оборонно-промислове співробітництво від 17.01.2007, {Угоду затверджено Постановою КМ N 1030 (1030-2007-п) від 08.08.2007}, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/792_062#Text
139. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Російської Федерації про взаємну охорону прав на результати інтелектуальної діяльності, що використовуються та отримані в ході двостороннього військово-технічного співробітництва від 22.12.2006, {Угоду затверджено Постановою КМ N 519 (519-2008-п) від 04.06.2008}, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_706#Text
140. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Корея щодо співробітництва у сфері оборонної промисловості та матеріально-технічного забезпечення від 18.12.2006, {Угоду затверджено Постановою КМ N 1029 (1029-2007-п) від 08.08.2007} [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/410_022#Text
141. Меморандум про взаєморозуміння стосовно співробітництва у військовій та оборонно-промисловій галузях між Кабінетом Міністрів України та Урядом Ісламської Республіки Пакистан від 01.11.2006, {Меморандум затверджено Постановою КМ N 773 (773-2007-п) від 23.05.2007}, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586_004#Text
142. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина про перевезення військових вантажів та персоналу через територію України від 12.07.2006, {Угоду ратифіковано Законом N 861-VI (861-17) від 14.01.2009}, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276_067#Text
143. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чеської Республіки про співробітництво в галузі оборонної промисловості від 17.02.2006, {Угоду затверджено Постановою КМ N 1237 (1237-2007-п) від

- 17.10.2007}, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203_050#Text
144. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорської Республіки про військово-технічне співробітництво від 20.01.2006, {Угоду затверджено Постановою КМ N 1072 (1072-2006-п) від 01.08.2006}, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_057#Text
145. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Казахстан про військово-технічне співробітництво від 18.11.2005, {Угоду затверджено Постановою КМ N 917 (917-2006-п) від 03.07.2006}, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398_054#Text
146. Угода між Європейським Союзом і Україною про визначення загальної схеми участі України в операціях Європейського Союзу із врегулювання криз від 13.06.2005, {Угоду ратифіковано Законом N 137-VI (137-17) від 06.03.2008, ВВР, 2008, N 23, ст.212}, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_648#Text
147. Угода (у формі обміну листами) між Україною та Організацією Північноатлантичного договору про участь України у військово-морських операціях на Середземному морі в рамках операції "Активні зусилля" (ОАЗ) від 21.04.2005, {Угоду затверджено Указом Президента N 71 (71/2006) від 26.01.2006}, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_013#Text
148. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Екваторіальна Гвінея про військово-технічне співробітництво від 17.09.2004, {Угоду затверджено Постановою КМ N 902 (902-2006-п) від 03.07.2006}, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/226_005#Text
149. Меморандум про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України та Урядом Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії щодо обміну та взаємної охорони інформації з обмеженим доступом у сфері оборони від 06.09.2004, {Меморандум ратифіковано Законом N 686-VI (686-17) від 17.12.2008 }, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/826_024#Text
150. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Азербайджанської Республіки про виробничу і науково-технічну кооперацію підприємств і організацій оборонних галузей промисловості від 03.06.2004, (Угоду затверджено Постановою КМ N 1693 (1693-2004-п) від 16.12.2004), [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/031_044#Text
151. Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Азербайджанської Республіки про співробітництво в підготовці льотного та інженерно-технічного складу авіації обох країн від 03.06.2004, (Угоду затверджено Постановою КМ N 838 (838-2005-п) від 31.08.2005),

- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/031_048#Text
152. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про додаткові заходи зміцнення довіри та безпеки від 16.04.2004, (Угоду затверджено Постановою КМ N 1171 (1171-2004-п) від 08.09.2004), [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_056#Text
153. Протокол про наміри між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеративної Республіки Бразилія у сфері оборони від 21.10.2003, (Протокол затверджено Постановою КМ N 915 (915-2004-п) від 13.07.2004), [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/076_014#Text
154. Угода між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про охорону секретної інформації у сфері оборони від 04.08.2003, (Угоду ратифіковано Законом N 1760-IV (1760-15) від 04.06.2004, ВВР, 2004, N 36, ст.441) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_082#Text
155. Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Російської Федерації про ліквідацію та порядок повернення авіаційної техніки, що знаходиться на ремонтних підприємствах Міністерства оборони України і Міністерства оборони Російської Федерації від 01.07.2003, (Угоду ратифіковано Законом N 2034-IV (2034-15) від 22.09.2004), [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_270#Text
156. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Корея про захист секретної інформації військового характеру від 11.04.2003, (Угоду ратифіковано Законом N 2826-IV (2826-15) від 07.09.2005, ВВР, 2005, N 51, ст.542), [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/410_010#Text
157. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Монголії про співробітництво в галузі оборони від 31.03.2003, (Угоду ратифіковано Законом N 1371-IV (1371-15) від 10.12.2003, ВВР, 2004, N 15, ст.226), [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/496_027#Text
158. Угода (у формі обміну листами) між Україною та Державою Кувейт про надання допомоги 19-им окремим батальйоном радіаційного, хімічного та біологічного захисту Збройних Сил України в захисті цивільного населення Держави Кувейт від наслідків можливого застосування зброї масового ураження та у ліквідації можливих наслідків застосування зброї масового ураження на території Держави Кувейт від 17.03.2003, (Угоду ратифіковано Законом N 632-IV (632-15) від 20.03.2003), [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/414_005#Text
159. Меморандум про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України і штабом Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил

- НАТО на Атлантиці та штабом Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО в Європі щодо забезпечення підтримки операцій НАТО з боку України від 09.07.2002, (Меморандум ратифіковано Законом N 1607-IV (1607-15) від 17.03.2004), [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_005#Text
160. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Хорватія про військово-технічне співробітництво від 27.05.2002, {Угоду ратифіковано Законом N 611-VI (611-17) від 01.10.2008}, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/191_013#Text
161. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Російської Федерації про порядок використання полігонів бойової підготовки Військово-Морських Сил України військовими формуваннями Чорноморського флоту Російської Федерації від 16.03.2000, (Угоду затверджено Постановою КМ N 1209 (1209-2000-п) від 03.08.2000), [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_290#Text
162. Угода між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки щодо реалізації програм та проектів міжнародної допомоги у військовій сфері від 08.12.1999, (Угоду ратифіковано Законом N 2079-III (2079-14) від 02.11.2000), [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_047#Text
163. Угода між Урядом України та Урядом Російської Федерації про засоби систем попередження про ракетний напад і контролю космічного простору від 28.02.1997, (Угоду ратифіковано Законом N 2207-III (2207-14) від 11.01.2001), [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_125#Text
164. Угода між Урядом України та Урядом Російської Федерації про використання полігону злітно-посадкових систем "Нитка" від 07.02.1997, {Угоду ратифіковано Законом N 1968-IV (1968-15) від 01.07.2004}, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_198#Text
165. Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки щодо передачі ракетного обладнання та технологій від 13.05.1994, {Меморандум затверджено Постановою КМ N 613 (613-94-п) від 05.09.94}, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_072#Text
166. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року, Про приєднання до Договору та застереження до нього відповідно до Закону України від 16 листопада 1994 року N 248/94-ВР, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/248/94-%D0%B2%D1%80#Text>
167. Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 5 грудня 1994 року,

- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_158#Text
168. Угода про принципи та порядок виконання Договору про звичайні збройні сили в Європі, Угоду ратифіковано Постановою ВР N 2526-ХІІ (2526-12) від 01.07.92, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_065#Text
169. Договір про звичайні збройні сили в Європі (укр/рос) від 19 листопада 1990 року, (Договір ратифіковано Постановою ВР N 2526-ХІІ (2526-12) від 01.07.92), [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_314#Text
170. Угода з адаптації Договору про звичайні збройні сили в Європі, (Угоду ратифіковано Законом N 1974-ІІІ (1974-14) від 21.09.2000, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_063#Text
171. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Союз М'янма про військово-технічне співробітництво, {Угоду затверджено Постановою КМ № 292 від 03.04.2019} [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/104_001-18#Text
172. Угода (у формі обміну нотами) між Україною та Сполученими Штатами Америки про продовження дії Угоди між Україною та Сполученими Штатами Америки щодо надання допомоги Україні в ліквідації стратегічної зброї, а також запобігання розповсюдженню зброї масового знищення від 30.12.2020, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_001-20#Text
173. Протокол між Міністерством оборони України та Групою національних директорів з кодифікації НАТО (АС/135) про внесення змін до Спонсорської угоди між Міністерством оборони України та Групою національних директорів з кодифікації НАТО (АС/135) про приєднання до системи кодифікації НАТО від 12.11.2019, - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_001-19#Text
174. Протокол між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Литовської Республіки про внесення змін до Меморандуму про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Литовської Республіки щодо реалізації заходів військової підготовки Збройних Сил України від 11.04.2019, -[Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440_001-19#Text
175. Резолюція 73/194, прийнята Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй "Проблема мілітаризації Автономної Республіки Крим і міста Севастополь, Україна, а також районів Чорного й Азовського морів" від 17.12.2018 № А/RES/73/194, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://undocs.org/ru/A/RES/73/194>
176. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Ісламської Республіки Афганістан про військове співробітництво від

- 01.11.2018, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/004_001-18#Text
177. Протокол про внесення змін до Угоди про встановлення відносин у сфері купівлі-продажу N UKR-04 на підтримку Несистемних брокерських послуг для Збройних Сил України від 08.10.2018, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_003-18#Text
178. Протокол N 2 між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Італійської Республіки про внесення змін до Технічної угоди між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Італійської Республіки про надання тилового забезпечення українському персоналу у складі італійського контингенту, що діє в рамках Місії НАТО в Ісламській Республіці Афганістан "Рішуча підтримка" від 11.09.2018, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380_001-18#Text
179. Угода (у формі обміну нотами) між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про надання Українській Стороні товарів військового призначення та послуг від 13.06.2018, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_004-18#Text
180. Технічна угода між Міністерством оборони України та Агенцією НАТО з підтримки та постачання щодо надання послуг медичного забезпечення другого рівня військовослужбовцям українського національного контингенту в Косово від 02.05.2018, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_002-18#Text
181. Угода між Міністерством оборони України та Державним департаментом Сполучених Штатів Америки про передачу в користування обладнання для лінії захищеного зв'язку від 24.04.2018, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_003-18#Text
182. Адміністративні домовленості між Міністерством оборони України та Штабом Верховного Головнокомандувача Об'єднаних Збройних Сил НАТО в Європі щодо участі України у тренувально-дорадчій місії НАТО "Рішуча підтримка" в Ісламській Республіці Афганістан від 20.02.2018, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_001-18#Text
183. Технічна домовленість між Міністерством оборони Італійської Республіки та Міністерством оборони України щодо надання послуг з передачі інформації та кодифікації, що відносяться до постачання предметів оборони від 31.10.2017, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380_002-17#Text
184. Основна угода про обмін та співробітництво між Міністерством оборони України та Національним агентством геопросторової розвідки Міністерства оборони Сполучених Штатів Америки стосовно

- геопросторової інформації від 11.08.2017, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_002-17#Text
185. Технічна угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Болгарія щодо спільного навчання з бойовими стрільбами підрозділів протиповітряної оборони на території Республіки Болгарія у 2017 році від 30.06.2017, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100_001-17#Text
186. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Естонської Республіки щодо реалізації заходів військової підготовки Збройних Сил України від 25.05.2017, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/233_001-17#Text
187. Домовленість про оборонне співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Канади і Збройними Силами Канади від 03.04.2017, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_053-17#Text
188. Технічна угода між Міністерством оборони України та Міністерством Національної оборони Республіки Польща щодо реалізації заходів військової підготовки Збройних Сил України від 02.02.2017, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_001-17#Text
189. Технічна угода між Міністерством оборони України та Оперативним повітряним командуванням Збройних Сил Королівства Данія стосовно проведення операції "Північний сокіл - 2017" від 25.01.2017, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208_052-17#Text
190. Рамкове рішення Тристоронньої контактної групи про розведення сил і засобів від 21.09.2016, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.osce.org/files/f/documents/2/4/266271.pdf>
191. Спільна заява Комісії Україна - НАТО під час Варшавського саміту від 09.07.2016, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_133169.htm
192. Угода про встановлення відносин у сфері купівлі-продажу N UKR-04 на підтримку Несистемних брокерських послуг для Збройних Сил України від 14.06.2016, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_001-16#Text
193. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Федеральним міністерством оборони Федеративної Республіки Німеччина про надання даних та послуг з кодифікації від 25.05.2016, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276_502#Text
194. Основна угода про обмін та співробітництво між Міністерством оборони України та Національним агентством геопросторової розвідки Міністерства оборони Сполучених Штатів Америки стосовно

- геопросторової інформації від 21.04.2016, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_172#Text
195. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Литовської Республіки щодо реалізації заходів військової підготовки Збройних Сил України від 18.04.2016, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440_091#Text
196. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про безоплатну передачу майна від 08.03.2016, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/792_302#Text
197. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Королівства Данія про співробітництво у галузі кодифікації від 18.11.2015, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208_031#Text
198. Технічна угода між Міністерством оборони України та Департаментом національної оборони і Збройних сил Канади щодо проведення заходів військової підготовки в Україні від 28.07.2015, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_051#Text
199. Технічна угода між Міністерством охорони краю Литовської Республіки, Міністерством національної оборони Республіки Польща та Міністерством оборони України щодо детальних аспектів функціонування спільної військової частини та її командування від 24.07.2015, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_553#Text
200. Меморандум між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Грузії про реалізацію спільного проекту щодо організації реабілітації українських військовослужбовців, які зазнали бойових поранень під час участі в антитерористичній операції на Сході України від 28.04.2015, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268_121#Text
201. Протокол між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Італійської Республіки про внесення змін до Технічної угоди між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Італійської Республіки про надання тилового забезпечення українському персоналу у складі італійського контингенту, що діє в рамках Міжнародних сил сприяння безпеці в Ісламській Республіці Афганістан від 23.04.2015, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380_049#Text
202. Угода (у формі обміну листами) між Україною та НАТО щодо участі у діяльності місії НАТО в Афганістані "Рішуча підтримка" та відповідних фінансових зобов'язань від 07.04.2015, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_032#Text

203. Протокол між Міністерством оборони України та Міністерством охорони краю Литовської Республіки про внесення змін до Технічної Угоди між Міністерством оборони України та Міністерством охорони краю Литовської Республіки стосовно направлення миротворчого персоналу України для виконання завдань у складі литовського контингенту, що діє в рамках міжнародних сил сприяння безпеці в Ісламській Республіці Афганістан від 13.06.2014, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440_088#Text
204. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Сербія про співробітництво у галузі кодифікації від 06.11.2013, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/893_013#Text
205. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Чеської Республіки про взаємний контроль якості продукції оборонного призначення під час здійснення військово-технічного співробітництва від 21.10.2013, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203_064#Text
206. Технічна угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Італійської Республіки про надання тилового забезпечення українському персоналу у складі італійського контингенту, що діє в рамках Місії НАТО в Ісламській Республіці Афганістан "Рішуча підтримка" від 07.08.2013, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380_045#Text
207. Угода (СС-UP-1202IA02) між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Сполучених Штатів Америки про виконання додаткових положень до Договору про взаємозабезпечення матеріально-технічними засобами та обмін послугами між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки від 23.01.2013, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_161#Text
208. Протокол між Урядом України та Урядом Соціалістичної Республіки В'єтнам про внесення змін до Угоди між Урядом України та Урядом Соціалістичної Республіки В'єтнам про співробітництво у військово-технічній галузі, підписаної 11 березня 1994 року в м. Київ від 19.12.2012, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/704_037#Text
209. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Казахстан про співробітництво в галузі військової освіти від 19.11.2012, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398_083#Text
210. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Французької Республіки про співробітництво у галузі кодифікації від 13.11.2012, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/250_078#Text

211. Протокол між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Болгарія про співробітництво в галузі військової географії від 04.07.2012, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100_090#Text
212. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Королівства Данія стосовно операції "Північний сокіл-2012" від 20.12.2011, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208_024#Text
213. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Чорногорії про співробітництво у сфері оборони від 09.12.2011, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/892_007#Text
214. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Казахстан про військове співробітництво від 15.11.2011, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398_076#Text
215. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Латвійської Республіки про співробітництво у сфері оборони від 15.12.2010, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440_082#Text
216. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України, Генеральним штабом Збройних Сил Турецької Республіки й Штабом Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО в Європі стосовно обміну даними про повітряну обстановку між командним пунктом повітряного командування "Південь" (м. Одеса, Україна) та центром управління та оповіщення (м. Ерзурум, Турецька Республіка) від 05.05.2010, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_565#Text
217. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Королівства Данія стосовно операції "Козаки на кризі" від 18.12.2008, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208_021#Text
218. Технічна угода про встановлення й технічне обслуговування системи обміну даними про повітряну обстановку, необхідної для реалізації Меморандуму про взаєморозуміння між Міністерством оборони України, Міністерством оборони Угорщини та Штабом Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО в Європі стосовно обміну даними про повітряну обстановку між Командним пунктом повітряного командування "Захід" (м. Львів, Україна) та Центром управління та оповіщення (м. Веспрем, Угорщина) від 28.11.2008, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_358#Text
219. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Італійської Республіки щодо співробітництва в галузі військової

- географії від 08.10.2008, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380_040#Text
220. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України, Міністерством оборони Угорської Республіки та Штабом Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО в Європі стосовно обміну даними про повітряну обстановку між командним пунктом повітряного командування "Захід" (м. Львів, Україна) та центром управління та оповіщення (м. Веспрем, Угорська Республіка) від 13.06.2008, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_309#Text
221. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Словенія про співробітництво у військовій сфері від 27.06.2007, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/705_013#Text
222. Протокол між Міністерством оборони України та Генеральним штабом Збройних Сил Турецької Республіки про співробітництво з питань обміну інформацією у рамках операції "Чорноморська гармонія" від 17.01.2007, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/792_063#Text
223. Угода (у формі обміну нотами) між Україною і Сполученими Штатами Америки про продовження дії Угоди між Україною і Сполученими Штатами Америки щодо надання допомоги Україні в ліквідації стратегічної ядерної зброї, а також запобігання розповсюдженню зброї масового знищення від 15.12.2006, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_119#Text
224. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Республіки Корея щодо співробітництва у військовій сфері від 11.09.2006, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/410_019#Text
225. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Королівства Данія про співробітництво у військовій сфері від 01.03.2006, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208_015#Text
226. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Екваторіальної Гвінеї про військове співробітництво від 12.12.2005, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/226_004#Text
227. Угода про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Болгарія від 06.12.2005, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100_064#Text
228. Виконавча угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Держави Ізраїль про співробітництво у

- військовій сфері від 25.07.2005, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376_029#Text
229. Багатостороння угода Поглиблення співпраці Україна - НАТО: короткотермінові заходи від 21.04.2005, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_012#Text
230. Спонсорська угода між Міністерством оборони України та групою Національних директорів з кодифікації НАТО (АС/135) про приєднання до системи кодифікації НАТО від 08.10.2004, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_010#Text
231. Технічна угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії щодо надання підтримки приймаючою стороною під час навчань "Козацький степ - 2004" від 27.08.2004, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/826_025#Text
232. Спільне україно-японське комюніке від 01.09.2003, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392_022#Text
233. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністром національної оборони Республіки Польща про надання підтримки з боку Міністерства оборони України підрозділу збройних сил Республіки Польща під час проведення спільного українсько-польсько-британського навчання "Козацький степ - 2003" від 25.08.2003, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_054#Text
234. Протокол до Угоди між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Республіки Польща про військове співробітництво, підписаної 3 лютого 1993 року в Києві, щодо встановлення побратимських відносин авіаційних військових частин від 14.08.2003, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_053#Text
235. Технічна угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії щодо надання підтримки з боку Міністерства оборони України підрозділу збройних сил Великої Британії під час проведення спільних українсько-британсько-польських навчань "Козацький степ - 2003" від 12.08.2003, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/826_022#Text
236. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони Республіки Болгарія, Міністерством оборони Королівства Данія, Міністром збройних сил Домініканської Республіки, Міністерством внутрішніх справ Республіки Острови Фіджі, Міністерством національної оборони Філіппін, Міністром оборони Республіки Гондурас, Міністерством оборони Республіки Угорщина, Міністерством оборони Республіки Казахстан, Міністерством оборони

- Республіки Корея, Республікою Латвія, Міністерством національної оборони Республіки Литва, Міністерством оборони Малайзії, Міністерством оборони Монголії, Міністром оборони Королівства Нідерланди, Міністерством оборони Республіки Нікарагуа, Міністерством оборони Королівства Норвегія, Міністерством національної оборони Румунії, Міністерством оборони Республіки Сальвадор, Міністром оборони Словацької Республіки, Міністерством оборони Королівства Іспанія, Міністерством оборони Королівства Таїланд, Міністерством оборони України, Міністром оборони Сполучених Штатів Америки та Міністром національної оборони Республіки Польща щодо управлінських заходів, уживаних для багатонаціональної дивізії (Центральний Південь), яка діятиме у складі стабілізаційних сил в Іраку, та щодо суміжних питань від 24.07.2003, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_173#Text
237. Меморандум про домовленість між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Італійської Республіки стосовно надання підтримки країни-господаря представникам збройних сил, що беруть участь у навчанні "ПРИКАРПАТТЯ - 2003" від 17.07.2003, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380_029#Text
238. Угода про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Угорської Республіки від 03.04.2003, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_042#Text
239. Угода між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Республіки Молдова про співробітництво в галузі протиповітряної оборони від 25.02.2003, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/498_068#Text
240. Технічна угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Королівства Бельгія про участь українського контингенту у міжнародній миротворчій операції у складі тактичного угруповання під бельгійським командуванням від 03.12.2002, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/056_012#Text
241. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Королівства Бельгія про участь українського контингенту у міжнародній миротворчій операції у складі тактичного угруповання під бельгійським командуванням від 22.11.2002, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/056_010#Text
242. Протокол про внесення змін і доповнень до Угоди між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Республіки Польща про військове співробітництво, підписаної 3 лютого 1993 року у м. Києві від 14.11.2002, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_042#Text

243. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Вірменія про військове співробітництво від 10.10.2002, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/051_025#Text
244. Угода про співробітництво між Міністерством оборони України та Федеральним Департаментом оборони, захисту населення та спорту Швейцарської Конфедерації від 03.09.2002, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/756_018#Text
245. Угода між Міністерством оборони України та Державним департаментом оборони Республіки Гамбія про військове співробітництво від 27.06.2002, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270_001#Text
246. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Королівства Бельгія про військове співробітництво від 15.02.2002, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/056_009#Text
247. Угода між Міністерством економіки України і Міністерством оборони Сполучених Штатів Америки щодо надання Україні допомоги, пов'язаної із встановленням системи експортного контролю з метою запобігання розповсюдженню зброї масового знищення з України від 22.10.2001, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_077#Text
248. Протокол між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про внесення змін та доповнень до "Угоди між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про співробітництво у військово-технічній галузі" від 18.04.2001, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156_063#Text
249. Угода між Урядом України і Урядом Словацької Республіки про військово-технічне співробітництво від 05.12.2000, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703_065#Text
250. Протокол між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Узбекистан щодо активізації військово-технічного співробітництва від 12.10.2000, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/860_064#Text
251. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Російської Федерації про взаємне визнання прав та регулювання відносин власності Чорноморського флоту Російської Федерації на житловий фонд та об'єкти соціально-побутового призначення в місцях дислокації його військових формувань на території України від 16.03.2000, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_169#Text
252. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Російської Федерації про порядок використання 830 поста зв'язку та

- ретрансляції в м. Ялта (Україна) та 1001 пункта високочастотного зв'язку в с. Прибрежне Судакського району України від 16.03.2000, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_258#Text
253. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Російської Федерації про розрахунки за виконані роботи та надані послуги на об'єктах, що використовуються спільно від 16.03.2000, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_256#Text
254. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Грецької Республіки про військово-технічне співробітництво від 30.08.1999, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/300_027#Text
255. Про подовження дії Угоди між Україною і Сполученими Штатами Америки щодо надання допомоги Україні в ліквідації стратегічної ядерної зброї, а також запобігання розповсюдженню зброї масового знищення від 25 жовтня 1993 року від 29.07.1999 № 4-3/37-575, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_097#Text
256. Протокол про співробітництво в галузі військової медицини між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Молдова від 19.06.1998, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/498_156#Text
257. Положення про Підкомісію з питань функціонування Чорноморського флоту Російської Федерації та його перебування на території України Змішаної Російсько-Української комісії по співробітництву від 24.04.1998, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_261#Text
258. Угода про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Угорської Республіки в галузі військової топогеодезії від 26.02.1998, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_086#Text
259. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Узбекистан про подальше поглиблення співробітництва у військовій та військово-технічній галузях від 19.02.1998, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/860_065#Text
260. Угода між Урядом України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина про співробітництво у військово-технічній галузі від 16.12.1997, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276_088#Text
261. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Грецької Республіки про військово-технічне співробітництво від 06.10.1997, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/300_014#Text

262. Меморандум про взаєморозуміння з військових питань між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Грузії від 25.08.1997, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268_111#Text
263. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Вірменія про співробітництво в галузі санаторно-курортного лікування військовослужбовців та членів їх сімей від 22.07.1997, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/051_062#Text
264. Протокол намірів між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Грузії про розвиток військового співробітництва між Військово-повітряними силами Збройних Сил України та Військово-повітряними силами Збройних Сил Грузії від 27.05.1997, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268_095#Text
265. Протокол намірів про розвиток військового співробітництва між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Грузії в галузі протиповітряної оборони від 27.05.1997, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268_097#Text
266. Протокол про подальший розвиток співробітництва між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Грузії від 27.05.1997, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268_094#Text
267. Угода між Урядом України та Урядом Киргизької Республіки про військово-технічне співробітництво від 18.04.1997, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/417_058#Text
268. Угода між Урядом України та Урядом Азербайджанської Республіки про підготовку військових кадрів у військових навчальних закладах від 24.03.1997, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/031_075#Text
269. Угода між Урядом України і Урядом Азербайджанської Республіки про військово-технічне співробітництво від 24.03.1997, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/031_061#Text
270. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Азербайджанської Республіки про співробітництво у військовій галузі від 24.03.1997, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/031_076#Text
271. Угода про військове співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Албанія від 26.02.1997, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/008_009#Text
272. Протокол про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Словацької Республіки в галузі

- протиповітряної оборони від 26.02.1997, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703_078#Text
273. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Російської Федерації про співробітництво в галузі військової медицини від 26.11.1996, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_341#Text
274. Меморандум про взаєморозуміння з оборонних та військових відносин між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Королівства Нідерландів від 05.11.1996, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/528_027#Text
275. Протокол між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Грузії про організацію приймання, аеродромно-технічного забезпечення і охорони на військових аеродромах повітряних суден авіації Збройних Сил України і Військових Сил Грузії від 05.11.1996, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268_116#Text
276. Угода між Урядом України та Урядом Грузії про військово-технічне співробітництво від 05.11.1996, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268_077#Text
277. Протокол між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Грузії в галузі військово-морського співробітництва від 05.11.1996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268_087#Text
278. Угода між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Туркменістану про двостороннє військове співробітництво від 30.10.1996, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/795_050#Text
279. Рішення про Кошторис витрат на забезпечення діяльності Ради міністрів оборони держав - учасниць Співдружності Незалежних Держав та її робочих органів, а також Міждержавного координаційного центру з увічнення пам'яті захисників Вітчизни на 1997 рік від 18.10.1996, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_e98#Text
280. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про взаємні поставки озброєння, військової техніки та надання послуг у військово-технічній галузі від 10.10.1996, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_092#Text
281. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Хорватія про двостороннє військове співробітництво від 24.09.1996, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/191_023#Text
282. Меморандум про взаєморозуміння та співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Хорватія у військовій галузі від 22.05.1996, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/191_021#Text

283. Меморандум про взаєморозуміння з військових питань між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Королівства Данія від 01.03.2006, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208_015#Text
284. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством оборони і безпеки Республіки Індонезія щодо співробітництва в галузі озброєнь та військової техніки, матеріально-технічного забезпечення і технічної допомоги від 08.07.1996, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/360_004#Text
285. Вассенаарська домовленість щодо контролю за експортом звичайних озброєнь та товарів і технологій подвійного використання від 01.07.1996, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_177#Text
286. Угода між Урядом України та Урядом Російської Федерації про передачу для подальшого використання озброєння і військової техніки стратегічних ракетних комплексів від 04.06.1996, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_194#Text
287. Протокол про подальший розвиток співробітництва між Міністерством оборони України і Міністерством Національної оборони Республіки Польща від 26.04.1996, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_083#Text
288. Протокол про розширення співробітництва між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Словаччини від 03.04.1996, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703_064#Text
289. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Чеської Республіки про взаємне співробітництво від 02.04.1996, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203_044#Text
290. Угода між Урядом України та Урядом Російської Федерації про порядок передачі на компенсаційній основі важких бомбардувальників з України в Російську Федерацію від 09.03.1996, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_201#Text
291. Протокол про розширення співробітництва між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Республіки Болгарія від 07.03.1996, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100_073#Text
292. Протокол між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Болгарія про співробітництво в галузі санаторно-курортного лікування військовослужбовців та членів їх сімей від 07.03.1996, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100_072#Text

293. Протокол про подальший розвиток військового співробітництва між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії від 20.02.1996, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/826_027#Text
294. Угода між Урядом України та Урядом Французької Республіки про співробітництво в галузі озброєння та військової техніки від 15.02.1996, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/250_035#Text
295. Меморандум про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством навколишнього середовища Канади щодо Проекту з оцінки екологічного стану та рекультивації місць колишнього розташування міжконтинентальних балістичних ракет від 06.02.1996, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_043#Text
296. Протокол про порозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Білорусь про порядок обміну інформацією з питань забезпечення польотів, надійності авіаційної техніки і виконання спільних науково-дослідних робіт в інтересах авіації збройних сил від 31.01.1996, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/112_126#Text
297. Протокол між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Республіки Молдова про організацію військових перевезень в інтересах Міністерства оборони України і Міністерства оборони Республіки Молдова та розрахунки за них від 27.12.1995, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/498_121#Text
298. Протокол про розширення співробітництва між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Угорської Республіки від 13.12.1995, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_069#Text
299. Протокол між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Молдова про порядок оплати військових залізничних перевезень, які виконуються в інтересах Міністерства оборони України із станцій залізниць Молдови, розташованих на території України від 23.11.1995, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/498_120#Text
300. Рамкова угода між Міністерством оборони України та Федеральним міністерством оборони Австрійської Республіки про співробітництво у військовій галузі від 21.11.1995, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/040_027#Text
301. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Казахстан про співробітництво в галузі військової освіти від 21.09.1995, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398_061#Text

302. Протокол про поглиблення співробітництва між Міністерствами оборони України і Латвійської Республіки від 20.09.1995, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/428_033#Text
303. Угода між Урядом України та Урядом Південно-Африканської Республіки про військово-технічне співробітництво від 19.07.1995, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710_008#Text
304. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Південно-Африканської Республіки про співробітництво у військовій галузі від 19.07.1995, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710_007#Text
305. Імплементативна домовленість між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Сполучених Штатів Америки щодо сприяння співробітництву за Угодою від 5 грудня 1993 року відносно ліквідації стратегічної ядерної зброї в Україні від 27.06.1995, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_120#Text
306. Протокол робочої зустрічі між заступником начальника генерального штабу Збройних Сил України та заступником начальника штабу оборони Нідерландів від 21.06.1995, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/528_024#Text
307. Меморандум про взаєморозуміння між Віце-прем'єр-міністром, Міністром оборони України та Міністром оборони Королівства Нідерландів від 12.04.1995, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/528_023#Text
308. Угода між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про співробітництво у військово-технічній галузі від 06.04.1995, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156_055#Text
309. Угода про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Китайської Народної Республіки від 06.04.1995, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156_054#Text
310. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Уганда в галузі військового співробітництва від 18.02.1995, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800_002#Text
311. Угода про створення об'єднаної системи протиповітряної оборони держав - учасниць Співдружності Незалежних Держав (укр/рос) від 10.02.1995 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_446#Text
312. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Грузія про військове співробітництво від 10.01.1995,

- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268_075#Text
313. Угода між Міністерством оборони України та Федеральним Міністерством оборони Федеративної Республіки Німеччина про безкоштовну передачу медичного майна та медично-технічного обладнання від 13.12.1994, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276_066#Text
314. Протокол між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Румунії про співробітництво у галузі військового зв'язку від 12.12.1994, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/642_042#Text
315. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Канади в галузі двосторонніх військових стосунків від 24.11.1994, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_041#Text
316. Угода між Урядом України і Урядом Канади про військові відносини від 24.10.1994, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_040#Text
317. Протокол між Міністерством Оборони України і Федеральним Міністерством Закордонних Справ Федеративної Республіки Німеччина про співробітництво у галузі опрацювання спільних технологій по ліквідації шахтних пускових установок від 13.10.1994, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276_065#Text
318. Рішення про ремонт озброєння і військової техніки держав - учасниць Співдружності Незалежних Держав від 09.09.1994, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_b42#Text
319. Рішення про Положення про Міждержавну комісію з військово-економічного співробітництва держав - учасниць Співдружності Незалежних Держав від 09.09.1994, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_b48#Text
320. Робоча заява Міністерства оборони України і Федерального міністерства оборони Австрійської Республіки про подальші військові контакти та співробітництво від 16.05.1994, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/040_026#Text
321. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Естонської Республіки про військове співробітництво від 20.04.1994, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/233_029#Text
322. Рішення про Міждержавну комісію з військово-економічного співробітництва держав - учасниць Співдружності Незалежних Держав від 15.04.1994, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_b10#Text

323. Спільна заява про розвиток співпраці між міністерствами оборони України та Федеративної Республіки Німеччина від 11.04.1994, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276_064#Text
324. Спільна заява про основні принципи організації можливої спільної діяльності Міністерства оборони України та Міністерства оборони США щодо конверсії спеціалізованої військово-будівельної індустрії Міністерства оборони України в суб'єкти, які спроможні будувати житло звільненим військовослужбовцям від 21.03.1994, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_106#Text
325. Протокол про співробітництво в галузі військової топогеодезії між Міністерством оборони України і Міністерством національної оборони Румунії від 17.03.1994, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/642_040#Text
326. Угода про співробітництво між Міністерством оборони України і Міністерством національної оборони Румунії від 17.03.1994 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/642_008#Text
327. Спільна заява про розвиток дружби і партнерства між Україною та Сполученими Штатами Америки від 04.03.1994, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_112#Text
328. Протокол про домовленість між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Узбекистан щодо порядку підготовки офіцерських кадрів у військово-навчальних закладах від 20.01.1994 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/860_051#Text
329. Протокол про домовленість між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Узбекистан щодо порядку переведення і звільнення осіб офіцерського складу, прапорщиків та мічманів від 20.01.1994 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/860_049#Text
330. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Узбекистан про військове співробітництво від 20.01.1994 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/860_048#Text
331. Протокол між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Російської Федерації про організацію прийому військових делегацій на переговорах між Україною і Російською Федерацією з військових питань від 14.01.1994 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_305#Text
332. Тристороння заява Президентів України, США та Росії Багатостороння угода від 14.01.1994, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_300#Text

333. Угода між Україною і Сполученими Штатами Америки щодо надання допомоги Україні в ліквідації стратегічної ядерної зброї, а також запобігання розповсюдженню зброї масового знищення [Рамкова угода СТР] від 25.10.1993, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_007#Text
334. Меморандум про взаєморозуміння з питань військових контактів і співробітництва між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Сполученого Королівства Великобританії та Північної Ірландії від 23.09.1993 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/826_023#Text
335. Угода між Міністерством оборони України та Федеральним міністерством оборони Федеративної Республіки Німеччина про умови взаємного забезпечення офіційних і робочих візитів від 16.08.1993 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276_057#Text
336. Угода між Міністерством оборони України та Федеральним міністерством оборони Федеративної Республіки Німеччина про співробітництво у військовій галузі від 16.08.1993 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276_058#Text
337. Меморандум про взаєморозуміння і співробітництво в галузі оборонних та військових відносин між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Сполучених Штатів Америки від 27.07.1993 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_089#Text
338. Угода між Урядом України і Урядом Федеративної Республіки Німеччина про співробітництво у розв'язанні проблем ліквідації ядерних озброєнь від 10.06.1993 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276_061#Text
339. Протокол між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Італійської Республіки про статус Робочого українсько-італійського Комітету з питань поховань осіб, загиблих під час другої світової війни від 30.03.1993 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380_036#Text
340. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Італійської Республіки про збереження могил та повернення на батьківщину останків загиблих в роки другої світової війни італійських воїнів, військовослужбовців і громадян України від 30.03.1993 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380_035#Text
341. Протокол про співробітництво між Міністерством оборони України і Командуванням Угорської Армії в галузі авіації й протиповітряної оборони від 26.02.1993 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_052#Text

342. Протокол про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Молдова в галузі протиповітряної оборони й авіації від 19.02.1993 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/498_083#Text
343. Угода про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Молдова від 19.02.1993 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/498_081#Text
344. Протокол про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Республіки Молдова в галузі військової топогеодезії від 19.02.1993 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/498_082#Text
345. Протокол про виконання Угоди між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Угорської Республіки про двостороннє співробітництво в галузі підготовки військових кадрів від 28.01.1993 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_051#Text
346. Протокол про порядок виконання Угоди між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Республіки Болгарія про двостороннє співробітництво в області підготовки спеціалістів у військово-навчальних закладах від 22.12.1992 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100_048#Text
347. Протокол про порядок виконання Угоди між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Республіки Болгарія про двостороннє співробітництво в області військового зв'язку від 22.12.1992 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100_052#Text
348. Протокол про основні напрямки виконання Угоди між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Республіки Болгарія про двостороннє співробітництво у військово-економічній, військово-технічній, тиловій та військово-науковій галузях від 22.12.1992 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100_049#Text
349. Протокол про порядок виконання Угоди між Міністерством оборони України і Міністерством оборони Республіки Болгарія про двостороннє співробітництво в області військово-медичного забезпечення від 22.12.1992 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100_051#Text
350. Домовленість між Урядом України та Федеральним міністром оборони Федеративної Республіки Німеччина про безкоштовну передачу техніки, обладнання та інвентаря з фондів бундесверу від 06.08.1992 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276_046#Text
351. Угода про співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Угорської Республіки від 03.03.1992

- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_037#Text
352. Угода між Міністерством оборони України та Міністерством оборони Йорданського Хашимітського Королівства про військове співробітництво від 22.06.2011, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400_014#Text
353. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Македонія про військово-технічне співробітництво від 18.10.2000, (Угоду затверджено Постановою КМ N 238 (238-2001-п) від 14.03.2001), [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807_008#Text
354. Інструкція з організації та здійснення міжнародного співробітництва в системі Міністерства оборони України, затверджена Наказом Міністерства оборони України 23 липня 2021 року № 218, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0218322-21#Text>
355. Закон України Про порядок допуску та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України від 22 лютого 2000 року № 1479-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1479-14#Text>
356. Договір між Урядом України і Міжнародним Комітетом Червоного Хреста (МКЧХ) про відкриття Місії МКЧХ в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991_005#Text
357. Конвенція про захист цивільного населення під час війни [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text
358. Стратегія деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, затверджена Указом Президента України від 24 березня 2021 року № 117/2021 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117/2021#Text>
359. Стратегія міжнародної миротворчої діяльності України, затверджена Указом Президента України від 15 червня 2009 року N 435/2009, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435/2009#Text>
360. «Про розмежування повноважень центральних органів виконавчої влади у сфері військово-технічного співробітництва з іноземними державами», Указ Президента України від 30.11.2004 № 276/2002, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2002#Text>
361. «Про заходи щодо вдосконалення військово-технічного співробітництва України з іноземними державами», Указ Президента

- України від 21.04.1999 № 422/99, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/422/99#Text>
362. «Про з іноземними державами», Указ Президента України від 21.04.1999 № 422/99, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/422/99#Text>
363. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 червня 2000 р. N 939 Про затвердження Порядку виготовлення, видачі та реєстрації особистих іменних посвідчень медичного персоналу, що використовує емблему Червоного Хреста, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/939-2000-%D0%BF#Text>
364. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 березня 2024 р. № 301 Про затвердження порядків з питань проведення моніторингу стану дотримання норм міжнародного гуманітарного права у зв'язку із збройною агресією проти України та функціонування, ведення та доступу до відомостей електронної інформаційної системи порушень норм міжнародного гуманітарного права внаслідок збройної агресії проти України, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/301-2024-%D0%BF#Text>
365. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 січня 2023 р. № 55 Про затвердження Порядку оформлення довідок про перебування осіб у місцях несвободи внаслідок збройної агресії проти України або інтернування в нейтральних державах, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2023-%D0%BF#Text>
366. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2022 р. № 1281 Деякі питання виконання Закону України “Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей”, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1281-2022-%D0%BF#Text>
367. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 червня 2022 р. № 740 Деякі питання захисту прав депортованих та внутрішньо переміщених осіб, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/740-2022-%D0%BF#Text>
368. Постанова Кабінету Міністрів України від 17 червня 2022 р. № 721 Про затвердження Порядку здійснення заходів щодо поведінки з військовополоненими в особливий період, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/721-2022-%D0%BF#Text>
369. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2022 р. № 413 Про затвердження Порядку тримання військовополонених, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/413-2022-%D0%BF#Text>
370. Постанова Кабінету Міністрів України від 11 грудня 2019 р. № 1122 Деякі питання соціального і правового захисту осіб, позбавлених свободи внаслідок збройної агресії проти України, після їх звільнення,

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1122-2019-%D0%BF#Text>

371. Інструкція з підготовки та застосування національних контингентів, національного персоналу в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, затверджена Наказом Міністерства оборони України 18.01.2016 № 23, [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0206-16#Text>